

د. عبد الکریم بکار

رپرہوی خیزان

« چەند بنەمایەك بۆ ئاراستەکردنی خیزان »

د. عبد الكريم بكار

رېږه‌وې خېزان

چەند بنه‌مايه‌ك بۆ ئاراسته‌كردنى خېزان

پیشہ کی

سو پاس و ستایش بۆ خوی جیہانیاں، سہ لات و سہ لامی خوا لہ دیداری دواہین پیغہ مہر موخہ مہد (دروودی خوی لہ سہر بیٹ) و یار و یاوہ رانی بہ گشتی.

ئہم پەر توو کھی لہ بہ رده ستدایہ بہ شی یہ کہمہ لہ زنجیرہ ی (پەر و رده ی دروست)، بہ شی دووہ میشم بۆ قسہ کردن لہ سہر دہ بنہ مای گرنک دہربارہ ی پەر و رده کردنی پۆلہ کانمان تہر خان کردووہ، سہ بارہت بہ بہ شی سییہ میش: بۆ قسہ کردن دہربارہ ی گفتوگو و لیکتیگہ یشتنی خیزانی تہر خانم کردووہ.. پیم باش بوو ئہم بہ شہ تہر خان بکہم بۆ قسہ کردن لہ سہر چہ ند بنہ ما و چہ مکیک کہ نہ خشہ پریگای خیزانی موسولمانمان بۆ دہ کیشن و بہ چہ ندین دیدگا و پەر وشت و پەر فتار و ہہ لسو کہ وتی جوان ئاشنای دہ کہن، بۆیہ پیم وایہ بہرچا و پوونی مروؤ دہربارہ ی ئاراستہ و پریپرہ وی ژیان ییہ کیکہ لہ ہہرہ گرنکترین خالہ کانی دامہ زراوی و بہ ختہ و ہری ژیان یی خیزانداری، ہہر و ہا گرنکی تایبہ تی ہہ یہ لہ دہ ستنیشان کردنی ئہ و شیواز و پریگایانہ ی کہ لہ سہر دایک و باو کہ کان پیویستہ بیگرنہ بہر لہ پەر و رده کردنی مندالہ کانیاں دا. ہہ لبت لہ مرؤدا بہ ہوی ئہ و

کاریگه‌رییه کلتوورییه بیۆینه‌یهی له ئارادایه هیندهی تر گرنگی به‌خشیوه‌ته ئه‌و پرسه، دیاره ئه‌و خه‌لکه‌ی له خه‌می شوناسی ئایینی خۆیاندان چه‌ندین پرسیاریان له‌باره‌ی چه‌ندین چه‌مک و هه‌لوێست و بابته له لا گه‌لله بووه و، خوازیاری ئه‌وه‌ن بۆچوون و دیدگای بیروباه‌ر و ئایینی ئیسلامی له‌باره‌وه بزائن.

هه‌ستیش ده‌که‌م ئه‌م‌پۆ له‌سه‌ر ئاستی خیزان و په‌یوه‌ندییه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان سه‌رمان لێشیواوه و، نازانین چۆن چۆنی مامه‌له له‌گه‌ل لێشاوی ئه‌و که‌لتوور و فه‌ره‌ه‌نگه بیانیا‌نه‌دا بکه‌ین که له هه‌موو لایه‌که‌وه به‌سه‌رماندا باریون، به‌وه‌شه‌وه نه‌وه‌ستاوه کار گه‌یشته‌وه‌ته ئه‌وه‌ی که دابه‌شبوونی کۆمه‌لایه‌تی لێکه‌ویته‌وه و، زۆریک له‌و داب و نه‌ریتانه‌ی که جیگه‌ی پێژ و له‌به‌رچاوگرتن بوون تیروانینی جیاوازیان تیبه‌که‌ویت، ته‌نانه‌ت لێک‌تر‌ازانی‌ک له‌ خه‌م و ئاواته‌کانیشماندا به‌دیده‌کریت، ئه‌مه‌ش زۆر مه‌ترسیداره؛ چونکه خه‌م و ئاواته‌کانن که کرۆکی دیدگا و دینداریمان ده‌رده‌خه‌ن، بۆیه هه‌ر کات خه‌م و ئاواته‌کانمان جیاوازیان تیبه‌که‌وت، مانای وایه بنه‌رته‌ی دینداریمان دووچار‌ی گورزی که‌مه‌رشکین بووه‌ته‌وه، هه‌ر کات‌یکیش بنه‌رته دووچار‌ی وه‌ها گورزیک بوو، ئیدی هه‌موو شتی‌ک تی‌کده‌چیت: ئاکار و په‌وشت، په‌یوه‌ندییه‌کان، هه‌لسوکه‌وت و په‌فتاره‌کان...

نه‌خوینده‌واری به‌شیوه‌یه‌کی به‌رفراوان تیا‌ماندا بلا‌وبوو‌ته‌وه و، زۆربه‌ی زۆری موسوڵمانان گیرۆده‌ی ده‌ستی نه‌بوونی و بی‌کاریی

پښوهری راست و هه لاه کان بوونیان نه بیټ، نه وسا وه کو
هه ساره یه کمان لیدیت که له خولگه که ی دهرچووبیټ و هه تا هه تابه له
ئاسماندا ویل و دیوانه بیټ!

من ناتوانم له م په یامه مدا هه موو پووکاره کانی پږه وی خیزانی
موسولمانتان بو ده ستنیشان بکه م، به لام پشتیوان به خوا هه ولده دم
ده ست بڅه مه سهر چه ندین خالی سهره کی که ده بڼه مایه ی
پوشنکردنه وه ی پږگه و ئاسووده کردنی دلانمان.
له خوی گه وره داواکارم نه م کاره م لیوه ربگریټ و، بیکاته مایه ی
سوود و به رژه وه ندی خوشک و برا موسولمانه کانم؛ به راستی هه ر نه و
زاتیکی بیسه ره و به دم داواکارییه کانمانه وه دیت.

د عبد الکرم بکار

۱۴۲۹/۹/۹ کۆچی

دیدگامان

ئىمە لەم پەيامەماندا ھەولە دەدەين ئەو شىۋازە باوەى لە نووسين
و دانانى پەرتووكە پەروەردەيەكاندا پەپرەو دەكرىت بشكىنين،
چونكە لەو باوەرپەداين زۆرىنەى دايك و باوكەكان پىويستيان بە
پىنشاندەر و پشتيوانىكە تا ھاوکاریيان بكات لە پىكەوەنانى
خىزانىكى موسولمان و دیندار و ھۆشیار و ھاوچەرخدا، واتە:
بەرچاوپۆشنیەك دەدەينە كەسى پەروەردەكار كە چى بكات و، چۆن
ھەلسوكەوت لەگەل منداڵەكانى بكات لە پووە تیۆرى و كردهيە
جیاوازهكانەوہ. پىويستە لیڤەدا ئامازە بەوہ بكەم كە كارى ئىمە
لیڤەدا ھەولەك نییە بۆ پىكەوەنانى خىزانىكى ئاسایى، بەلكو ھەولەكە
بۆ پىكەوەنانى خىزانىكى بەختەوہر و سەرکەوتوو. خىزانىك كە بە
باشىى لە ئاینەكەى تىبگات و لەگەل پۆج و پىويستیەكانى
سەردەمەكەیدا ھەلبكات و، ئاسوودەيى و كامەرانى بالى بەسەردا
كىشابیٹ، لەبەر ئەوہ لەوانەيە خوینەرى بەرپۆز وا ھەست بكات كە
باس لە بابەتەكى خەياللى و ناواقیعی دەكەين كە دوورە لە ژيانى

زۆربه‌ی خیزانه‌كانه‌وه، كه دواچار هيچ سوودیكى لیوه‌رناگریٲ و پیى وایه کیشه‌كانى به‌م جوړه پیشنیار و بابەتانه چاره‌سەر نابن، تا نه‌ندازه‌یه‌کیش نه‌وه‌سته له جیى خویدایه، به‌لام ده‌بیٲ نه‌وش بلیم كه ئاستى تیگه‌یشتن و هو‌شیاری زۆربه‌ی موسولمانان - سوپاس بو خوا - له گه‌شه‌کردنیكى به‌رده‌وامدایه و، ده‌زانن نه‌م قسه و باس و بابەتانه واقعیین و به‌پووی ئاینده‌شدا کراونه‌ت‌وه و، ژماره‌ی نه‌و خه‌لکانه‌شى سوودی لیده‌بینن له هه‌لکشان و فراوانبووندایه، بویه به‌لاتانه‌وه ئاسایى بیٲ كه جیاوازی هه‌بیٲ له نیوان بابەت‌ه پیشنیارکراوه‌كان و جیبه‌جی‌کردنیاندا، نه‌وه شتیكه له هه‌موو بواره‌كانى ژياندا بوونى هه‌یه، ده‌بیٲ نه‌وش بزانیین كه زۆریك له دایک و باوکانى هیممه‌ت‌به‌رز و به‌رزخوازمان هه‌ن كه به‌كه‌م پازى نابن و، هه‌میشه چاویان له شتى باشت‌ر و مه‌زنت‌ره، هیوادارم نه‌وه‌ی لی‌ره‌دا باسى ده‌كه‌ین تینویتی نه‌وان بشکینیت.

له پاستیدا تیگه‌یشتن و به‌رچاوپوونى خیزانى موسولمان له‌مه‌ر په‌وش و ئه‌رك و پیداویستى و ده‌رفه‌ته بو هه‌لکه‌وتووه‌كانى و، دیدگای پوونى بو نه‌وه‌سه‌رده‌مه‌ی كه تییدا ده‌ژى، بنچینه‌ی بزاون و گه‌شه‌کردنیه‌تى، به‌لئى بیگومان له میانى دیدگاوه تیده‌گات كه چو‌ن هه‌نگاو هه‌لگریٲ و، چى پیویسته و، هه‌له و كه‌موکورتیه‌كانى یان خاله به‌هیزه‌كانى ده‌ستنیشان بکات، دیدگا له لایه‌كه‌وه له نه‌خشه‌پړیگا ده‌چیت و، له لایه‌كى تریشه‌وه ده‌لئى نه‌و كه‌ته‌لوکه‌یه كه

كۆمپانیاكان ھاوپېچى بەرھەمەكانيانى دەكەن. دىدگا ئەو
 چىۋارچىۋەيەيە كە پىكھاتووہ لە بنەما و بەھا و چەمك و ھىل و
 تىبىنىيە گشتىيەكان، بۆيە ئەستەمە بتوانرئىت بە شىۋەيەكى تەواوكار
 و بە وردكارى گوزارشتى لى بكرئىت، كەواتە ئەو قسانەى دەربارەى
 پىرەوى خىزان بەگشتى و، دەربارەى دىدگاگەى بەتايبەتى دەيانكەين
 ھەولئىكە بۆ پوونكردنەوہى بەھای دەركردن بە گەورەى بابەتەكە،
 جا ئەگەر پىياز - ھەر پىيازىك - برىتى بىت لە كۆمەلئىك چەمك و
 بابەتى گونجاو، ئەوا بە كارىكى سوودبەخشى دەزانم كە تەواوى ئەم
 پەيامەم لە چەند وتە و ناونىشانىكى پوختدا كۆبكەمەوہ و، لەبارەى
 ھەر يەككىشىيانەوہ بەدرئىثى بدوئىم:

۱- خىزانىك سەرچاۋەكەى ئىسلام بىت:

ئىمە خانەوادەيەكى موسولمانىن و پىۋىستە بە ھۆشيارى
 تەواوہوہ لە واتاى پەرۋشى و ئىنتىما بۆ ئەم دىنە تىبگەين، بۆيە
 كاتىك دەلئىن: ئىسلام سەرچاۋەى ژيانى دونيامانە، ئەو قسەيە بۆ
 ئىمە زۆر شت دەگەيەنئىت، لەوانە:

• ئىسلام سەرچاۋەى پاك و بىگەردى بىروباوەر و ئاكار و
 پەوشت و پەيوەندى و مامەلەكردن و ھەموو كاروبارىكمانە، وەك
 ئايەتە پىرۆزەكە ئاماژەى بۆ دەكات: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ
 وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۶۲) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ

الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٢﴾ الأنعام: ١٦٢-١٦٣، واته: (ئەي موحەممەد! تۆ بلى: بە راستى نوڭز و ھەموو جۆرە عىبادەتتەم يا ھەج و قوربانىم و ھەر عىبادەتتە لە کاتى زىندووئەتتە دەيکەم و لەسەرى ئەمرم ھەموو بۆ خودايە کە خواي ھەموو جۆرە مەخلوقتە. ھاوبەشى نىيە و من بەم جۆرە راستى و دلسۆزى و خاوينىيە لە لايەن خداوە فەرمانم پى دراوە و من لەپيش ھەموو ئوممەتى خۆمەو موسولمان بووم و پىگاي راستى ئىسلامەتەم گرتوووەتەبەر).^١

● خوا و پىغەمبەرى خودامان خوشدەوڭن و، کار بۆ پەزنامەندى خواي گەرە و شوڭنکەوتنى پىيازى پىغەمبەرە کەمان دەکەين لە خوشى و ناخوشيدا، شانازى دەکەين کە سەر بە ئايىنى ئىسلام و ئوممەتى ئىسلامين، ئوميدەواريشين ھەموو مروفتک لەسەر پووى ئەم زەويە وەکو ئىمە خواي گەرە ھىدايەتى بدات، ھەر بۆيە ھەلەدەدەين خەلکى بە ئىسلام ئاشنا بکەين و، مندالەکانمان فيرى خوشويستنى بانگەوازکردن بۆ لای خوا بکەين.

● دەزانين پابەندبوون بە ئىسلامەو پىويستى بە تىگەيشتنى ياسا و ئادابەکانى ھەيە، لەبەر ئەو دەربارەى بيروباوەر و ژياننامە و فيقھ و تەفسير کتیب دەخويننەو، کار دەکەين بۆ ئەوەى کە

١- سەرچەم ماناي ئايەتەکانى نۆ ئەم پەرتووکە لە (خولاصەى تەفسىرى نامى) (مەلا عبدالکريمى مدرس) وەرگىراوە.

کتیبه‌کانی تایبەت بە کلتووری ئیسلامی شوین و پێگەی تایبەتیان لە کتیبخانەی ماله‌وه‌دا هەبێت.

• دەزانین لە ئیسلامدا لە زۆر شتدا بابەتی فەرز و سوونەت و، بۆچوونی بەهێز و لاواز هەن، لەبەر ئەوە ئێمە پرسیارە شەرعییەکانمان نابەینە لای کەسانێک کە بێ متمانە و ناشارەزابن و، هەول دەدەین لە شتێک دوور بکەوینەوه کە ناکۆکی لەسەر بێت، لەگەڵ ئەوەشدا پێمان وایە پراجیایی پیشەواکان لەبارەی بابەتێکەوه ئاسانکارییه‌که بۆ خەڵکی.

• دڵمان بۆ ئیسلام و موسوڵمانان دەسووتێت و، دەستی یارمەتیان بۆ درێژ دەکەین و، هەولێش دەدەین ببینە پیشەنگ بۆ خەڵکی تر.

• بایەخ بە لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز و جوان خویندنه‌وه‌ی و لیۆردبوونه‌وه‌ی دەدەین و، منداڵەکانیشمانی لەسەر هان دەدەین.

• گەوره‌ترین ئامانجمان لەم دونیایەدا بریتییه‌ لە بەدەستهێنانی پەزمامه‌ندی خوای گەوره‌ و بەهه‌شتی نه‌بڕاوه‌، ئاماده‌ی هه‌موو قوربانیدانیکیشین له‌و پیناوه‌دا.

• ئێمە له‌و پیناوه‌دا زۆر یادی خوا ده‌کەین و، هەول دەدەین دەست بە سوونەت و ئادابه‌کانی پیغه‌مبەری خواوه‌ بگرین، هه‌روه‌ها به‌ پرسیارگه‌لی تایبەت به‌ بوونی خوا می‌شکی منداڵەکانمان زاخاو دەدەین و، له‌ هه‌مان کاتیشدا وه‌لامی پرسیاره‌کانیشیان ده‌دەینەوه‌.

و، له نيو خوشماندا گفتوگو دهرباره‌ی حالې موسولمانان ده‌کەين و،
 هەولې گرتنەبەري هەموو ھۆکارێک دەدەين بۆ کەمکردنەوێ نازار و
 مەينەتییەکانی سەر شانیان، کە کێشەییەکیش لە ناو خێزانەکەدا
 دروستدەبێت، ئەوا لە چوارچێوێ بەها و بنەما و ئاکار و پەوشتە
 ئیسلامییەکانماندا پێگەچارەي بۆ دەدۆزینەوێ و، دەیکەینە دەرڤەتێک
 بۆ یادخستنەوێ تەواوی ئەندامانی خێزان بەو بەها و پەوشتە جوان
 و بەرزانه.

۲- هەرچی دەستکەوت و زیانەکانی ئەم دونیایەن کاتی و سنووردارن:

دید و تیروانیی خێزانی موسولمان بۆ سروشت و خوشی و
 ناخۆشییەکانی ژيانی دنیا بەشیکی گرنگی دیدگای گشتیی ئەو
 پێکدەهێنێت، بۆیە کاتی ئەو دیدگایە کێشە و گرفتێکی گەورەي
 تێدەکەوێت، ئیدی هەموو شتەکان تێکدەچن.

لە پوانگەي ئێمەوێ دنیا کێلگەي دواپۆژە، ئێمە خوازیاری
 ئەوێن خوای گەورە بەرەکەت بخاتە کارە چاکەکانمانەوێ، هەرۆک
 ئەو جوتیارەي تۆو لە خاکێکی بە پیتدا دەوێشێت و خوازیاری
 بەرەمی جوان و نایابە، خوای گەورە لەم بارەییەوێ دەفرمویت:
 ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (۷) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾
 الزلزلة: ۷-۸، واتە: (جا هەرکەسێک بە قورسایي گەردیلەي چاکەي

کردبیت پاداشه‌که‌ی ده‌بینیت و، هه‌رکه‌سیش به قورسای گه‌ردیله‌یی
خراپه‌ی کردبیت سزا‌که‌ی ده‌بینیت).

موسولمانی راسته‌قینه له دنیا‌دا دلی وابه‌سته‌ی دواپۆژه؛
چونکه ده‌زانیت مانه‌وه‌ی له دنیا‌دا کاتییه و، پیویسته له‌سه‌ری
تویشوو بۆ ژیا‌نی هه‌تا‌هه‌تایی کۆبکاته‌وه، ئیبنو مه‌سعود (په‌زای
خوای لی بیت) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای لیبت) له‌سه‌ر
حه‌سیریک نوستبوو، که هه‌لسا حه‌سیره‌که چه‌قیبووه لاته‌نیشتی و
جیگه‌ی تاله‌کانی لاقه‌برغه‌ی چال کردبوو، گوتمان: قوربان! بریا
دۆشه‌کیکمان بۆ دروست ده‌کردی! فه‌رمووی: ((مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا؟!
مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَائِبٍ اسْتِظَلُّ تَحْتَ شَجَرَةٍ، ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا))^۱ واته:
((من له کوئ و دنیا له کوئ! حالّی من له م جیهانه‌دا وه‌ک حالّی
سواریکی ری‌بوار وایه که له‌ژیر سی‌به‌ری دره‌ختیکدا وچانی بگریت و
پشوویی بدات له پاش که‌میک بروات به‌رپی خو‌یه‌وه و دره‌خته‌که
به‌جی به‌یلت))^۲. خوای گه‌وره‌ش له و باره‌یه‌وه ده‌فه‌رموویت: ﴿قُلْ
مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ النساء: ۷۷،
واته: (جا تو پیان بلّی: رابواردنی دنیا شتیکی زۆر که‌م و بی‌به‌قایه،
به‌لام بۆ ئه‌و که‌سه‌ی له خودا بترسیت پۆژی قیامه‌ت و خوشی و

۱ - تیرمیزی: ۲۳۶۷

۲ - مانای فه‌رموده‌کانی نیو ئه‌م په‌رتووکه له په‌رتووکي: ریاض الصالحین،

وه‌رگیرانی نووری فارس، چاپی سی‌یه‌م، ۲۰۰۶، وه‌رگیراون.

پاداشه‌که‌ی زۆر چاکتره. بئ‌گومان خودا عادل و به‌ره‌حمه و، ئیوه به
قه‌ده‌ر په‌رده‌ی ناو ده‌نکه خورمایه‌ک سته‌متان لی ناکریت). هه‌روه‌ها
ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ﴾ الرعد: ۲۶، واته:
که‌چی ئەم ژیا‌نی دنیا‌یه له‌چاو ژیا‌نی قیامه‌تدا رابواردنیک‌ی که‌م و
ناچیز و بئ‌بایه‌خه.

هه‌موو پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خوا‌یان له‌سه‌ربیت) هه‌لگری
بیروکه‌ی کورتخایه‌نی ژیا‌نی ئەم سه‌رزه‌ویییه بوون، به‌خۆشی و
ناخۆشی و چیژ و و ئازاره‌کانییه‌وه، هه‌رچی تیدایه‌ کاتی و سنووردار
و کورتخایه‌نه، بۆیه زۆر گرنگه به‌و دیدگا و تیگه‌یشتنه‌وه مامه‌له‌ی
له‌گه‌لدا بکه‌ین.

**ئهمه‌ چ په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ په‌روه‌رده‌کردنی مندا‌لانه‌وه
هه‌یه‌ له‌ لایه‌ن خیزانی موسو‌لمانه‌وه؟**

په‌یوه‌ندییه‌که‌ لی‌رده‌ا خۆی ده‌بینیت‌ه‌وه:

● به‌و پییه‌ی هه‌رچی شتی ئەم دونیا‌یه‌یه کاتی و سنوورداره؛
ئیدی کاتیک خیر و چاکه‌یه‌ک دیته‌ ریمان یا‌ن له‌ کاریکدا سه‌رکه‌وتن
به‌ده‌ست ده‌هینین یا‌خود ده‌وله‌مه‌ند ده‌بین پیویست به‌ له‌خۆباییبوون
ناکات. له‌ هه‌مان کاتدا مل که‌چ ناکه‌ین و هیوا‌بر‌ا‌ویش نابین و، له‌
به‌رامبه‌ر ئازار و نار‌ه‌حه‌تی و مه‌ینه‌تییه‌کاندا چۆک‌دان‌ده‌ین؛ چونکه‌

دَلْنیاین هه موو ئه و شتانه کۆتاییان دیت و، خوای گه وره ئه و باره ده گۆریت بۆ باریکی دی.

ئەندامی خیزانیك به هۆی نه خوشکەوتنی له کاتی یه کیك له تاقیکردنه وه کانی قوناغی ئامادهیی ده رنه چوو و ئه و ساله مایه وه، ئه وه ش نیگه رانی زۆری لیکه وته وه و، براده ره کانیشی هه ر یه که یان به چه شنیک هاوخه می خۆیان بۆ ده ربپی، ئه ویش له لایه ن خۆیه وه زۆر سوپاسی ئه و هاوسۆزییه ی کردن و، پاشان گه رایه وه مالّه وه و، هه والی ده رنه چوونه که ی به گوئی خیزانه که یدا درا، له لایه ک دایکی نیگه رانی خۆی نیشاندا و، له لایه کیش باوکی و ته وای ئه ندامان هاتن به ره و پووی و هاوخه می خۆیان بۆ ده ربپی، یه کیك له و قسانه ی که خوشکیکی پی گوت: "گوئی پیمه ده خۆ دونیا ئاخیر نه بووه، سبه ی که متر بیرى لیده که یته وه و، پاش چه ند پۆژیکی تر هه موو شتیك ئاسایی ده بیته وه، ئیدی باش وایه له ئیستاوه به خۆتدا بچیته وه و هه له کانی خۆت ده ستنیشان بکه یت و، پلانیکی تۆکمه دابنییت بۆ کارى سبه ینیت". باوکیشی پی وت: "پۆله که م! پاش بیست سالی دیکه هیچ جیاوازییه ک به دی ناکه یت له نیوان به ده سته ینانی بروانامه ی ئاماده یی ئه م سال و سالی دواتر، ئه وه ی له تواناتدا بوو کردت، نه خوشکەوتنه که شت له ده سه لاتی خۆتدا نه بوو".

باوه پ و دیدگا ورد و نه خشه بۆ دارپێژراوه کانمان بۆ ده سته کەوت و زیانه کانی دونیا ده سته به ریکی باشن بۆ ئه وه ی بتوانین له هه موو

بارودوخه كاندا پاريزگارى له هاوسه نكييه كانمان بكهين، نه وه شى كه به سهر نه و گهنج و خيزانه دا هات نمونه يه كي وه هابوو.

● چاو نابرينه پزق و پوزى كه س و ئيره يى به كه س نابيهين و، به شدارى پيشبركييه كي پاوانخوازي و به كاربه رى له گهل هيچ كه سيكدا ناكهين، كاتيكيش چاومان به كه سانك ده كه ويټ كه له سه رچاوه گوماناوييه كانه وه هه لپه ي به ده سسته ينانى به رژه وه ندييه كانيانن، ده بيت ئيمه به چاوى به زه يى پيدا هاتنه وه وه بويان بپروانين؛ چونكه نه وه دستپاكي و دلپاكييه ي له كيسيان ده چيټ زور له وقازانج و ده سته كه وتانه زياتره كه به ده ستيان ده هينن.

گهر بيتو به پاستى له خوا بترسين و ده ستپاك بين، نه پزق و پوزيمان كه م ده كات و، نه له كاتى خو يشيدا دوا ده كه ويټ، نه مه ديدگاي ئيمه ي موسولمانه بو ژيان.

۳- هه موو حه رامكراويك زيانكي هه ر هه يه:

شه ريعه تى ئيسلام وه ك ئيبن قه ييم (په حمه تى خواى لي بيت) ده فه رمويټ: سه رتا پاي په حمه ت و دادگه رى و به رژه وه ندييه. به لى، هه روه ها سوز و نه رمونيانى و چاكه يه، بيگومان هه رچى شتى حه رام و قه ده غه كراو يان پيچه وانه ي فه رمايشته كانى پيغه مبه ر (دروودى خواى لي بيت) هه ن، زه ره ر و زيانكيان هه ر تيډايه، چ ماددى يان

مه‌عنه‌وی وه‌کو: درۆکردن، ناپاکی، دوزمانی، جنیودان، سوو‌خواردن، خواردنی مالی خه‌لکی به‌ناهه‌ق، خواردنی گوشتی به‌راز، خواردنه‌وه‌ی مه‌ی و، به‌کاره‌یانی مادده‌ هۆشبه‌ره‌کان و دوو‌که‌لکه‌ره‌کان... ته‌واوی ئه‌و شتانه به‌شیوه‌یه‌ک له‌ شیوه‌کان زیانیان بۆ سه‌ر ته‌ندروستیمان یان بۆ شیوازی ژیان و گوزه‌رانمان یان ژیانێ کۆمه‌لایه‌تیمان ده‌بیّت. ئه‌و زیانانه‌ش هه‌یانه‌ دیار و ئاشکران و هه‌شیانه‌ نادیارن، هه‌روه‌ها هه‌شیانه‌ زوو پیوه‌ته‌وه‌ دیاری ده‌دات و، هه‌شیانه‌ له‌ ئاینده‌دا سه‌ره‌له‌ده‌ده‌ن، هه‌ربۆیه‌ خیزانی موسولمان پیی وایه‌ باشترین شت ئه‌وه‌یه‌ که‌ ده‌ست به‌ یاساکانی شه‌رعه‌وه‌ بگیریّت و شوین سوونه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی لیبیّت) بکه‌وین، جا ئیمه‌ هه‌روه‌ک چۆن هه‌موو قه‌ده‌غه‌کراو و سه‌رپیچییه‌ک به‌ یه‌ک چاو ته‌ماشای ناکه‌ین، ئاوه‌اش زیانه‌کانیشیان به‌ یه‌ک چاو ته‌ماشای ناکه‌ین، به‌لام تا ئاستی هۆشیاری و تیگه‌یشتنی خیزانی موسولمان به‌ره‌وپیشتر بجیّت، ئه‌وا ده‌ستپاکتر ده‌بیّت و زیاتر و زیاتر خۆی له‌ سه‌رپیچیکردن و شته قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان ده‌پاریژیّت.

چه‌ندین خیزانی موسولمان هه‌ن هه‌ولێ شوینکه‌وتنی پیغه‌مبه‌ری خویان داوه‌ له‌ زوو نووستندا، دوو کاترۆمیر له‌ پاش نویژی خه‌وتنان گلۆپه‌کان ده‌کوژیننه‌وه‌، منداڵه‌کانیان راهیناوه‌ له‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌رک و کۆششی وانه‌کانیان به‌ر له‌ نویژی عیشا کۆتایی پیبه‌یئن و، دوا‌ی نویژکردنه‌که‌ش نانی ئیواره‌یان ده‌خۆن، ئینجا کاتیکی که‌م

پيڭكەو ۋە بەسەر دەبەن، پاشان ھەر يەكەيان پوۋ لە جيڭكەي دەكات،
 ئەم جۆرە خىزانانە بەرەكەتى زوۋ لەخە ۋە ھەستانيان بۆ خۇيان
 مەسۇگەر كىردۈۋە، بە شەۋنويژ كىردن ۋە تەۋبە ۋە پارانە ۋە
 قورئانخويىندىن.. بە پاستى دىمەننىكى ناۋازەيە ۋە گەۋرەيى ئەر
 خانەۋادەيە دەردەخات، ھەلبەت جىيا لەۋەش نوۋستىنى پېشۋەخت
 سوۋد ۋە قازانچى ماددىشى ھەيە، بە گۈيرەي توپىزىنەۋەكان
 دەرگەۋتۈۋە كە زوۋ نوۋستىن زۆر باشتىر ۋە سوۋدبەخشتىرە بۆ لەش لە
 دەرەنگ نوۋستىن.

خىزانى پەيامدار ۋە چاكەكار؛ دەرۋونپاكتىر ۋە، لەشساغتر ۋە،
 تېگەشتۈۋىترە لە خىزانەكانى تر.

۴- بەرژەۋەندىي خىزانمان ھاۋشىۋەي بەرژەۋەندىي مىللەتەكەمانە:

ھەقىقەتى تاقىكىردنەۋەي خۋايى لە ژيانى كۆمەلەيەتيماندا خۇي
 لە جىياۋازى ھەز ۋە ئارەزۋو ۋە تەبىئەت ۋە بۆچۈۋون ۋە
 بەرژەۋەندىيەكانماندا دەبىننىتەۋە، جا ھەر كاتىك تۈۋانيمان پەنجە
 بخەينە سەر ناۋەپۆك ۋە خالە سەرەككىيەكان ئەۋا لە تاقىكىردنەۋەكە
 دەردەچىن، بېگومان پەيۋەندىي نىۋان ئىمە ۋە نەتەۋە ۋە
 كۆمەلگەكەمان ۋەك پەيۋەندىي نىۋان بەش ۋە گىشت ۋە، بىناغە ۋە دىۋار
 ۋايە، جا ئەگەر خىزانەكانمان چاكەخۋاز ۋە بەھىز ۋە تېگەشتۈۋو ۋە
 بەرھەمدار بن، ئەۋا مىللەتەكەشمان ۋەھا دەردەچىت.

ئىمە كاتىك خزمەتى خەلكى دەكەين و خزمەتگوزارىيان
 پيشكەشدهكەين و، فەرمان بە چاکە و پىگىرى لە خراپە دەكەين و،
 پشتگىرىي خەلكى بىدەسەلات و ستەملىكراو دەكەين، ئەوا سوودمان
 بە خودى خۆمان گەياندووە، چونکە لە چوارچىوئەى خۆويستى و
 بەرژەوندى تەسكى تاکەكەسى پزگارمان کردووە، ھەر ھە
 سووديشمان بە نەتەو و ميللەتەكەمان گەياندووە؛ چونکە بەو
 کارەمان توانيومانە ئەو بە ھا و بنەمايانەى كە ميللەتەكەمان بپرواي
 پىيانە بەرجەستە بكەين، ھەر ھە ھا بەو کارەمان پەوشى ھەندى لە
 پىكھاتەكانى گەل و نەتەو كەمان باش دەكەين و، كيشەكانيان لەسەر
 سووك دەكەين، شەھيدانیش باشتىن سەلمىنەرى قسەكانى ئىمەن،
 ئەوان بە گوێرەى بىرى تەسك و تىگەيشتنى دونيايى و لىكدانەوئەى
 كەسانى نەزان؛ گيانيان لە دەستداو و ژيانيان لە كىسچووە، ھەر
 بە ھۆى گيانلە دەستدانە كە شيانەو و ژنەكانيان بپوئەژن خستوون و
 مندالەكانيان ھەتو خستوون، بەلام بە تىگەيشتنىكى گەورە و قول
 وا نىيە، بەلكو ئەوان گرەويان بردووەتەو و، سەرى ميللەتەكەيان
 بەرزکردووەتەو و، بەرگريان لە خاكى ولاتەكەيان کردووە، خواى
 گەورە مال و مندالەكانيان بى ھىوا ناكات. بۆيە بەپاستى ھەر زيانىك
 لە ھەر بوارىكدا دووچارى ھەر تاكىك لە تاکەكانى ميللەت بىيت، ئەوا
 ميللەتیش بەخۆيەو تىو دەگلىنيت، بەپىچەوانەشەو ھەر تاكىكى

يا ھەر خىزانىكى مىللەت بەرەۋېتىشچوونىڭ بەخۇيەۋە بېيىنىت،
خۇيشى پىشك و پرىشكى بەردەكەۋىت.

منداللىك لە مالەۋە پروداۋىكى بۇ خىزانەكەى گىپرايەۋە و، وتى:
ھاورپىيەكى بە ناھەق تۆمەتباركراۋە بە دزىنى پىنوۋسى ھاورپىيەكى
ترى و، باسى ئەۋەى بۇ كردن كە ئەۋ دەزانىت كى دزىۋىەتى، بەلام
لە ترسى ئەۋەى كىشەى بۇ دروست نەبىت نەيوپراۋە ھىچ بلىت،
لېرەدا دايكى دەنگى لى بەرزبۈۋەۋە و وتى: "كوپى خۆم كارىكى
ھەلەت كردۈۋە؛ چۆن دەبىت موسولمان پىشتى برا ستەملىكراۋەكەى
بەربىدات، دەبىت سبەينى بچىتە لاي بەرپۆۋەبەرى قوتابخانە و ھەمور
شتىكى بۇ بگىرپىتەۋە، تاۋەكو دز و تاۋانبارى راستەقىنە سزاي خۆى
بچىزىت و، بىتاۋانىش بەناھەق تاۋانبار نەكرىت". لە خىزانىكى ترىشدا
كچىك گىپرايەۋە و، وتى: "دراوسىكەمان كە سىلپىتەكانى مالەكەيان
ھەلدەكەن جارى واىە بە ھەفتە و دوو ھەفتە گەشت و گەپان دەكەن
بەبى ئەۋەى بيانكوژىننەۋە". باۋكى پىى وت: "ئەى تۆ چىتكرد؟"
وتى: "ھىچ، ئەۋە بابەتىكە پەيۋەندى بە خۇيانەۋە ھەيە!" باۋكى
وتى: "ئەۋە ھەلويسىتىكى نابەجىيە، چۈنكە لەۋانەيە بەۋ بۆنەيەۋە
ئاگر بەربىتە خانوۋەكە، ھەروەھا ئەۋ كارە بەفېرۇدانى پارە و
كارەبايە كە يەكىكە لە سەرچاۋە گرنگەكان، دەبىت ئامۇزگارى
دراوسىكەمان بكەين تاۋەكو دەست لەۋ كارانە ھەلگرن."

هیچ شتیك وهك ئیسلام بهرژه وهندی تاك و كۆمه لگه و نه ته وه به
یهك چاوسهیر ناكات، جا به ئەندازه ی پابه ندبوونمان به
پینماییه كانییه وه ههست بهو یه كسانییه ده كهین و، ههولی
به رجهسته كردنی ده دهین.

۵- چه نندین رهفتار لای منداله كانمان گه لاله بوون.

تا گه وره نه بن، لییان تیئاگهین:

مرۆف كه له دایك ده بیئت كه سایه تییه کی ناته واوه، به لام به
دریژایی ته مه ن و سال به سال باشتر تیده گات و پیده گات، بیگومان
تیگه یشتن و دانایی و هاوسهنگی کارانیکی مه زنن و، پهنگه بهر له
ته مه نی چل سالی به نسیبی هه موو كه سیك نه بن، له بهر ئه وه مندالی
ته مه ن حه وت سالان و هه شت سالان چه نندین کی شه و گرفتگی هه یه؛
له وانه یه درۆ بکات و، به خه یالیشیدا نه یهت؛ چونکه جیاوازی ناکات
له نیوان راستی و خه یالدا و، نازانیئت كه پیویسته قسه ی مرۆف راست
و دروست و هاوتای واقعی بیئت، له بهر ئه وه به بی شه رمانه درۆ
ده کات.

پهنگه مندالی ته مه ن دوازده سالانیش هه لسوکه وتیکی نه شیاوی
به رامبه ر باپیره ی لیبوه شیته وه، به بی ئه وه ی بزانیئت کاریکی ناره وای
کردوه، یان له وانه یه مندالی پینج سالان دزیی ئه نجام بدات؛ چونکه

ھیچ جیاوازییهك له نیوان دزیکردن و خواستن ناكات و، بهر
شیوهیه... ئەمه واتای چیه؟

ئەمه چەند شتیك دەگەیهنیت:

- خوشبوون له ههڵه‌ی منداڵان، پەنگه‌ ئه‌وان بزانه‌ كه‌ فلانه‌
كرده‌وه‌ هه‌ڵه‌یه‌، به‌لام ناتوانن به‌پێی پێویست كۆنترۆڵی خۆیان و
هه‌ست و سۆزه‌كانیان بكهن.
- به‌رده‌وام گفتوگۆیان له‌گه‌ڵدا بكه‌ین، تاوه‌كو بتوانن ئه‌زموون و
شاره‌زاییمانیه‌كان بۆ بگوازینه‌وه‌.
- به‌سنگی‌كى فراوانه‌وه‌ وه‌لامی پرسیاره‌كانیان بده‌ینه‌وه‌.
- كاریكى باش ده‌كه‌ین گهر بێتو ئه‌وه‌ هه‌ڵانه‌ی خۆمان له‌ ته‌مه‌نى
ئه‌واندا تێیان كه‌وتووین به‌ئێینه‌وه‌ یادمان، له‌وانه‌شه‌ هه‌ڵه‌كانمان
له‌و ته‌مه‌نه‌دا زۆر له‌ هه‌ڵه‌كانی ئه‌وان گه‌وره‌تر بن.

٦- خۆمان باشت‌ر ده‌ناسین، گهر بێتو خۆمان به‌ هاوتاكانمان به‌راورد بكه‌ین:

زۆر گرنگه‌ كه‌ خێزانی موسوڵمان چاوه‌كرانه‌ بێت و ئاگای له‌
په‌وش و بارودۆخی خۆی بێت و، پێگه‌ی خۆی له‌ گۆمه‌لگه‌دا بۆ
ده‌ربكه‌وێت و، بزانی‌ت كه‌ تا چ ئاستیك سه‌ركه‌وتوو و
شكسته‌خواردوو، بێگومان به‌شیكیشی له‌ پێی پابه‌ندبوونه‌وه‌ به‌ یاسا
و پێسا جوانه‌كانی شه‌ریعه‌تى ئیسلامه‌وه‌ ده‌پێورێن، بۆ نمونه‌ كاتیك
خێزانیكى موسوڵمان كه‌مه‌رخه‌مى له‌ كاروبارى نوێژیان پۆژوو یان

زهکات ئه نجام دهدات، ده زانیّت که سووکایه تی به پایهی یه کی گه وره
 له پایه کانی ئیسلام دهکات، جا ده شیت ئاشنای به شیکی ژیان و
 واقعی خیزان بین له میانی به راوردکارییه وه له گه لّ ئه و خیزانانه ی
 که باری ژیانیان هاوشیوه ی باری ژیانی ئه وانه و توانا و ده رفه ت و
 گه روگرفته کانیان له یه کتره وه نزیکه، خو ناسین به شیکه له ناسینی
 که سی دی، جا ئه گه ر توانیمان که سه که ی تر بناسین، ئه و توانیومانه
 باشتر خو مان بناسین. بو نمونه بابه ته کانی خوشگوزهرانی و،
 هه سترکردن به ئارامی و سه قامگیری بابه تانیکن پیریه یین، واته ئه و
 که سه ی که له شوققه یه کی خوش و به رفراوانی نیو گه ره کیکی پر له
 خانوو و ئاپارتمان و باله خانه ی خوش و دلرفیندا نیشته جیه هه ست
 به خوشگوزهرانی ناکات، به لام ئه گه ر ئه و شوققه یه ی له نیو
 گه ره کیکی میلی پر له خانوی قووردا بیت، ئه و ده بیته جیه ی
 ره زامه ندی و ئاسوده یی ئه و، بابه ته که هه مان شته به لام ژینگه و
 ده وره ره که ی سه نگه که ی ده گوپن. ده بیت به راوردکردنه که به جی
 بیت؛ چونکه تو که خو ت به که سانی زور جیاواتر له خو ت به راورد
 ده که ییت، ئه و له وانه یه ئه نجامی به راوردکارییه که نه خوازراو یاخود
 نا ئومیدکه ره بیت.

پیویسته له کاروباری دونیادا ده ست له به راوردکاریی له گه لّ
 که سانی ده سه لاتدار و ده سترپویشوو و پایه به رزدا هه لگرین؛ چونکه
 ئه وه ده بیته مایه ی ناپارازیبوون له و به خششانه ی که خوا به سه رماندا

پژاندوویه تی، بهراوردکاری ده شیت ھۆکاریک بیت بۆ سوپاس و ستایشکردنی خوای گه وره، بۆیه کاتیک خیزانیک ده بینیت خوا مندالی زیرهك و سهركه وتووی پیبه خشیوه، نهوا ده بیت سوپاسی خوای له سهركات، جاری واشه بهراوردکاری ده بیت ھۆکاریک بۆ بهخوداچوونه وه و راستکردنه وهی ههلهكان، نهوش کاریکی زۆر باشه.

۷- دهزانین نه سهردهمه ی تی کی وتووین زۆر ئالۆزه، له بهر نه وه به باشترین شیوه مندالهكانمانی تیدا پهروهرده دهکەین:

ژیان له هه موو سهردهمیکدا پیویستی خوی ههیه، دیاره له هه موو سهردهمیکیدا جۆره ها کی شه و گرفت سه ره له ده دن، هه لبهت سهردهمه که ی ئیمهش له پووی خوشگوزهرانی و دابینبوونی پیویستی هه کانه وه جیاوازه له سهردهمه کانی پی شتر، به و پییه شی - وهك که میك پی ش ئیستا ئامارهم پیدای - ژینگه سهنگ و به های شتهكان دهگۆریت، کهوابوو ناکریت له داب و نه ریت و تیروانی هاتا و هاوشانهكانمان بۆ شتهکانی ده وروبهرمان لابهین.

خیزانی موسولمان له سهركاروباری دونیا پکابهیری له گه ل ههچ کهسیکدا ناکات و، لاساییکه ر نییه و کویرانه شوین کهس ناکه ویت، له هه مان کاتیشدا له گه ل سهردهمه که ی خۆیدا هه له دکات و گوشه گیری

و دواکه و تووی قه بولّ نییه و، پّیز له داب و نه ریته پّیزلیگیراوه کانی
کۆمه لگه ده گریّت.

نه گهر خه لکی بوونی به فرگریان به پیویست زانی، نه واکریّت
تۆ بیخه یته پیزی جوانکارییه کانه وه، پیداکرییش له سهروه ها
تیگه یشتنیّک، پووبه پووی په خنه ده کاته وه له لایه
خانه واده که ته وه و، دواتر به که سیکی خه له فاوت ده زانن و خه فته
پیده خوّن، نه گهریش هاتوو خیزانه هاوتاکانی خیزانه که ی تۆ باری
داراییان باش بوو و بۆنه و ئاههنگه کانیان له ئۆتیل و هوّله کانی
شاییدا سازکرد، نه واک تۆش ناتوانیت ئاههنگی هاوسه رگریی پۆله که ت
له سه ربانی خانوو که تدا یان له ده شتیکی وشک و کاکي به کاکي ساز
بکه یت، ده نا هه ر غه مبار و دلشکاو ده بیت..

خیزانی موسوّلمان و په یامدار هه موو نه و شتانه ده زانیّت،
هه ربوویه به چه ند کاریک خو ی بو ئاماده ده کات:

- گیانی به رده وامی و کۆلنه دان له ناخی پۆله کانییدا ده چینیّت.
- فیّری دانبه خوداگرتنیان ده کات و، گۆشیان ده کات له سه ر
دواخستنی چه ز و ئاره زوو ه کانیان.
- گۆشیان ده کات له سه ر دامه زراوی و په وشته رزی و پیزگرتنی
خه لکی.
- گیانی هه ره وه زیان تییدا به هیّز ده کات، تاوه کو بتوانن به
شیّوه ی تیم کار بکه ن.

● ئەو ھى لە دەستى بىت بۆيانى دەكات، تاوھكو بتوانن لە باشتىر
شويىندا فيرى زانست و زانيارى بىن و، بەرزترين بپوانامە
بە دەست بهيىنن و، پايان دەهيىت لەسەر سوود وەرگرتن لە کات.
رەنگە ئەم باس و خواسانە لەم پەيامەدا زۆر دووبارە بىنەو؛
چونکە وەك کليلى سەرەكى وان بۆ تەواوکردنى کەسايەتى مەوۆفى
موسولمان و، ژيانى خيىزانى موسولمان.

٨- زۆربەى ئەو کيشانەى پووبەرووى خيىزانەکانمان دەبنەو نىوخويىن:

ئەمەش يەكيىکە لە ياسا و پيساکانى خواى پەرورەدگار لە کارى
بەديهيىناندا، ئەو ھى راستى بىت خەلکى چ وەك تاک و چ وەك خيىزان و
کۆمەلگە پووبەرووى کيشە و گرفتى ھەمەچەشن بوونەتەو، ھەيانە
بەھوى سىروشت و سەختى ژيانەو ھەيە و، ھەشيانە بەھوى سىتەم و
نادادى خەلکەو ھەيە، ھەشيانە بەھوى کەمتەرخەمى و ھەلەى
کەسيەو ھەيە. کاتيک سەرنجىک لەم ئايەتانە دەدەين، ئەوا بۆمان
دەردەکەو یت کە بەزۆرى کيشە کە نىوخويى، خواى گەرە
دەفەر مويىت: ﴿قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ آل عمران: ١٦٥، واتە: (ئەى
موحەممەد! پييان بلى: ئەو بەلاو کزيەى تووشتان بوو خەتاي
خۆتان بوو کە بەگوڤى پيغەمبەرتان نەکرد).

﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ آل عمران: ۱۲۰، واتە:

(ئۆۋە ئەگەر خۇتەن بىگرن و لە خودا بىترسن ئەوان بە فىل و پىلان ناتوانن زىانتان پى بگەيىنن).

خىزانى موسولمان پىۋىستى بە و جۆرە ھۆشيارىيە تەۋەكو بگەۋىتەۋە سەرپىيى خۇي و چارەسەرى كىشەكانى بكات.

لە يەككە لە خانەۋادەكاندا لەسەر گۆرپىنى كەلۈپەلى ناۋمالەكە دەمەقالەيەك لە نىۋان ژن و مېردەكەدا دروستبۇو: پىاۋەكە نىازى گۆرپىنى كەلۈپەلە بىكەك و ھىشتەنەۋەي كەلۈپەلە بەكەكەكەيەتى، بەلام ئافرەتەكە دەيەۋىت ھەمۇي بگۆرپىت، ناكۆكىيەكەيان بە بىبەست گەيشت و، دەنگيان لەيەكتى بەرزكردەۋە و، كارگەيشتە لىكجىابونەۋە، پۆژى دواتر كۆرە گەۋرەي ئەۋمالە - كە چەند مانگىك بوو زانكۆي تەۋاۋ كردبوو - دانىشتنىكى لەگەل دايكىدا ساز كرد و دەربارەي كىشەكە پرسىياري لىكرد، دايكەش لە ۋەلامدا وتى: "باوكت پىگرنىيە لە گۆرپىنى تەۋاۋى كەلۈپەلى ناۋمالەكە، بەلام دايكى پىگرىي لىدەكات"، ئەۋگەنجە ھەمان پرسىياري لە باوكى كرد، ئەۋىش وتى: "ھەمۇ خەتاي ھاۋپىكانىيەتى، ئەۋانن فىرى ئەۋشتانەي دەكەن، ئەۋبەر لە ھەفتەيەك لەگەل قسەكەي من ھاۋپا بوو". سەرلە نىۋارە كۆرە لاۋەكەيان چاۋى بە باوك و دايكى كەۋت و پرسىيارەكەي لى دووبارە كردنەۋە دەربارەي گۆرپىنى كەلۈپەلى ناۋمالەكە، ئىنجا وتى: "كىشەكە نە بەھۆي قسەي داپىرەمەۋەيە و، نە بەھۆي قسە و

حه زى ھاوړپياني دايكمه وهيه، بهلكو كيښه كه له وهدايه كه خوتان
كونه بوونه ته وه و گفتوگو و ړاويزي پيوستتانه كړدوه دهرباره ي
برپاره يه كلا كه ره وه كان، پيم وانيه شتيكي ړه وابت كه خيزانيك
له سر كه لويه لي ناو مال له بهريه ك ه لوه شيت، بويه به و هويه وه
پيشنيارم وايه كه نه و پرژه يه تا شه ش مانگي ديكه دواخه ين
تاوه كو دلي نه و كه سانه ي كه شكاهه بيته وه سه رخوي"، نه وه بو
هه ردوولا به خو شحالييه وه ړه زامه نديان دهربري، ته نانه ت دايكه كه ش
به كول بو كوپه كه ي پارايه وه له بهر نه و ه لويسته بوړ و ژيرانه يه ي
كه نواندي.

خيزانيكي تر بوي دهر كه وت منداله كه يان - نه وه يان كه له
قوناغي ناوه نديدايه - جگه ره ده كيښيت، پاش گه ړان و به دوا داچون
ناشكر ابو كه خالوزاكانى كاريان تي كړدوه و فيري نه و كار ه يان
كړدوه، بويه دايكي كوپه برپاريدا دهرباره ي نه و بابه ته براكه ي
بدوينيت، به لام باوكي كوپه وتي: "كاريكي باش ده كه يت كه براكه ت
ناگدار ده كه يته وه له جگه ره كيښاني منداله كاني، به لام ړه وا نيه
به رپرسياريتي ئالوده بووني منداله كه مان به و كار ه وه بخهينه نه ستوي
منداله كاني، بهلكو نه وه له نه ستوي ئيمه دايه و ئيمه ليى به رپرسين؛
چونكه نه گه ر به باشي ئاگامان ليى بوايه و، له سر دینداري
راسته قينه گوشمان بكردايه، نه و به پيچه وانه وه نه م هاني خالوزاكانى
دهدا ده ست له و كار ه ه لگرن، بويه نه م كيښه يه دهر فه تيكه و بو

ئىمە ھەلگە وتووۋە تاۋەكو بەخۇماندا بچىنەۋە و لاپەرەيەكى نوئ
لەگەل پەرۋەردەكردنى مندالەكانمان ھەلبدەينەۋە.

۹- بىروامان واىە ئايندەى گەش لە ھەناۋى واقىعەىكى نەخۋازراۋەۋە نايەتە دونياۋە:

ئاينەكەمان فىرى ئەۋەمان دەكات كە ھەموو كاريك بەدەستى
خۋايە و، داھاتۈۈش غەيب و ناديارە، بەلام لە تەك ئەۋەشدا داوامام
لەيدەكات كە ھۆكارەكان بگرينەبەر و، لىكۆلەينەۋەى وردى ھەر
ھەنگاۋىك بگەين كە دەمانەۋىت بىنەين.

يەكك لە خانەۋادە پۆشنېر و تىگەيشتۈۋەكان كۆبوۈنەۋەيەكى
دورودريژيان سازدا و، تىيدا چەند شىرىنى و خۋاردنەۋەيەكى گەرم
خورايەۋە، لە نيوان دايك و باوك و كچە گەۋرەكەيان گەتۈگۆيەكى
گەرم دەربارەى ئايندەى خىزانەكە و چۆنيەتى بەرەۋپىشېردنى
سازدرا، وا دياربوو كچەكە شارەزايى باشى لە بابەتە
پەرەۋەردەيەكاندا ھەبوو، بۆيە لە وقسانەى كردنى: "ئىمە ناتۈانين
ئايندەى خىزانەكەمان بنەخشىنەين، بەلام دەتۈانين ئەۋ ھۆكارانە
بگرينەبەر كە بە پشتيۈانى خوا خىزانەكەمان بەرەۋ ئايندەيەكى گەش
و پېشنەدار بەرەيت"، باۋكى وتى: "پۆلەكەم، ئەۋ ھۆكارانە چىن؟"
وتى: "لىكۆلەينەۋەيەكى وردى ئەۋ ھۆكارانە بگەين كە دەمانەۋىت
بيانگرينەبەر، تاۋەكو بەپىي تۈانا بېريارى دروست بدەين"، دايكى
وتى: "ئەۋە شتەيكى زۆر پاست و دروستە، شتەيكى دىكەش ھەيە

خوای گهروه له قورنانی پیرۆزدا ئاماژە ی پیکردوو و دەفەر مویت:
﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى﴾ طە : ١٣٢، واتە: (ئەنجامی باشیش بۆ ئەوانە یە لە

خو دەترسن و خۆیان لە کاری خراپ دەپاریزن)

واتە ئەگەر هاتوو لە خوا ترساین، ئەوا عاقیبەتی کارەکانمان لە

دوینا و دواپۆزدا بە خێر و چاکە دەشکێتەوێ. "

ئیدی هەمووان لەسەر دوو خال پێککەوتن:

یەكەمیان: بپارێدانی دروست و، دووهمیشیان: ژیان لە سایە ی

گوێزپایە لیکردنی پەرورەدگاری.

خیزانیکی دیکە پلانیکی وردیان بۆ خویندن و فێرکردنی

منداڵەکانیان دانابوو و، ١٠٪ ی داماتەکانیان بۆ دەخستنه یەکیك لە

بانکەکانەو، ئەم بڕە پارە یەیان تەرخان کرد بۆ ئەو کۆر و کچانەیان

کە خوازیاری تەواوکردنی خویندنی بالان، لە ماوێ پازدە سالدا ئەو

خیزانە بڕە پارە یەکی باشیان بۆ کۆبوووەو، بەهۆیەو کۆرپێکیان

توانی پلە ی ماستەر لە بواری کارگێڕی کاردا بە دەست بهێنێت و،

هەرۆه کچیکیشیان توانی پلە ی دکتۆرا لە بواری پزیشکیدا بە دەست

بهێنێت و، دکتۆرە یەکی بە ناوبانگی لیەلکەوت! بەلێ خیزانی ژیر و

سەرکەوتوو بەبێ گرتنەبەری هۆکارەکان و، لیکۆلینەوێ وردی

پووداو و پیشهاتهکان و، پشتیوانی خوای گەورە هیچ هەنگاوێک

هەلنانیێت.

۱۰ - ههولای زانینی جیاوازییهکانی نیوان ئهوهی بووه و ئهوهشی دهبیئت دهدهین:

ئه مه پرسیکی زۆر گهرم و گرنکه بۆ تاک و خیزان و کۆمه لکه و دهولت و هه موو دام و ده زگایه ک. خیزان ئه گهرچی له ئاستیکی یه کجار به رزیشدا بیئت، به لام هیشتا زۆر شتی تری له بهرده مدایه تاوه کو به ره و پیشتر بجیئت.

گرنگترین شتی که له سه ر خیزانی موسولمان پیویسته لیی رابمینیئت ئاستی دینداری و پۆشنیری ئیستایه تی و، ئه و په یوه ندیه یه که له گه ل تاکه کانیدا هه یه تی، هه لبه ت له میانی گفتوگو و تیگه یشتنی به رده وام هه م لای باوک و دایکه که و هه میش لای منداله پیگه یشتوو هکانیان ره خنه و قسه و باس له سه ر رهوشی ئیستای ئه و خیزانه گه لاله ده بیئت، بیگومان زۆر شتی نا کوک به هه لپه سیردراوی ده میننه وه، به لام ئه وه گرنگ نییه، گرنگ ئه وه یه که شتانیکی زۆر هه ن تاکه کانی خیزان له سه ریان ته بان، جا خیزانی موسولمان له میانی کلتووری ئیسلامیه وه و، له میانی تیگه یشتنی سه رده مه که یه وه چ رهوشیکی پی باش بوو با بیگریته بهر، ئه وسا ئه و ماوه یه که له نیوان رهوشی ئیستا و ئه وه ی خوازیاره بیگاتی بریتی ده بیئت له و مه یدانه ی که ئه سپی خۆی تییدا تاو ده دات.

باوکی که به کورپه گه وره که ی وت: "تۆ چ شتی که له خیزانه که ماندا

به دیده که ییت؟" کورپه که ی وتی: "مه به ستت چیه؟" باوکی وتی:

"دهمه ویت بیرسم: ئایا ئیّمه خانه واده یه کی سه رکه وتووین له مامه له کردنماندا له نیوان یه کتریدا یاخود نا؟" کورپه که ی وتی: "باوکه ریّم پیّده دهیت که راشکاونه بدویم؟" باوکی وتی: "بیگومان"، کورپه که ی وتی: "خیزانه که مان عه یبی نییه، به لام وا بو دوو سال ده چیت وا مه ست ده که م که به ریّزت هر به نه نقه ست و به بی هیچ هویه ک و بو هه موو شتی ک سه ریچی دایکم ده که ییت، نه وهش سارد و سړی و نیگه رانییه کی تیّدا دروستکردووین"، باوکی وتی: "قسه که ت راسته، به لام دایکیشته به نه نقه ست بیگویم ده کات"، بو سه لماندن قسه کانیشی چه ندین نمونه ی بو هیّنایه وه. کورپه که ی وتی: "باوکه قسه کانت راستن و گومانیان تیّدا نییه، به لام ئاخر ناکریت نه مه هه روا به رده وام بیّت"، کورپه که ی هه مان باسی له گه ل دایکیدا کرده وه، دواجا خیزانه که کوّبوونه وه، له سه ر نه م خالانه ی خواره وه ریّکه وتن:

• له شتی بچووک و لاوه کیدا نه باوکه که دهمه ده می له گه ل دایکه که دا بکات و نه دایکه که یش دهمه ده می له گه ل باوکه که دا بکات.

• نه گه ر که سیکیان راوبوچوونیکی خو ی ده رباره ی کاروباری خیزانه که ده ربړی و، نه و بوچوونه به دلّی نه وی دیکه یان نه بوو، نه وا با له سه رخو و به نه رمونیانی ده ربیبریت و مشتومړی له سه ر نه کات.

● ئەگەر قىسەيەكەش كىرا بە دىلى ئەۋى تىران بوو، ئەۋا دەبىت كەسى دوۋەم ستايشى ئەۋ قىسەيە بىكات و دەستخۇشى لە بىكەرەكەى بىكات.

● دايك و باوك بە بەرچاۋى مىندالەكانەۋە مىشتومر لەسەر بابەتتىكى ئالۆز و دژۋار نەكەن، تاۋەكو خىزانەكە دابەش نەبىت بۆ دوو بەرە و پىشۋى تى نەكەۋىت.

ئەم رېكەۋتنە چوۋە بوۋارى جىبەجىكردنەۋە، گۆرانكارىيەكى رېشەيى لە ژيانى ئەۋ خىزانەدا ھاتەئاراۋە، ۋاى لىھات باوكيان لە شوپنانى تردا ئەۋ ئەزمونە سەرگەۋتوۋەى - بەبى ناۋەپنان - بە نمونە دەھىنايەۋە، بەۋ ھۆيەشەۋە دايك و باوكانىكى زۆر سوۋدىان لىبىنى.

لاۋىك مالپەرپىكى لەسەر ئىنتەرنىت دروستكرد، ئەم مالپەرە بايەخى بە بوۋارى گەشەپىدانى كەسىى دەدا، بابەتى پەرەپىدانى ژيانى كەسىى و خىزانىى و شوپنەكانى كاركردنى زۆر بەھەند ۋەردەگرت، بۆيە پۆژىكىيان بە باوكى ۋت: "باوكە، خىزانەكەمان ھەلى ئەۋەى لەبەردەستدايە بىپتە پىشەنگ و، نمونەيەكى جوان پىشكەشى ناسراۋانمان بىكات"، باوكى ۋتى: "چۆن؟" كۆرەكەى ۋتى: "زۆر بە ئاسانى دەتۋانين ئەۋ كارە بىكەين، سەرى ھەموو مانگىك كۆبوۋنەۋەيەكى كراۋە ساز بىكەين و، لەۋ كۆبوۋنەۋەيەدا پىرسىارىك دەربارەى بابەتتىك بورۇژىنين و، ھەۋلبدەين ۋەلامى بدەينەۋە."

باوکی وتی: "مه به سست چیه؟" کوپه که ی وتی: "بۆ نمونه له
سه ره تای مانگی داهاتوو پرسیاره که مان نه وه بیئت: چی بکه یین تاوه کو
کتیب له دلی خیزانه که ماندا شیرین بکه یین؟ سه ری مانگیکی دیکه:
پرسیاره که مان - بۆ نمونه - بریتی بیئت له: چی بکه یین تاوه کو بریک
پاره له داهاته که مان پاشه که وت بکه یین بۆ نه وه ی بتوانین له
داهاتوودا خانوویه کی پیبکړین؟ به و شیوه یه..."

باوکی به و بیرۆکه یه زۆر سه رسام بوو، پاش پینج مانگ کارکردن
به و به رنامه یه نه و خیزانه ههستی به گۆپانکارییه کی زۆر کرد له
ژیانیدا، به لام به داخه وه نه و کۆبوونه وانه درێژه یان نه کیشا، هه رچه ند
ناوبه ناو دایکیان دهیوت: با بکه پێینه وه بۆ جاری جاران.

۱۱ - شیکردنه وه ی هه له گه وره ترین سه رچاوه ی سه رلیشیوانه:

نه م بابه ته یه کیکه له بابه ته گرنگه کانی پروانگه سازی، لاما
پوونه که دهقه شه رعییه کان زۆر جه ختیان کردووه ته وه له سه ر
مه سه له ی درۆکردن، چونکه درۆکردن راستیه کان ده شیوینیت و،
بیه سه ره کانیشی چه واشه ده کات، به لام له بهر نه وه ی درۆکردن ئاکار و
په وشتیکی قیزه ون و نه ویستراوه، ده بینیت که خه لکی سلی
لیده که نه وه و خۆیانی لی به دور ده گرن، هه روه ها زۆر کات ده توانین
له راستی و دروستی نه وه والانه ی ده یان بیستین دلنیا بینه وه، به لام
شیکردنه وه ی هه له شتیکی جیاوازه، چونکه له وانه یه هه له که له

ئەنجامى ئىجتىھادىكەۋە كەتەبىتەۋە، زۆر جارىش خەلكى سىلى
لېناكەنەۋە؛ چۈنكى لە كاتى ئەنجامدان و پەيرە و كەردىدا ھەست ناكەن
بە ھەلە داچوۋىن، بۆيە دەبىنىت چەۋاشە كارىي و ھەلە تىگە يىشتن كە
بە ھۆى شىكەردنەۋەى ھەلەۋە پەيدادەبن تا ئەندازەيەكى زۆر لەناو
خەل كدا بىلەۋىۋەنەتەۋە.

ئىمە پەرداۋەكان بە چاۋى خۆمان دەبىنىن، بەلام بە ئەقل و
ئاۋەزماڭ شىيان دەكەينەۋە، ئەقل و ئاۋەزىشماڭ كاتىك سەرقالى
شىكەردنەۋە و پاقە كەردى پەرداۋىك يان ديار دەيەك دەبىت پاستە وخۇ
بە و كارە ھەلە ناستىت، بەلكو بە ھۆى چەند ئامرازىكەۋە ئە و كارە
ئەنجام دەدات، ئە و ئامرازانەش بىرىتىن لە و پىناسە و چەمك و
زانبارىيانەى پەيوەندىيان بە و بابەتەۋە ھەيە كە دەمانەۋىت تىيىگەين
و شىيىكەينەۋە، لەم بارەيەۋە لە عەلى كۆپى ئەبى تالىبەۋە (خوالىي
پازى بىت) دەگىرنەۋە كە فەرمويەتى: ((پشت بە دىد و بۆچوۋنى
مامۇستاي شارەزا بىستە، نەك بە دىد و بۆچوۋنى ھەرزەكار،
ئەگەرچى ھەرزەكارەكە بەدوۋ چاۋى خۆى پەرداۋەكەى بىنىبىت))،
چۈنكى ھەرزەكار پاستە شتەكە يان پەرداۋەكە بە چاۋى خۆى
دەبىنىت، بەلام لە پاقە كەردىدا دەستەۋەستان دەۋەستىت، بۆيە
مامۇستاكە دىت باشتەر لەۋەى ھەرزەكارەكە وتويەتى پاقەى دەكات.
خىزانەكان بە دەست چەندىن شىكەردنەۋەى ھەلەۋە دەنالېنن و،
تەۋشى چەندىن گەفت و قەيران دەبن، بى ئەۋەى ھۆيەكانيان بۆ

دەربكەوئیت: ئەمە ئافرەتئیکە دەیهوئیت میژدەکە ی دلخۆش بکات، بۆیه
سوعبەت و قسە ی خۆشی لەگەڵدا دەکات، میژدەکەشی وا گومان
دەبات کە ئەو پرەفتارە ی مەرامیکی لەپشتە و مەبەستیهتی شتیکی بۆ
بکریت، بەلام ئافرەتەکە ئەو پرەتدەکاتەو، ئیدی ئازاوه
سەرھەڵدەدات. ئەویش پیاویکە بەهۆی هەلسوکەوتی مندالیکییەو
پەست و توورەبوو، کەچی هاوسەرەکە ی وا دەزانیت کە لەو توورەیه
و، توورەییەکەشی هۆیهکی لەپشتەوێه و ناھەقییە، بۆیه
سەرزنشتی دەکات و نارازییە لە قسەکانی، ئیتەر ساردوسپری
دەکەوئیتە نیوانیانەو.

ئەمەش کورپیکە بەهۆی کاریگەری ئاموزاکانی بەسەرێه وە لە
قوتابخانە دەرناییت، ئەوان هانیانداوێ تا کار و پیشەکە ی ئەوان
بکات، کە سوکارەکەشی کەوتنەکە ی بە کاریکی گەمژانە و بی ئەقلانە
لیکدەدەنەو. ئەویش کورپیکە دیکەیه دەچیتە لای هاوڕییەکی
تاوێکو پیکەو لە وانەکاندا کۆشش بکەن، کەچی کە سوکارەکە ی
دەلێن: "نا ئەو بۆ ئەو چوو بۆ لای تاوێکو یاری لەگەڵدا بکات،
نەوێک بۆ سەعی و کۆششکردن". ئەویش بەخیوکاری خیزانیکە
بەهۆی نزمیی ئاستی توانای کارکردن و بیئاگایی لە کارەکیدە بە
فەرمانی بەرپۆه بەرەکە ی لە کارەکە ی دوور دەخریتەو، کەچی ئەو وا
گومان دەبات کە بەرپۆه بەرەکە ی بەهۆی کیشەیهکی کەسییەو ئەو
کارەکە ی کردوو، یان بۆ ئەوێ خزمیکی خۆی بخاتە جیگەکە ی...

پاستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه که خه‌لکی تیگه‌یشتنیکی هه‌له‌یان بۆ بارودۆخی
خۆیان و جیهانی ده‌وربه‌ریان هه‌یه، ئه‌مه‌ش هه‌مووی به‌هۆی
که‌مه‌رخه‌می خۆیا نه‌وه‌یه له‌ گه‌ران به‌دوای پاستیه‌کان و پاوێژکردن
به‌ شاره‌زایان.

خیزانی هوشیار هه‌ولده‌دا به‌ وردی له‌ شته‌کان بگات، بۆ
ئه‌و کاره‌شی به‌م هه‌نگاوانه‌ی خواره‌وه هه‌لده‌ستیت:

۱. په‌له‌ له‌ شیکردنه‌وه‌ی دۆخی خۆی و، ئه‌و پووداوانه‌ی به‌سه‌ر
تا که‌کانیدا هاتوون ناکات.

۲. هه‌ولده‌دات گوی له‌ چه‌ند پاقه‌ و شیکردنه‌وه‌یه‌ک بگرییت و،
به‌راورد له‌ نیوان ئه‌و شیکردنه‌وانه‌شدا ده‌کات که‌ ده‌یانبیسیتیت
و، باشت‌ترینیان هه‌لده‌بژیرییت.

۳. پرس و پاوێژ به‌ که‌سانی پسپۆر و شاره‌زا ده‌کات.

۴. بابه‌تی هه‌مه‌چه‌شن ده‌خوینیته‌وه‌ و تاوتوویی پووداو و باس و
به‌سه‌ره‌اته‌کان ده‌کات و فی‌ری بابه‌ت و چه‌مکی نوی ده‌بییت،
تاوه‌کو به‌و چه‌مکانه‌ بگاته‌ راست‌ترین پاقه‌ و شیکردنه‌وه‌.

۵. له‌ توانا‌یدایه‌ پاشه‌کشه‌ له‌ تیگه‌یشتن و شیکردنه‌وه‌ی هه‌له‌
بکات و، پێگه‌چاره‌ و جیگره‌وه‌ی تری بۆ بدۆزیته‌وه‌.

به ها کا نمان

به هاكانمان

په وشت و ئاكار و به هاكان بنچينه ی سهره کی ژيانی تاک و خیزان
و گهلانی دونیا پیکنده یینن، هرکاتیځ په وشت و به های خیزانیځ
به ره و هلکشان ده چیت لایه نی دروونی ئاسووده ده بیټ، هر
کاتیځیش په وشت و به های کومه لگه یه ک داده پرمیت لایه نی دروونیشی
ویران ده بیټ، ئیدی به ره به ره ژیار و شارستانیه تیه که شی تیاده چیت.
ئیمه په وشتمان هیه و به هاکانیشمان هه ن، به لام به هاکان
به رفراوانترن له په وشته کان، ده شتوانین بلین که: هه موو ئاكار و
په وشتیځ به هایه، به لام هه موو به هایه ک ئاكار و په وشت نییه، پاره
نرخ و به هایه کی گرانه، به لام په وشت نییه، هه روه ها دیمه نی
سیحراوی و سه رنچراکیځ به هایه و په وشت نییه. به هاکان کووی
به هان و به های هر شتیځیش بریتییه له: ریژ و پیگه ی ئه و شته له
دل و دروونه کاند، بیگومان شته زور به به ها و به نرخه کان شوینی
خویان له دل و دروونی خه لکیدا پاراستووه و جیگه ی ریژ و پیزانینن
لای زوربه ی زوری خه لکی، بو نمونه به خشین و راستگووی و ئازایه تی

و پاره و هاوسۆزی و... به های بهرز و به پۆزن، به ده گمه ن که سیکت
بۆ هه لده که ویت گرنگیان پینه دات.

به هاکان به زۆری (پیداویستین) بۆ تاکه کان، ئینجا له وه دوا
ده بنه پیداویستی کۆمه لایه تی: هه له یه کت به رانبهر ده که م لیم
خۆشه بیت، ئیدی منیش چاکه ی هه لسوکه وت و په فتاری تۆم هه رگیز
بیر ناجیته وه و ئاواته خوازم پۆژیک بیته پیشه وه پاداشتت بده مه وه،
بۆیه کاتی که سی که هه له یه کم به رانبهر ده کات، منیش لی خۆشه بیم؛
چونکه ئیتر ده زانم مانا و به های لی بوورده یی چه ند گه وره یه، به و
شیوه یه بۆمان ده رده که ویت که به هاکان له سه ر بناغه ی
پیوستیه کان دروست ده بن.

به هه مان شیوه به ها مادییه کانیش له سه ر بناغه ی
(پیوستیه کان) دروست ده بن، واته ئه و شته هه تا زۆتر داواکاری
خه لکی له سه ر بیت، ئه و به ها که ی زیاتر بهرز ده بیت وه، هه مووشمان
به سه رهاته به ناوبانگه که ی یه کی که له خوله فاکانمان بیستوه کاتی که
په رداخی که ئاویان بۆ هی نا تا بیخواته وه، یه کی که له ئاماده بووان پی
وت: "ئه ی ئه میری باوه رداران! ئه گه ر تینویتی ته نگی پیه لچنیت و
پیوستیت به م په رداخه ئاوه بوو، به لام پی ت نه درا، ئه وسا به چه ند
ده یکریت؟" خه لیفه وتی: "به نیوه ی سه روه ته که م ده یکریم!"

که وابوو به هاکان کۆمه لی که پیوه رن له میانه یانه وه بریار له سه ر
کرده وه و چه ز و هه لویست و په یوه ندیه کانمان ده ده یین: بۆ نمونه

ئىمە ھەر ھەموومان چاڭاڭەردن لەگەل دايڭ و باوڭدا بە يەڭگەل بە ھا
بەرز و بالاڭان لەقەلەم دەدەين، بۆيە كاتىڭ چاومان بە كەسەيڭ
دەكەوئەت كە رېز لە دايڭى ناڭرەيت و لىي دەدات، ئەوسا ئىمەش بە
چاويڭى سووڭەو تەماشاي دەكەين و، لەوانەشە پۆلىسى لى ئاڭادار
بەينەو، ئەگەر ئەو كەسە ناسراو و ھاوڭشمان بىت پەنگە
پەيوەندى لەگەلدا بېچرەين، چونكە لە رېي ئەو ھەلوئەستەي كە
لەگەل دايڭىدا نواندى ھەلمان سەنگاند و بېريارمان لەسەر دا.

قوماڭردن بە ھاىەكى خراپ و نەريئەيە، بۆيە ئەگەر چاومان بە
كەسەيڭ كەوت كە خەريڭى قوماڭردنە، ئەوا بە چاويڭى سووڭ و كەم
بۆي دەروانين، بشچەيتە خوازبەينى ھەر كچەيڭ دەبينەيت زۆربەيان
ئامادەنين شووي پىبەكەن زۆربەي خىزانەكانىش ئامادەبيان تىدا نىيە
كچەكەيانى بدەنى، چونكە لە پروانگەي ئەو گوناھ و تاوانە گەورەيەي
كە ئەنجامى دەدات ھەلسەنگاندنيان بۆ ئەو كەسە كردووە و بېريارى
كۆتاييان لەسەر داو، بەو شىوہەيە...

ئەمە ئەو دەگەيەنەيت كە رېز و پىزانينى خەلڭ بۆ بە ھاڭان
نەگۆر نىيە و، دەشەيت بە گۆيرەي پىوئەستى دۆخەكە بەرز و نزمىي
تەبەكەوئەت، بۆ نمونە ئەو كەسەي كە لە دەشت و بىابانىڭى وشك و
كاڭى بە كاڭىدا تەنھا نيو پەرداخ ئاوشك دەبات و، لەو نيو پەرداخ
ئاوہي بەشم دەدات، ھىچ كات وەكو ئەو كەسە نىيە كە لە
مەزگەوتىڭدا پەرداخىڭ ئاوم بۆ دەھەينەيت، ئەو كەسەشى كە لە بكوژى

مندالە که ی خوش دەبیّت، هەرگیز وهکو ئەو که سه نیه که له که سیک
خۆشدهبیّت که له قەرەبالغییه کدا پی به قاچیدا دەنیّت، ئەو
که سه شی که له مانگی کدا سه د ههزار دینار ده داته دایکی، له کاتی کدا
مووچه ی مانگانه ی پینجسه د ههزار دیناره، هیچکات وهکو ئەو که سه
نییه که سه د ههزار ده داته دایکی و مووچه که ی سی ملیۆن دیناره،
پاسته ههردووکیان چاکه کردنه، به لام پێژهی به خشی نی هه ریه که یان
له چاو ئەو مووچه یه ی که مانگانه وه ریده گریت جیاوازه، له بهر ئەوه
تیروانی نه که ش بو ههردوولایان جیاوازه. باش وایه لی ره دا ئەوه بلین
که: خوای گهره بیر و ته بیعه تی ئاده میزاده کانی لی کچوو یان
لیکنزیک دروستکردوه، ته نانه ت زۆربه ی پیداو یستییه کانی شی هه روا
دروستکردوه، ههروه ها ئەزموونی گهلانی ش دیسان له زۆر شتدا
هاوشیوه ن، که دوا جار له هه موو ئەو شتانه دا ژماره یه کی بی شومار
به های هاوبه ش دروستده بن، که به به ها جیهانییه کان ناوده برین، بو
نمونه دلیری و به خشین و پیاوه تی و چاکه کردن و ئارامگرتن و
جوانی و هاوسۆزی و سه ربه خوئی و ئازادی و هیژ و ده سه لات و پاره
و خاکیبوون و نه رمونیانی و لیبورده یی و... هه موویان به های
هاوبه شی جیهانین.

پرسیاریک لی ره دا دیته پیشه وه: ئەگهر وابیّت، ئیدی چۆن
جیاوازی له نیوان گهلان و شارستانییه ته کان و خیزانه کاند

دروسته بیټ و، چوَن خیزانیك له پووی په وشته وه له
خیزانیکی دیکه باشت ده بیټ؟

وه لومه که خوی له دوو خالدا ده بینیته وه:

یه که میان: ده بیټ خیزانه که برپوا به چهند بنه ما و به هایه ک
بهینیت که خیزانه کانی دیکه برپوایان پی نه بیټ، بو نمونه خیزانی
موسولمان برپوای به خوا و پوژي دوايي هیه و ملکه چ و گوپرایه لی
فرمانه کانی خوای گه وره یه و، تیروانینی تایبه تی هیه دهرباره ی
خه نه کردن و شووره یی و په یوه ندی نیوان هه ردوو په گز، هه روه ها
دهرباره ی چهند خوارده مه نی و خوارده نه وه یه ک، نه مانه ش کاریگه ری
ته واو ده که نه سهر هه لویسته کانی و پرپه وی ژیانی به گشتی، نه مه ش
به ناشکرا دیاره و نکولی لینا کریت.

دووه م: ریزبه ندی به هاکان و پله ی گرنگیپیدانه که، نه مه ش نه و
خاله سهره کییه یه که جیاوازی له نیوان زوږبه ی تاک و خیزان و
نه ته وه کاند ا دروسته دکات، جا نه گهر نه ته وه کانی جیهان له زوږبه ی
به هاکاندا هاوبه ش بن، نه وا هه ر تاکه و هه ر خیزانه و هه ر
کوومه لگه یه ک و... په روه رده یه کی تایبه تی هیه بو نه و به هایانه ی که
برپوای پییانه: بو نمونه: خواردنی نانی به یانی به هایه و، گه یشته
شوینی کارکردن له کاتی دیاریکراودا به هایه کی تره، هه شه به های
به کیکیان به سهر نه ویترا ده دات، بو نمونه نه وه ی که خواردنی نانی
به یانی به لاوه به به هاتره، نه وا تا نانی به یانی نه خوات ناچیت به ده م

شوینی کارکردنه که یه وه ته نانه ت نه گهر دواکه وتنی به دواوه بیّت، نه و
که سه شی ئاماده بوونی له کاتی دیاریکراودا له شوینی کارکردنی
به لاوه گرنگتر و به به هاتریّت، نه و ناخواردنی به یانی دوا ده خات.

پاره په یدا کردن به هایه و، ده ستپاکی و ده ستخستنی پاره له
رینگای یاساییه وه به هایه کی تره، جا نه گهر به های پاره که لای فلانه
که س به به هاتر بوو له خه لکی، نه و بی گویدانه سه رچاوه ی
به ده ستخستنه که ی هه رچی له توانایدا بیّت ده یخاته گهر، به لام نه و
که سه ی که ده ستخستنی پاره ی له رینگه ی هه لاله وه له لا به به هاتر
بیّت، نه و به هه ر شیوه یه ک بووه خو ی له پاره ی هه رام ده پاریزیّت،
به و شیوه یه .. یاسا که ش ده لیّت: خه لکی به های سووک و بی نرخ
ده که نه قوریانی به های به رز، نه وه ش یاساییه کی ره وایه.

شتیکی تر که ده خوازم له م پیشه کییه دا ئامارهی پیبده م
نه وه یه که: به هاکانی خیزانی موسولمان هه لقوولاوی عه قیده و یاسا
شه رعیه کانیه تی، شه ریه تی به رزی ئیسلامیش ئامارهی به چه ندین
به های نه ریّنی کردووه، نه لبت به ها نه ریّنییه کانیش به های به رز و
به های نزمیان تیدایه، به ها نه ریّنییه کانیش به هه مان شیوه به های
به رز و به های نزمیان تیدایه. بو نمونه هه رچی فه رز و واجیب بیّت
به هایه کی نه ریّنی به رزه و، دیسان به ها به رزه کانیش له چه ند پله یه ک
پیکهاتوون، هه رچییه کیش مه ندوب و سوننه ت بیّت به هایه کی نه ریّنی
نزمی هه یه، هه رچییه کیش هه رام بیّت به هایه کی نه ریّنی به رزی هه یه،

هه رچیه کیش مه کروه و پیچه وانه ی پیشین بیّت به هایه کی نه ریّنی
 نزمی هه یه، هه ر بۆیه خیزانی موسولمان ده توانیّت له زۆر کاری ژياندا
 پله ی پیشکه وتنی خۆی بیۆیّت له میانى پابه ندبوونی به به ها
 نه ریّنییه به رز و نزمه کانه وه، له میانى دووره په ریّزبوونی له به ها
 نه ریّنییه به رز و نزمه کان، بیگومان چه ندین به های دیکه مان هه ن
 ده چنه خانه ی ریگه پیّدراو (مباح) هوه و، خیزانی موسولمان ئازادی
 ته واوی به کارهینانیان له به رده ستدایه، بۆ نمونه خۆی ئازاده له
 دیاریکردنی قوتابخانه ی گونجاو به فیّرکردنی منداڵه کانی و، ئازاده له
 دیاریکردنی کاتی نووستن و له خه وهه ستانی منداڵه کانی و، ئازاده له
 چۆنیه تی خه رجکردنی مووچه ی مانگانه که ی و، چه ندین شتی تری له و
 شیوه یه.

من لیّره دا ناتوانم باسی ته واوی ئه و به ها ئه ریّنی و نه ریّنیانه
 بکه م که پیۆیسته خیزان ئاگای لیّیان بیّت و به هه ند وهریان بگریّت،
 ئه وه باسیکی دوور و دریژه، به لām لیّره دا ئاماژه به نو به های
 سه ره کی ده ده م:

۱- نیه تی خیر و چاکه مان هه بیّت و، دل و

دهروونمان له ئاست یه کتردا پاک بیّت:

نیه تی خیربوون، واته خوشویستنی ئه و خیر و چاکه یه و،
 به ره وپیرچوونی و، هه ولدان بۆ به دیهینانی، جا به ره وپیرچوونی خیر و
 چاکه به لگه یه له سه ر خیرخوازی و ده ست و دلفراوانی که سی

به ره و پیرچوو، نه وهش شتیکی سهره کییه له ژیا نی خیزانی موسولمان
و شتیکی گرنگیشه له گرته بهری ئاراسته و پیره وی راست و دروست.
به های مروف له سهر ئاستی مه عنه وی و واتایی، بهنده به
جوریه تی نه و شته ی که به ئاواته به دهستی بهینیت، به لام له سهر
ئاستی جیبه جیکردن، نه و به هاکی به ستر او ته وه به پله ی
چاکه کاری و دلسوزیه که ی له کارکردندا.

موسولمان له خیر و چاکه و به خشین دانا بریت، هه رکاتیکیش
دوخه که له بار نه بوو؛ نه و به دل نیه تی خیر و به خشینی هه ره هیه و،
له خوی گه وره داواکاره که کاری بو ئاسان بکات، به م نیه تهش خوا
هه ر پاداشتی ده داته وه، پیغه مبه ر (دروودی خوی له سهر بیت)
ده فهرمویت: (فَمَنْ هُمْ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عِنْدَهُ
حَسَنَةً كَامِلَةً) واته: ((نه گه ر که سیك ویستی چاکه یه ک بکات و، بو ی
نه کرا، نه وه خودا له لای خوی چاکه یه کی ته وای بو ده نووسییت)).

زهیدی کوپی نه سه له ده لییت: ((پیاویک سهر دانی زانایانی ده کرد
و دهیوت: کیتان کاریکم پی نیشان ده دات، که به هو یه وه به رده وام له
خزمهت خوی په روه ردگاردا بم، نامه وییت هیچ شه و و پوژیک کات و
ساتیکم به سهر دابییت کاریکم نه بییت که له خزمهت خوی گه وره کو م
بکاته وه، پی و ترا: وه لامه که ت ده سته که وت، باشترین شت نه وه یه که
تا ده توانیت خیر و چاکه بکه، نه گه ر بیزار بوویت - یا خود ده ستت لی

هه لگرت - ئەوا با هه مېشه نيه تي کردنيت له دلداييت، چونکه ئەوهي
نيه تي ئەنجامداني خير و چاکهي له دلداييت وهکو ئەو کهسه وایه
خيري کردييت)).

له ناو خيزانيکدا نيازي خيرکردن هه مېشه له ئاماده باشيدابوو،
نيازي کاري خو به خشانه و، نيازي چاکه و به خشين و... دياربوو
باوکیان پۆلي سهره کي بينيبوو له وهی که ئەو نيه تانه له دل و
دهروونی ئەو خيزانه دا بچه سپيښت، ئەوه بوو زۆر له گه ل منداله کانيدا
کو ده بووه و باسي گرنگي به شداريکردنی مندالانی له هه ندي پېژدهي
خيرخوازي بو ده کردن، بۆيه چه ندين جار ئەو مندالانه بریک پارهيان
له باوکیان به قهرز ده هينا به مهرجيک له خه رجي مانگانه يان بيپریت
تاوه کو به شداري بکه ن له چه ند پېژدهيه کي خيرخوازي دا.

هه ندي جاريش که ئەمبولانسه که به خيراييه کي زۆر به لای
ماله که ياندا تیده په ریت، ده بينين باوکه که له خوا ده پارپته وه شيفای
ئەو کهسه بدات که له ناو ئەو ئۆتۆمبيله دايه.

دايکيشيان به هه مان شيوه پۆليکي باشي گيړا له گه ل کچه کانيدا
و، به گه وره کاني ده وت: هه رکاميکتان هه زيکرد هه ليبيستينم بو
شه ونويژ، ئەوا با ئاگادارم بکاته وه تاوه کو به خه به ري به ينمه وه،
ئەوانيش زۆر جار ئەو داوايه يان لی ده کرد، ئيمه زۆر پيويستمان
به وهيه که به رده وام گفتوگو له گه ل منداله کانمان بکه ين ده رباره ي ئەو

پروژده خیرخوازیانهی که ده کریت پیکه وه نه نجامیان بدهین، تاوه کو
کلتوری نیه تی خیر و چاکه کردن رهگ و پیشه ی خوی دابکوتیت.

نه وهنده بهس نییه که دل و دهروون نیه تی خیر و چاکه ی
تیدابیت، به لکو له تهك نه وهدا ده بیت له ژهنگ و ژالی پوپامایی و
ئیره ییبردن و پق و کینه و گومانی خراپ و... چه ندین دهرد و به لای
تر خاوینی بکهینه وه، مه ترسیدارترینی نه وه دهردانهش پوپاماییه؛
چونکه جوریکه له هاوه لدانان بو خوای گه وره، خوای گه وره له
فه رموده یه کی قودسیدا ده فره رمویت: ((أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ،
مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ))^۱. واته: ((من له
هه موو که سیك زیاتر بی نیازم به شهریک و هاوبه شییه که یه وه، له بهر
نه وه هه رکه سیك کاریك بکات و که سیکی تر بکات به هاوبه شی من له و
کاره دا، نه وا به خوی و هاوبه شه که شییه وه توورپی ده ده م!))

دایکیك به به رده وامی خواردنی به کوره کانیدا دهنارد بو
دراوسییه کی نابینایان، نه و دایکه به منداله کانی دهوت: "هه رکات
خواردنه که ده بهن، هه ولبدن کهس نه تانبینیت و، قه تیش باسی نه مه
لای کهس نه کهن."

ئیمهش پیویسته له سه رمان که دلمان له ئاستی خوشک و برا
موسولمانه کانمان پاک بیت، نه ئیره ییان پیبه رین و نه رقمان لییان
بیته وه و، نه زویرین لییان و، هه ولبدن لیبوره یی و ته بایی و

پیڤکه وه ژیان بکهینه ریپازی کارکردنمان له گهل هه موو موسولمانیکدا،
 پیغه مبهه (دروودی خوی له سهه ر بیټ) دهفه رمویټ: ((لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا
 تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ،
 وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا
 يَحْقِرُهُ...)).^۱ واته: ((حه سوودی و به خیلی بهیه کتر مه بهن و، کۆسته
 کۆسته^۲ لهیه کتری مه کهن و کینه و دهغه ز لهیه کتری مه کیشن و،
 پشت لهیه کتری مه کهن و لهیه کتری لووته لا مه بن و، کریار یان
 فروشیار لهیه کتری هه لمه گه ریپنه وه و، وهک برا بهندهی خودا بن،
 موسولمان برای موسولمانه، نابیت زور و ناههقی لی بکات و نابیت به
 چاوی سووک ته ماشای بکات، نابیت پشتی له زهوی بدات و
 دهسته شکینی بکات.))

پوژیکیان کۆمه لیک لاو له خویندنگهیه کدا ریپکه وتن له سهه
 پابه ندبوون به چه ند رهوشت و ئاکاریکی جوانه وه، له وانه: نه گهر
 باسی یه کیك کرا له لمان که دهوله مه ند و خواپییداوه، نهوا له بری
 نه وهی ئاوات به دهوله مه ندیه کهی بخوازین ده لیین: "خوا دهرووی
 خیر له ویش و له ئیمه ش بکاته وه"، هه ری که شمان که دهچینه ناو
 جیگه وه و سهه رده خهینه سهه ر سهه رین بهر له وهی بنویټ بلایټ:
 "په روه ردگارا وا من له هه موو نه و که سانهی نه مرۆ خراپه یان له گهلدا

۱- موسلیم: ۲۵۶۴

۲- کۆسته کۆسته: زهه

کردم خوش بووم، سا خواجه لیم خوش ببه"، ههروهه ها ده مکو تکردنی
ئو که سهی دورزمانی دهکات و، گوینه گرتن لئی و، به گویرهی توانا
به رگری له و که سانه بکهین که ناماده نین له هاورپیان و خرمان..
خیزانی زور هه ن منداله کانیا ن له سه ر ئو و په وشته جوان و به رزان
په روه رده ده که ن، بویه ئیمهش پیویسته له سه رمان فیریان بین.

۲- کاری خوبه خشانه سه رچاوهی ئاسوودهیی دل و دهروونمانه:

ئو کاتانهی قوناغی پیویستییه کانمان تیده په پینین و چیژ له
جوانکارییه کان (کمالیات) وهرده گرین ههست به خوشی و ئاسوودهیی
ده کهین، کاتیك میوه دهخوین به چیژ و خوشییه وه دهخوین،
کاتیکیش سواری ئوتۆمبیلکی سه رنجراکیش ده بین دیسان ههست به
خوشی و ئاسوودهیی ده کهین، کاتیکیش پۆشاکی که شخه و گرانبه ها
ده پۆشین دیسان ههست به خوشی ده کهین، ههلبهت ئو و ههستهش له
به ده مه وه چوونی ئو و بابه تانه وه سه رچاوه ده گریت که به دلی ئیمه ن،
ههروهه ها له ههستی له خۆرازیبوونه وه سه رچاوه ده گریت کاتیك خوت
به که سانیک به راورد ده کهیت که ته نانهت پیویستییه کانیشیان
دهستناکه ویت.

ئیمه کاتیك ئهرکی سه رشانمان جیبه جی ده کهین، به لکو ئو
سنووردهش تیده په پینین و خهریکی کارانیك ده بین که زوره ملییان تیدا
نییه وه کو: سونه ته کان و په وشته کان و پیکه پیدراره کان، ههست به

ئاسوودەیی دل و ئارامیی پۆج دەکەین، ھەرودھا کاتیکیش دەست لە
گوناهە گەورەکان و قەدەغەکراوەکانی تر ھەلەدەگرین و، خۆمان
دەپاریژین لە گوناهە بچووک و گوماناوییەکان و، ئەوانەشی پاجیایی
زانایانی لەسەرە دیسان ھەست بە ئاسوودەیی دل و دەروون دەکەین،
ئەمەش ئەو دەگەییەنیت کە ئەو خواناسانەیی خۆپاریژن و لەپیناوی
خوادا تێدەکوژن، خەڵکانیکی دلخۆش و دلشاد و ئاسوودەن، ئەوەش
پاستە، بێگومان ھەستکردنیشیان بەو خۆشی و کامەرانی و
بەختەوہرییە مژدە و پاداشتی پێشووەختی خوای گەورەییە بۆ ئەو
کەسانە. ئێمە خوازیاری ئەوہین منداڵەکانمان لەسەر چەمک و
واتاکانی خۆبەخشیی پەرودە بەکەین تاوہکو ناخی دەروونیان
گەشاوہبیّت و، بەشداری بەکەن لە چارەسەرکردنی کێشە و گرفتەکانی
کۆمەلگەکەیان، ئاشکراشە خوای گەورە ژبانی کۆمەلایەتیمانی وەکو
تاقیکردنەوہیەک بۆ لیکردوین تاوہکو ببینیت تا چەند ئەوانەیی
دەرفەتی کاری کۆمەلایەتیان لەبەردەستدایە دەستپیشخەری دەکەن
و لە کاری خۆبەخشا بەشداری دەکەن و، تا چەند ئەو کەسانە کات و
دەرفەتەکانیان لە شتی پووج و بیمانا و لادان لە پێی پاست
دەفەوتین، چەندین فەرموودەشمان ھەن ئاماژە بە جۆرەکانی کاری
خۆبەخشی دەکەن و چۆن دەبیّتە سەرچاوەی خۆشی و ئاسوودەیی
دل، لەوانە:

● لابردنی ئەو شتانەیی زیانبەخشن و لەسەر پێگاوبانەکان.

- فەرمانکردن بە چاکە و پێگريکردن لە خراپە.
- ئامۆژگاريکردن موسولمان و پېنوئينيکردن بۆ کاری چاکە.
- پۆلگيپان لە ئاستەوايي نيوان دوو کەس يان دوو لايەن يان دوو...
پرومان خوش بيت لە گەل ئەو کەسانەى هەلسوکەوتيان لە گەلدا دەکەين، تەنانەت ئەگەر نە شيانناسين.
- دەستپيشخەربين لە سلاوکردندا، تەنانەت کاتيک کەسيکی گەرە سلاو لە کەسيکی بچوک دەکات، يان ئەو کەسەى دانىشتووە سلاو لەو کەسە بکات کە بە پێوہیە.
- بە دەمەوہ چوون و هاوکاريکردن موسولماننيک و هەلگرتنى جانتا و کۆل و کەولوپەلەکەى، ياخود يارمەتيدانى لەوہى کە ئۆتۆمبيلەکەى بۆ بخەیتەوہ ئيش.
- زوو چوون بۆ مزگەوت و، نوێژکردن لە پيزى يەکەمدا.
- سەردانىکردن ئەو خەزم و کەسانەى سەردانت ناکەن و تازەکردنەوہى سيلەى پەحم.
- ئارامگرتن لە سەر ئازار و ناپەخەتەکانى دراوسى.

ئەمپۆ خەلک بە ھۆى ژيانى مادديەوہ بۆشايیەکی پۆحى و ئيمانبيان بۆ دروستبووہ، ھەموو ھەوليکیان ئەوہیە کە لە میانى پۆزليدان و کەشخەبوون و تۆشینی خۆراکی خوش و لەبەرکردن پۆشاکی گرانبەھا و بوونی خانوو و قاياغ و ... ھوہ پۆح و دەروونيان

ببورژیننەو، کەچی بەداخەو، ئەوێش دادیان نادات و هەست ناک
کە سوودیان وەرگرتبێت؛ چونکە بۆشایی گیان و دل و دەروون
بیتاگایی و سەرکەشی و خۆیستییهو، سەرچاوەی گرتووه،
کاری خۆبەخش و خواپەرستی زیاتر و ئەنجامدانی سوونەتە
نەبێت پڕنابێتەو، ئا ئەمەیه کە پێویستە لەسەر خێزانەکان
بیخەنە چوارچێوەی کارە بایەخپێدراوەکانیانەو. ژمارەیهك کچ
خۆبەخش بە پاسپاردەي دایک و باوکیان پەویان کردە خانەکا
چاودێری کۆمەڵایەتی بۆ ئەوێ خەلات و دیاری پیشکەش بە
منداڵانە بکەن کە لە نازی ژیان لە نامیزی خێزانەکانیاندا بێبەشبوون
چەند کیزێکی تریش بەپێی بەرنامەیهکی دیاریکراو لەشیوێ گرووپ
دابەشبوون بەسەر چەند مزگەوتێکدا تاوێ کو خاوینیان بکەنەو
بۆنخۆشیان بکەن و شتە لەکار کەوتووێکانیان چاکبکەنەو، هەند
گەنجیش ئینتەرنێت دەکەنەو تاوێ کو بەشداری لە چەندین بابەت
سوودبەخشی کۆرپەندەکاندا بکەن و بلاوی بکەنەو... چەندین کار
چالاکی باش - سوپاس بۆ خوا - لە لای زۆربەي خانەوادەکان برەو
سەندوو، بەلام ئەوێ پێویستمانە و پێویستە بیکەین زۆر زیاتر
لەوێ کە تا ئێستا کراو.

۳- چاکه کاری و شکۆمه ندیی خود:

گه شه کردن و شکۆمه ندیی خیزان پيشه کييه که بۆ شکۆمه ندیی کۆمه لگه و نه ته وهی ئيسلام، له راستيدا ئاکار و په وشتی به رزبه بۆنه ی چه ند خيزانيکی په وشتبه رزه وه نه شونما ده کات، پاشان به شيۆه ی پله به ندی بلاوه بيته وه تا ده بيته به شيك له کايه کۆمه لايه تييه که و گۆرانکاری له په گ و پيشه ی ژيانی کۆمه لگه دا ده کات، بيگومان ريبازی پاک و بيگهردی ئيسلامي ش ته وای نه و ئاکار و په وشته جوانانه مان بۆ فه راهم دينيت که خيزانه کان بتوانن په روه رده يه کی دروستی منداله کانيانی پيیکه ن.

ئه وهی راستی بيت: ئه و ئاکار و کرده وه و په وشتانه ی که پله ی مروؤ به ره و لوتکه ده به ن و ده یخه نه ريزی که سانی چاکه خواز و خاوه ن که سایه تی به رز زۆن، ليژه دا به خيزايی ئاماره به هه نديکیان ده که م:

• خۆمه لنه قورتاندين له کاروباری که سانی دی که په يوه ندی به وه وه نه بيت، به که س نه ليت ئه ری موچه که ت چه نده و، ده ستوه رنه داته کيشه ی نيوان باوکیک و کورپه که ی و... پيغه مبه ر (دروودی خوای له سه ر بيت) ده فه رمویت: ((مِنْ حُسْنِ اِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ)).^۱ واته: ((نیشانه ی ئيسلامبوونی مروؤ

به شيويه كي جوان نهويه كه هرچی له مه به ست و نامانجی
نهويه دوره وازی لی بهینیت.))

● دل و دهروون فراوانی و، خیر و چاکه کردن خه لکی له سهر نهويه
پاده هینیت كه نهويه بو خوی پیی خوشه بو خه لکیش پیی
خوش بیّت و، نهویشی بو خوی پیی خوش نییه بو نهوانیش
پیی خوش نه بیّت.

● له کاتی ئازاوه و ناکوکیه کاندا، تهر و وشك پیكه وه نه سوتینیت
و، شت گه وره نه کات و، چاپووشی له هه له کان بکات و، بهرگی
نازار و ده مدیری نه یاره کی بگریّت.

● دورکه وتنه وه له و شوینانه ی گومانی خراپیان لیده کریّت، تا
خه لکیش گومانی خراپی پینه بهن.

● ده سترتن به خه رجییه کانییه وه و به فیرونده دانی پاره، تاوه کو له
کاتی پیوستیدا ده ست بو خه لکی پان نه کاته وه.

● هورپیکانت خوشبوویت و به زه بیت پیاندا بیته وه و، چاوله
که موکورتیه کانیاں بیوشیت.

● به که م نه زانینی نه و چاکانه ی که له گه لیدا ده کریّت و، به هه ند
وه رگرتنیاں و، پاداشتکردنه وه ی خاوه نه کانیاں، سوفیاں
(په حمه تی خوی لیبت) ده یفه رموو: ((جاری وابوو که تینووم
ده بوو، پیش نهويه خۆم برۆم له مهرکانه که ئاو بخۆمه وه،

كەسك خيرا هەلمەتى دەبرد و ئاوى بۆ دەھىنام و تىنويىتى
دەشكەندەم، نەمدەزانى چۆن پاداشتى بدەمەوھ)).

- پاكوخاويىنى لەش و لار و، خۇبۇنخۆشكردن و، شىك پۆشىن.
- پەچاوكردنى داب و نەرىتەكان، بەو مەرجەى سەرپىچىيى
شەرعىيان تىدا نەبىت.

- ئەوھى بەئاشكرا لە شەرماندا نايكەيت، لە پەنھانىشدا نەيكەيت.
- دوركەوتنەوھ لە خواردنى سەر پىگاوبان و شوينە گشتىيەكان.
- دوركەوتنەوھ لە قاچ پاكىشان لەبەردەم خەلكدال
دانىشتنەكاندا مەگەر پىويست بكات.

- كەمكردنەوھى سوعبەت و گالتەكردن و، زىادەپۆيىنەكردن لەر
كارە تا لەبەر چاوى خەلكدا سووك نەبىت، ئىبن عەباس (خوالىر
پازى بىت) دەفەرموئىت: ((بەدەم كەسانى سووك و پىسواوھ
پىمەكەنە، دەنا رىزت نامىنىت و دەبىتە كەسكى نامەرد)).

- چاوپرىنە كار و چالاكى گەورە و ھىممەتبەرزى و كۆلنەدان بىز
دەستكەوتى گەورەتر، عومەر (خوالىر پازى بىت) دەفەرموئىت:
((ھىممەتەكانتان بچووك مەكەنەوھ، لە بىئورەيى و بچووك
ھىممەت خراپترم نەبىنيوھ كە زىان بە پىز و گەورەيى مرووفەكان
بگەيەنىت)).

- دەستگرتن بە پەوشتەكانى نانخواردن، لەوانە: پەلەنەكردن لە
نانخواردندا و، خواردن لەبەردەم خۆتدا...

● به ماناوه چوون و فریاگوزاری و به سه رکردنه وه له کاتی کیشه و گرفت و تووشهاته کاندای.

● به ته مانه بوونی خه لک و، ده ستپان نه کردنه وه لییان به پیی توانا. له بهر گه وره یی و گرنگیی مه به سه ته کانی پیاوه تی و چاکه کردن، له سه ر خیزانی موسولمان پیویسته هه ستییت به نووسینه وه ی گرنگترینان له سه ر تابلویه ک و بو واده یه کی دیاریکراو (بو نمونه شه ش مانگ) به دیواری ژووره کهیدا هه لیواسییت، تا به ته وای خوی له سه ریان پاده هیئییت، دواتر لای به رییت و خال و بابته تی تر هه لیواسییت.. به و شیوه یه.

چه ند خیزانیکی که م به م کاره هه ستاون و هه ستیان به به روبوومی گه وره ی کاره که یان کردوه.

٤- راستبیزبین:

راستگویی یه کی که له هه ره به رزترین به هاکان، بنچینه یه کی توکمه شه بو شتیکی زور گرنگ، که ئه ویش متمانه یه، من به راستی ناتوانم برپوا به که سیکی درۆزن بکه م که جیگه ی هه لویسته له سه ر کردن بییت، قسه کانیشی لای من هیچ ئه رزشیکیان نییه؛ چونکه قسه ی که سی درۆزن هیچی به سه ر هیچه وه نییه، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ر بییت) به شیوه یه کی زور جوان باسی راستگویی و درۆمان بو ده کات و ده فه رموییت: ((إِنَّ الصَّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى

الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا، وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي
إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ
عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا)).^١

واته: ((له راستی په حمهت ده باریت، هه میسه راستی بکه ن به
پیشه، چونکه راستی ئاده میزاد ده خاته سه ریگه ی چاکه، کرده وهی
چاکه ش ئاده میزاد ده خاته سه ریگه ی به هه شت! پیاوی واهه به
ئه وهنده راستگویی و ئه وهنده سو راخی راستی ده کات و ئه وهنده
عه ودالی راستییه تا لای خودا به پیاوی راست و راستال له قه لهم
ده دریّت و له دیوانی خودا ناوی به راست ده نوو سرت و، نه که ن
درو بکه ن، چونکه درو پیاو ده خاته سه ریگه ی خراپه، کرده وهی
خراپه ش پیاو ده خاته سه ریگه ی ئاگری دوزه خ، پیاوی واهه به
ئه وهنده زور درو ده کات و ئه وهنده منه یی درو ده کات هه تا له لای
خودا به درو زن ده نوو سرت.))

هینده به سه بو مروّف که راستگویی خاوه نه که ی به ره و چاکه
په لکیش ده کات، چاکه ش ناویکی گشتگیر و کوکه ره وهیه بو هه مرد
جوړه کانی خیر و چاکه، وهک بلّیت که سی راستگو ملی ریگه ی
چاکه کار و سالحانی گرتووه. فهرموده که به ئاشکرا هانی
موسولمانان ده دات که ده روونیان له سه ر پابه ندیون به راستگویی
پابه یتن، وهک بلّیت که سیك نه گه ر په روه رده ی ده روونی پی نه گرت،

١- بخاری: ٦٠٩٤، موسلیم: ٢٦٠٧

ناشتوانیت له هه موو کاتیځدا راستگویی بپاریزیت، به هوی نه و بابهت و
هه لومه رجانە ی که دینه پیښی مروځ و به هه له یدا ده به ن.

سه بارهت به دروکردنیش؛ نه میښ خاوه نه که ی راپیچی
سه رکەشی و گونا و تاوان ده کات، که دیسان نه ویش خاوه نه که ی
په لکیشی دۆزه خ ده کات. مروځ کاتیځ دروکردن وه ک هۆکاریځ بو
به دیهینانی به رژه وهندی و داپوښینی هه له و که موکوورپییه کانی
به کار ده هیئت، نه و خوی ده خاته بهر مه ترسی چوونه نیو ریزی
سه رکەش و یاخیبوانه وه، دیاره یاخیبوانیش نه و که سانه ن که به
نه نقه ست درو و تاوان ده کەن، هه ولده دهن به تال و ناره و به هه ق و
په و و، هه ق و په واش به به تال و ناره و بناسینن، بی نه وه ی شهرم
له خوا و له به نده کانیشی بکه ن.

نیمه له نیو خیزانه کاند سهره تا پیوستان به راستگویی
که وره کان ده بیئت، تاوه کو بچوکه کان که وره یی راستگویی و مه ترسی
دروکردنیان بو دربه که ویت، بویه جیگه ی خویه تی له کاتی
گفتوگو کانماندا زور ورد و راستبیژبین، به تایبه تیش له کاتی هه لچوون
و توور په بووندا، هه روه ها له و کاتانه ی به لاین به مندا له کانمان ده ده یین
ده بیئت بیبهینه سهر، نه گینا مندا له نه بردنه سهری به لاین به شتیکی
ناسایی وهرده گریئت. یه کیځ له خیزانه موسولمانه کان گفتوگویه کی
خوښی له باره ی راستگویی و دروکردنه وه سازدا؛ له و قسانه ی که
باوکیان کردنی: "نه گهر که سیځمان وتی فلانه که س که شتی کردووه،

ئەمە ئەو دەگەيەنیت ئەو كەسەمان بە تەواوی لەو دۇنيا بوو تەو
 كە ئەو كەسە گەشتی كردوو، خو ئەگەر ئەو كەسە دۇنيا نەبوو، ئەو
 با بلیت: بیستوو مە گەشتی كردوو، یان پیم وابیت گەشتی كردوو،
 كە وابوو پیویستە قسە و دەرپرینی مرقۇ وردەکاری تییدا بیت.
 لیڕەدا یەكك له كچهكان هاته دەنگ و وتی: ئەگەر وتم گەشتی
 كردوو و دۇنياش بووم له قسەكەم، بەلام دوایی دەرکەوت كە وا
 نییە، ئایا ئەو بە درۆ لەقەلەم دەدریت؟ باوکی وتی: "ئەو بە درۆ
 لەقەلەم نادریت مادام نیەتی درۆکردنت نەبوو، بەلام نەچوونەکی
 بەلگە یە لەسەر ئەوێ كە تو خەیاڵت كردوو تەو یان پشتت بە
 سەرچاوەیەکی برۆاپینەكراو بەستوو، پیویستیشە موسولمان بەر
 لەوێ قسە یەك له زاری بیته دەرەو بە تەواوی دۇنیا بیتهو،"
 یەكك له منداڵە بچووكەكان دەستی بەرز كردوو و وتی: "ئاخر
 ئەگەر راستییەكە بە دایكم بلیم ئەوا لیم دەدا، منیش رقم له لیڤانە،
 بۆیە ناچارم درۆی لەگەڵدا بكەم، بەلام دوای ماوێ یەك كە له ئامیزم
 دەگریت راستییەكە ی پیدەلیم!!" دایكە لیڕەدا زەردەخەنە كوتە
 سەر لیوانی و وتی: "ئە ی فیلزان ئاشكرا بووی، جاریکی تر له دەستم
 دەرناچیت".

پاشان خیزانەكە لەسەر شتیکی جوان پێككەوتن، ئەویش
 ئەو بوو مەر كەسیك هەلە یەكی ئەنجامدا، یان كە مەرخەمییەکی
 لیوێ شایەو، ئەوا بۆ ئەوێ سزا نەدریت دەبیت دان بە هەلەكەیدا

بنیت و، به لّین بدات جاریکی دیکه نه که پّیته وه سه ری، دایکه وتی:
 "نه ی نه گهر دووباره ی کرده وه؟" باوکه وتی: "نه وسا نیت سزا
 ده دریت نه که رچیش راستیه که ی بلّیت، نه که ریش دروی کرد، نه وا
 سزا که ی به دووبه رانبر به سه ردا جیبه جیده کریت"، کچیکی
 بچکولانه یان وتی: "سزا قه یناکه، به لّام با لیدانی تیدا نه بیت"،
 مه موویان دایانه قاقای پیکه نین و کو تاییان به دانیشتنه که هینا دوا ی
 نه وه ی که له سه ر نه وه ریکه وتن.

۵- سووربین له سه ر کاسبی حه لّال:

له م سه رده مه ی ئیستاماندا به رژه وه ندیه کان ئالوز بوون و
 شیوازه کانی مامه له کان و ریگا کانی کاسبی کردن و کو کردنه وه
 داهاتیش زور بوون، جا له بهر نه وه ی زوربه ی زوری نه و که سانه ی
 ئابووری جیهانیان به دهسته وه یه و، دارپژهری یاسا کانی کار و مامه
 دراوییه کانن که سانیکی دور له ئاینی ئیسلامن و، گوی به یاسا کان
 شه ریعه تی ئیسلام له مه سه له ی کاسبی و پاره په یدا کردن
 ده سته که وته کاندان، بویه ده بینیت زوربه ی سه رچاوه کا
 پاره په یدا کردن باوه ریپینه کراون یا خود گومانی خراپیان لیده کرن
 خوی که وره ده فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ
 رِزْقِنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ البقرة: ۱۷۲، واته: (نه
 نه وانه ی ئیمانان به خودا و پیغه مبه ری خودا مه یه له و رزق و رزق

پاکانه بخۆن که پیمان به خشیون و، نه گهر خودا ده په رستن سوپاسی
بکه ن).

وشه ی (طیب) لیږه دا به واتای حه لال دیت که خاوه نه که ی ل
رپځه ی دروسته وه به ده ستی ده هیئت.

نه بو هورهیره (خوا لی پازی بیت) له زاری پیغه مبه ره ره
(دروودی خوی له سهر بیت) ده گیرپته وه که فهرموویه تی: ((الرَّجُلُ
يُحِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبُّ يَا رَبُّ، وَمَطْعُهُ
حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ
لِذَلِكَ))^۱ واته: ((هه ندی که س ده چن بو سه فهری دورود ریژ، وه ک حاج
و غه زه، جا قریان گف ده بیت و چلک و ته پوتوزیان لی ده نیشیت و
سهر گهرمی بهنده یی خودان و به کول و دل ده ست دریژ ده کن به ره و
ناسمان که قیبله گای نزا و پارانه وهیه و ده لیت: خودایه! نه وه م پر
بده، خودایه! له و دهر د و به لایه لام بده، نه و خواردنه که ی حرامه،
خواردنه وه که ی حرامه، به حرام گوش کراوه، نیت له کوئی دوعا و
نزای نه و جوړه که سه یه گیرا ده بیت)).

نه م فهرمووده یه به لگه یه له سهر نه وه ی که خوی گه وره نزا و
پارانه وه ی که سیک وهرناگریت که خواردن و خواردنه وه ی حرام بیت.
هه شه ده لیت: خوی گه وره کار و کرده وه شی وهرناگریت؛ موجه
له ثین عه باسه وه ده گیرپته وه که پیغه مبه ر فهرموویه تی: ((لا یقبل

الله صلاة امرئ في جوفه حرام)) واته: ((خودا نوڤڙي كه سيك
وه رناگريٽ كه حه رامخوڙ بيٽ))^۱

هه روه ها پيغه مبه ر (دروودي خواي له سه ر بيٽ) ده فه رمويٽ:
((مَا تَصَدَّقَ أَحَدٌ بِصَدَقَةٍ مِنْ طَيِّبٍ - وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ - إِلَّا أَخَذَهَا
الرَّحْمَنُ بِيَمِينِهِ))^۲. واته: ((خواي گه وره نه وه ي پاك و پوخت نه بيٽ
قبوولي نافه رمويٽ، له به رنه وه هه ريه كيڪ صه ده قه يه ك ببه خشيت له
مالئكي بي گهر د و حه لال، نه وا خواي ميه ره بان و مه زن به راسته ي
خوي ليٽي قبول ده فه رمويٽ.))

ئافره تيڪ براكه ي بوي گيڙپايه وه كه ميڙده كه ي مامه له ي خه لڪي
به پري ناكات تا به رتيليان ليوه رنه گريٽ، به بيستني نه وه واله زور
بيزار و نار ه حه ت بوو، چونكه بوي پوونبووه وه كه نه و پوشاكانه ي
خوي و مندا له كاني له به ريان ده كهن و، نه و پاروه نان و خواردنه ي كه
ده چيٽه گه روويانه وه به پاره ي حه رام كپڙاوه، بويه دواي نه وه ي
باسه كه ي لا وروژانده، ميڙده كه ي داني به راستيه كه دا نا و، به رزي
نرخي كاللاكان و زوڊي خه رجي خيڙانه كه و كه مي مووچه كه ي وه ك
پاساويڪ بو نه و ره فتاره ي هيٽايه وه. ئافره ته كه وازي نه هيٽا و له گه ل
كوڙه گه وره كه يدا دانيشٽ و باسه كه ي لا دركانده و، بو به رگرتن له و

۱- رواه مسلم وغيره.

۲- بخاري: ۱۳۴۴، موسليم: ۱۰۱۴

کاره تاوتویی چهند شتیکیان کرد و بریاریاندا چهند ههنگاوئیکی بۆ
بگرته بهر، له وانه:

• به هوی مهترسیی بابه ته که وه؛ له نزیکه وه ئاگاداری بزن و
به درواچه وونی بۆ بکهن.

• ریکه وتن له گهڵ سه رگه وره ی مال (که باوکیانه) له سه ر نه وه ی
به به کجاری واز له به رتیل وه رگرتن بهینیت.

• دایکه که دهست به خه رجیه کانی مال وه بگریت و، کرینی نه
شتانه ش دوا بخات که پیویست نین.

• له کاتی پشوو ی هاویناندا مندا له گه وره کان چهند ئیشیکی
گونجاو بکهن تا وه کو خه رجیه کانی سالی نوئی خویندنیا نی پی
دایین بکهن.

• کچه تا قانه که شیان له گه ل کومپانیا یه کدا ریکه که ویت که هه ر له
مال وه ئیشیکیان بۆ رابه رینیت.

تافره ت ویزدانی خیزان و، ویزدانی نه ته وه شه، بۆیه ئیمه ش رۆد
خه می پاک و بیگه رده وون و چاودیریکردنی ئایین و خیزانه که شی له م
باره یه وه ده خوین.

٦- سازش له سه ر بیروباوه ر و که رامه تمان ناکه یین:

ئه م سه رده مه ی تییدا ده ژین سه رده مه ی سازشکردنه، ده بینین
جیهانگه رای ی خه لکی به جوړیک فیری ته ماع و به رژه وه ندیخوازی کرد

که له وه پيش وینهی نه بووه، بویه بۆ به ده ستهینانی ریژهیه کی
زۆرتی به رژه وه ندیه مادییه کان وای لیها تووه سازش و دانوستاندن
له سه ره موو شتیك ده کریت.

جا ده سترتن به بنه ما و بیروبا وه ره وه مه رجیکی سه ره کی
دامه زراوی و به لاریدا نه چوون و مانه وهیه له سه ره راسته شه قام، نه وه تا
خوای گه وره له نایه تیكدا ئامۆژگاری پیغه مبه ره ده کات که له وه
لانه دات: ﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾
الزخرف: ۴۳. واته: (دهی تو توند ده ست به و شته وه بگره که به
وه حی ها تو وه ته خواره وه بۆت که قورئانه، تو بی گومان له سه ره
ریگایه کی راستی).

له راستیدا به ها و کرۆکی دینداری و خواناسی له وه دا خوای
ده بینیته وه که بتوانین قوربانای له پیئاودا بدهین تا پووسووری لای
خوا بین، به لام کاتیك مروؤ به له به رچاو گرتنی به رژه وه ندیه کانی
ئامادهیه سازش له سه ره هندی له و شتانه بکات که برپوای پییانه، نه وا
بزانه که ده شیت زۆریك له و به ها و کرۆکی له ده ستدابییت. نه گه ره
توانیمان مندا له کانمان له سه ره بنه مایه ک په روه رده بکهین که ده لییت:
(خوا پۆزیده ره) و، بنه مایه ک که ده لییت: (ته مه ن و پزق و پۆزی
به ده ستی خویه) و، بنه مایه ک که ده لییت: (خوا پزق و پۆزی له
که سیك بگریته وه، که س ناتوانییت پیی ببه خشییت، بشیه ویت پزق و
پۆزی به که سیك ببه خشییت، که س ناتوانییت لیی بگریته وه)، یان

بڼه مای (هر کهس له بهر خاتری خوا دهست له شتيک يان له کارينک
 هه لېگريټ، نه وا خوای گه وره به شتيکی چاکتر پاداشتی ده داته وه و
 بوی قهره بوو ده کاته وه)، نه وا هرگيز په نا بو به رتيل خواردن نابهن
 و، سورکايه تی له کهس قبول ناکه ن و، پيلان له دږی هاورپيکانيان
 ناگيږن و، سه ريشيان بو کهس شور ناکه ن... بوچی؟ چونک
 بيروباوه په که يان ريگرييان ليده کات که کاری وا نه نجام بده ن، بوی
 هر کات بينيمان منداله کانمان به لايانه وه ناساييه کاری وا نه نجام
 بده ن، مانای وایه به پتي پتيوېست نه ماتوانيوه په روه رده يه کی راست
 و لروستيان بکه ين. نه و که سه ی دهست به بيروباوه و به هاکانيبه وه
 ده گريټ و، خه می ريز و که رامي ته خوی ده خوات، په ننگه ماوه يه ک
 چه ند شتيک له دهستيدات، به لام هه تا هه تايه براوه يه، بيگومان قهيران
 و کيشه و ناره حه تيبه کانیش تاقیکردنه وه يه کن بو په يامداره کان، جا
 بو نه وه ی په يامه که يان سه نگی و جيگه ی شانازی بيت، ده بيت
 ناماده بيان تيدا بيت قوربانی له پيناودا بده ن؛ ده نا نه و په يامه تيدا
 ده چيت و، نه وانیش له گه ل خویدا په لکيش ده کات!

کورپک ده رده دلی خوی له سه ر ده زگايه کی خيرخوازی بو باوکی
 باسکرد، دياربوو سته می ليکرا بوو و ناروونيبه ک له گريبه سته کی
 نتوانياندا به دی ده کرا، باوکی پتي وت: باسی بابه ته که يان له لا بکه
 و، کيشه که تيان بو پوونبکه ره وه، کورپه ش له وه لامی باوکيدا وتی:
 "بيروباوه و که رامي تم ريگه م پينادات قسه له سه ر وه ها بابه تيک

بکه‌م"، باوکی وتی: "ئۆخە‌ی! ئا ئیستا ئیتر دلم ئاوی خوارده‌وه و، بۆم ده‌رکه‌وت که نه‌و په‌نجە‌ی له‌ په‌روه‌رده‌کردندا له‌گه‌لتم کیشاوه به‌فیرو نه‌چوو و به‌رهمی هه‌بووه". چه‌ندین لاوی خوینگه‌رم هه‌ن کار و پیشه‌ی ناوداریان پیشکesh کراوه، به‌لام له‌به‌ر ترسی زیانگه‌یاندن به‌ بیروباوه‌ر و په‌وشتیان په‌تیا‌ن کردووه‌ته‌وه و، به‌ شتی زۆر له‌وه که‌متر رازیبوون تاوه‌کو بیروباوه‌ر و په‌یامدارییه‌که‌یان پووبه‌پرووی مه‌ترسی نه‌که‌نه‌وه.

پابه‌ندبوون به‌ بیروباوه‌ره‌وه‌ لای خیزانی موسولمان بریتییه‌ له‌:

- بپوامان وابی‌ت که له‌م دونیا‌یه‌دا هه‌موو شتی‌کمان ده‌ست ناکه‌وی‌ت، بۆیه‌ پی‌ویسته‌ ده‌ست له‌ شتانیک هه‌لگرین تاوه‌کو بیروباوه‌ر و که‌رامه‌تمان له‌ کیس نه‌چی‌ت.
- هه‌موو شتی‌ک با‌جی ده‌وی‌ت، جا نه‌گه‌ر به‌مانه‌وی‌ت چیژ له‌ هه‌موو خوشییه‌کانی ژیا‌ن وه‌ربگرین، مانای وایه‌ ده‌بی‌ت سازش له‌سه‌ر هه‌ندی‌ک له‌ بیروباوه‌ر و قه‌ناعه‌ته‌کانمان بکه‌ین، نه‌وه‌ش جی‌گه‌ی قبول‌کردن نییه‌.
- نه‌ندامانی خیزان هانی یه‌کتری بده‌ن بۆ ئارامگرتن و پووبه‌پرووبوونه‌وه‌ی هه‌وه‌س و ئاره‌زووه‌کان.
- یادخستنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی نه‌ندامانی خیزان، به‌وه‌ی که‌ وریای سازش‌کردن بن له‌سه‌ر نه‌و باب‌ه‌تانه‌ی سازشیان له‌سه‌ر ناکرێ‌ت.

• هه موو ئه و تاوان و هه لاتى ده گرتن، له خو شويستنى نوښاره
 سه رچاوه ده گرن، بويه له سه ر خيترانى موسولمان پيويست، تاكي
 له وه بيت و، جهخت بگاته وه له سه ر نه وه ي كه ژيانى راسته نيت
 ژيانى دواړو ژه.

۷- له ئاست سته مكاريدا بڼه ننگ نابين:

نهم به هايه كي گرتگ، بو چه سپاندنى دادگه رى، ينگومان
 دادگه ريش يه كيكه له هره مه زغرتين نه و به هايانه ي كه ژيانى خيتر
 و كومه لگه كانى سه رتاسه رى جيهانى پيوه به نده، گهر بڼين و تامله،
 به ته واوى نه و نايهت و فهرموودانه يكه يين كه هوشدارى ده و
 ده رياره ي سته م و، مه ترسييه كانى ده خه نه ورو، نه واكاتى زغردل
 ليدهبات، با نهم چه ند نايهت و فهرمووده به س بيت:

﴿وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَلَأَنَّ
 اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ البقرة: ۱۶۵، واته: (جا نه گهر نهم سته مكارانه كه
 هاوړتيان بو خدا داناوه. پورى سزايان ده دى بويان پرون ده بويوه،
 و زور باش ده يانزانى هه موو هيز و توانى هه ر هى خودايه و، خرو
 سزاي توند و توله ي سه ختى هه يه.) يان ده فهرمويت: ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ
 ظَلَمُوا أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ الشعراء: ۲۲۷، واته: (بى گومان
 سته مكاران له دواړو ده زانن چو نه هه لگه رانه وه يه ك هه نه گهرتېوه،
 چو نه پشتيان ده شكيت). يان ده فهرمويت: ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا
 فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

وَيَدَا لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ واته: (ئەگەر ئەوانەى لە دنيادا ستمكار بوون هەرچى دارايى و سامان لە زهويدا هەيه هى ئەوان بوايه و ئەوهندهى تریشى لەگەڵ بوايه دەيانکرد بە قوربانى خۆيان و دەياندا لەباتى ئەودا لەو سزا سەخته پزگاربين که لە پۆژى قيامەتدا تووشيان دەبێت و، لەو پۆژەدا بۆيان دەردەکهوێت لەلایەن خواوە لە ئازار و سزا، ئەوهى که هەر بە خەيالىشیاندا نەدەهات.)

پيغەمبەرىش (دروودى خواى لەسەر بێت) دەفەرموێت: ((اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ...))^١ واته: ((خۆتان لە زۆر و ستم بپاریزن، بەپراستی زۆر و ستم تەم و تاریکی زۆرن لە پۆژى قيامەتا و زۆردارەکه دەکهوێتە ناویان و وەك کوێرى موزمەعیل بە هیچ لایەکا سەردەرناکا...))، یان دەفەرموێت: ((لَتُؤَدَّنَ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ...))^٢ واته: ((لە پۆژى قيامەتدا هەموو خاوەن مافیك مافی خۆى وەردەگرێت و مافی کەس لە کەس نامیێت، تەنانەت بزنى کۆل لە بزنى شاخدار دەسەنرێت بۆی!))، یان دەفەرموێت: ((إِنَّ اللَّهَ لَيُعْلِي لِلظَّالِمِ؛ فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يَفْلِتْهُ...))^٣ واته: ((لەپراستیدا خودا مۆلەتى پیاوی زۆردار و

١- موسليم: ٢٥٧٨

٢- موسليم: ٢٥٨٢

٣- بخارى: ٤٦٨٦، موسليم: ٢٥٨٣

سته مکار دهدات و تا ماوه یی جلّه وی بۆ شل دهکات، ههتا بزانییت
 په شیمان ده بیته وه یان نا، به لام کاتیك قورتمی ده گرییت ئیتر قوتاری
 نابیت!) ئینجا بۆ پشتیوانی ئەم فەرمووده یه پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام ئەم
 ئایه ته ی خوینده وه: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ
 أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ هود: ۱۰۲ واته: (خودا كه غه زه ب له ديهات
 سته مكاره كان ده گرییت ئاوه ها غه زه بیان لی ده گرییت و له ناویان
 ده بات. به راستی غه زه بی خودا ئازاردار و سه خته و پزگار بوون لی
 مه حاله).

ده توانم به دلنیا ییه وه ئەوه بلیم كه: هیچ شتیك هینده ی
 سته مکاری و جیاوازی کردن له خوشویستنی مندا لان زیان به په یوه ندی
 نیوان تاكه کانی هه ر خیزانیك نادات، بۆیه گه ر بمانه ویت راستگویان
 بدوین، ئەوا ده بییت بلین:

مالی چه نده ها موسولمان پرن له سته م و نادادی، هی وا هه ی
 ریژی هاوسه ری یه كه می و مندا له کانی به سه ر هاوسه ری دووه می و
 مندا له کانی دا دهدات، هه شه به پیچه وانه وه، مالی واش هه یه کورپان
 به لاوه باشتره له کچ، مالی واش هه یه هه موو مندا له کانیان کردووه ته
 قوربانی مندا لیکیان و چه ندانی تر... سه رم سوورپماوه له كه سیك كه
 له گه ل کورپه کانی دا خه ریکه پلان بۆ بیبه شکردنی کچه کانی له میرات
 داده ریژییت! باشه ئەو كه سه له خوا ناترسییت، ئەی كه مرد چی
 وه لامی خوا ده داته وه، ئەمه جوریکی سه یره له گه مره یی و زیان له

خۆدان، که سانیک چیژ له شتانیک وهر بگرن که شایسته ی نین و،
پیاویکیش خوی بهر خه شم و قینی خوا بخت و بهو حاله شهوه سهر
بنیتهوه، ئای! چه ند نازار ده چیژم کاتیك ده بیستم کچیك دوعا له
باوکی ده کات که بیبه شی کردوو له میرات و، ده لیت: له خوا
داواکارم بیبه شی بکات له به هه شت وهك چون منی بیبه شکرد له
میرات!!

بیدهنگی زۆریك له خه لکی له سته م و سته مکاری پێخوشکهریکه
بو سته مکاران که بهردهوام بن له سهر ئه و کاره یان، بویه
دژایه تیکردنی سته مکاران و پالپشتیکردنی سته ملیکراوان یه کیکه له
ئه رکه مه زنه کانی موسولمان له م ژيانهدا؛ چونکه سته م ئه گه ر
ته شه نه ی سه ند هه موو شتیك تیکده دات و، سه راپای ژيانی خه لک
ده کاته دۆزه خ، ئه ها پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ر بییت)
ده فهرمویت: ((انصُرْ أَخَاكَ ظَلِمًا أَوْ مَظْلُومًا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ
انصُرْهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ ظَالِمًا فَكَيْفَ انصُرْهُ؟ قَالَ:
تُحْجِذُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ فَإِنْ ذَلِكَ انصُرْهُ))^۱. واته: ((یاریده ی برای
خۆت بده، له سه ر هه ق بییت یان له سه ر نا هه ق بییت! پیاویکیش وتی:
ئه ی پیغه مبه ری خودا! ئه گه ر له سه ر هه ق بییت ئه وا جیگه ی خۆیه تی
یارمه تی ده ده م، وه لی پیم بفرموو ئه گه ر له سه ر نا هه ق بوو چون

چۆنى يارمەتى بىدەم؟ فەرموۋى: مەيەلە ئەو ناھەقىيە بىكەت ئەرە
باشترین يارمەتییە بۆى!!)

ژن و مىرد و مىندالەكانيان بە كچ و كورپەو، بەرپرسيارىتى
چەسپاندنى دادگەرييان لە ناو خيزاندا دەكەويتە ئەستۆ، وەكەل
فەرموودەكەشەو، پوونبوو، ئەمەش بە جەختكردنەو، لە كارى
دادگەرى و ويژدان خستنهكار و گيپرانەو، مافى خەكە،
دژايەتيكردنى ستمى نيو خيزان و، دەرپرپىنى ھاوسۆزى بۆ
ستەملىكراو و دلدانەو، كاركردن بۆ سەندنەو، مافى
زەوتكراوى؛ ديتەدى.

ستەم لە ناو كۆمەلگەدا تەشەنە دەسيىت، چونكە لە ناو خيزاندا
بەرى پيىنەگىراو، ھەر ھەرزەبەى خەلكى كاتىك تەمەنيان گەرە
دەبيت ستم لە خەلكى دەكەن تاو، كو تۆلە لەو كۆمەلگەيە بكنەو،
كە لە كاتى تەنگانە و چەوساندنەو، ياندا بە دەميانەو، نەچو،

خوای گەرە داواى ئەو، مان ليناكات بە يەكسانى مىندالەكانمان
خۆش بوين، چونكە ئەو لە سەر و تواناوەيە، بەلام داواى ئەو، مان
ليدەكات كە وريابىن ئارەزو و خواستى دلمان تىكەل بە پەفتار
مامەلە و پەيوەنديەكانمان نەبيت.

دادگەرى نيو مىندالەكانيش ماناى يەكسانىبون لە ھەمەر
شتىكدا ناگەيەنيت، بۆ نموونە ئەگەر ھاتو مىنداللىكان بە تەماى
دريژدان بوو بە خويندەكەى، ئەوا ئيمە دەستگىرۆيى دەكەين، ئىتر

مەرج نىيە ئەو پارەيەى بەمى خويندكارمان داوہ بىدەين بە براىەكى
تەرى كە خويندكار نىيە و ئىش دەكات ياخود لە شوينىكدا
فەرمانبەرە، بەلام دەبىت كەشىكى ئارام و لىكتىگە يشتن لە وەها
حالەتلىكدا بسازىنين، ئەگەر هاتوو ئەو منداڵە شيان كە پىشەيەكى پى
لە كارى خويندكارى پى باشتەر بووہ پىويستى بە هاوكارىيەك بوو،
ئەوہى كە لە دەستمان بىت بوى دەكەين، ئەلبەت ئەم بابەتەش ئاو
زۆر دەكىشىت و پىم خۆش نىيە ئىستا باسى لىوہ بكەين.

باوكىكى دەولەمەند ئۆتۆمبىللىكى گرانبەهاى بۆ كۆرە گەرەكەى
كە سىيەم سالى خويندنى زانكۆى بوو كرى، هەر وەها ئۆتۆمبىللىكى
سادەى بۆ ئەو كۆرەى تەرى كە لە قۇناغى يەكەمى زانكۆدا بوو كرى،
ئەو حالەتە لىكدانەوہى هەلەى لە دل و دەروونى كۆرە بچووكەكەيان
دروستكرد و بە ستەمىكى گەرەى زانى، ئەو كچە شيان كە لە قۇناغى
ئامادە بىدا دەخويند هەستى بەوہ كرد و، باوكىشى لەو بارەيەوہ
دواند، لە وەلامدا باوكى زۆر سوپاسى كرد و، وتى: "ئاسايىيە كە
ئۆتۆمبىلى كۆرە گەرەكە گرانبەهاتر بىت"، كچەكەش وتى: "منىش
كىشەيەك لە جىاوازيكردندا نابىنم، بەلام بەهاى ئۆتۆمبىلەكەى ئەو
دەفتەرىكە وەمى برا بچووكەكەشى - كە ئەویش خويندكارى زانكۆيە -
بىست كەلایە جىاوازييەكى هىجگار زۆرە باوكە! لىت شاراوہ نەبىت
براكەم هەست دەكات ستەمى لىكراوہ و، خەرىكە پقىشى لە برا
گەرەكەى دەبىتەوہ، بۆيە باش وایە چارەسەرىكى ئەم كىشەيە

بکهین"، باوکه زۆر دلخۆش و سه‌رسام بوو به پیشنیاری کچه‌کە‌ی و،
ده‌ستبه‌جی که‌وته چاره‌سه‌ری په‌وشه‌که و، ته‌واوی نه‌ندامانی
خیزانه‌کە‌ی ئاسووده کرد.

له‌ خانه‌واده‌یه‌کی ترده‌دا دایکه‌ سه‌رنجی بو ئه‌وه چو‌ری
می‌رده‌کە‌ی پاره‌یه‌کی زۆر بو (ساکار)ی کچی - که‌ خویندکاری قوناغی
ئاماده‌یه. خه‌رج ده‌کات، به‌ پاساوی ئه‌وه‌ی که‌ کچی‌کی سه‌لارو
ئیشکه‌ره و له‌ خزمه‌تی باوکیایه‌تی و، زیره‌ک و سه‌رکه‌وتووشه‌ له
خویندنه‌که‌یدا.. که‌چی له‌گه‌ل (مه‌حمود)ی کو‌ریدا - که‌ سی‌ سال
له‌ ویش گه‌وره‌تر بوو - هه‌لو‌یستیکی ته‌واو جیاوازی هه‌بوو، به‌رده‌وام
هه‌ره‌شه و گو‌ره‌شه‌ی لی‌ده‌کرد، هه‌ره‌هه‌له‌یه‌کیشی لی‌بوه‌شایه‌ته‌وه
سه‌زایه‌کی توندی ده‌دا، ئه‌مه‌ش وایکرد رقی له‌ خوشکه‌کە‌ی بی‌ته‌وه و
سه‌زای بدات و، بی‌به‌شی بکات له‌ زۆر شت له‌ کاتی ئاماده‌نه‌بوونی
باوکیدا، پۆ‌ژیکیان دایکیان می‌رده‌کە‌ی و کو‌ره گه‌وره‌کە‌ی دواند و،
رێککه‌وتن له‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ باوکه ده‌ست له‌ وه‌موو خه‌رجیه‌ی که‌ بو
کچه‌کە‌ی ده‌کات بگری‌ته‌وه و، ده‌ست له‌ وه‌هه‌ره‌شه و گو‌ره‌شانه‌ش
هه‌لگری‌ت که‌ به‌رامبه‌ر به‌ کو‌ره‌که ئه‌نجامیان ده‌دات، هاوکات دایکه‌که
و کو‌ره‌گه‌وره‌که‌ش پێکه‌وه هانی مه‌حمود بده‌ن و له‌ چه‌ند شتی‌کیشدا
هاوکاریی بکه‌ن.

کچانیکی زۆر به‌ بیانووی بی‌زهاتنه‌وه‌یان له‌ پیاوان چه‌ندین
خوازی‌بینیکه‌ری باشیان په‌تکردووه‌ته‌وه، ئه‌لبه‌ت ئه‌وه‌ی

بیزهاتنه وه یان له و سته م و نادادییه ی باوکیان له گه ل دایکیان
مه یبووه بۆ ماوه ته وه، ئه مه خه می ئه وه ی لا دروستکردوون که
ئه زموونی تالی دایکیان له گه ل ئه مانیش دووباره بیته وه، جا
ته ماشای شوینه واری سته م و نادادی بکه که چۆن ده شیت
پشتاوپشت دریژه بکیشیت و بمینیتته وه !

ئه رکی سه ر شانی مه موومانه به شیوازی شیاو و دانایانه و
ژیانه به ره نگاری سته مکار - به بی جیاوازی - ببینه وه، خوای
گه وره ش پاداشتی چاکه کاران ده داته وه.

۸- ریژی یاسا بگرین:

خه لکی ئاره زووی بیسه روبه ری ده که ن و، رقیان له په یره وکردنی
یاسا و ریساگانه؛ چونکه پییان وایه که بیسه روبه ری سه ربه ستیه،
یاخود نیمچه سه ربه ستیه که، ئیمه ش پیمان وایه که په یوه ندیه کی
تۆکه له نیوان بیسه روبه ری و دواکه وتوویدا هیه و، زۆربه ی
شارستانیتی گه لانیش بۆ ریکخستنی کاروباری گشتی و تایبه تی
ژیانیان ده گه ریته وه. مندا له بچوکه کان ئه م شتانه نازانن، چونکه
گوئیان له کات و قازانج و زیان و کار و چالاکی نییه، به لام خو
گه وره کان ده زانن که ژیا نی ریکنه خراو و بی یاسا سه خته و پره له
گیره و کیشه.

بیهیننه پیئش چاوی خۆتان کهوا شاریکی تهنراو به خهک و
ئۆتۆمبیل، هیماکانی هاتووچۆ و، پۆلیسی هاتووچۆی تیدا نه بیئت،
ده بیئت حالی چۆن بیئت؟

بیگومان هه مووان به هۆی پیکدادانه وه زهره رمه ند ده بن و، شهر
و ئاژاوه ی زۆریشی لیده که ویتته وه، ئاکامه که ی سستی جوولای
لیده که ویتته وه. ده ی ژیا نی ئیمه ش وایه، به بی یاسا کی شه و گرفت ی
زۆری لیده که ویتته وه و، دوا جار جموجوولیشمان سست ده بیئت.
په رستشه کان له ئیسلامدا جهخت له سه ر چه مکی یاسا و
پیساکان ده که نه وه، ته ماشا ده که یت که هه موو په رستشیک کاتیکی
دیاریکراوی هه یه، بۆیه پیویسته له وه وه فییری پیکخستنی
کاروباره کانمان ببین، به پروای من نه وه ی پیویستی به پیکخستن بیئت
له نیو خیزاندا نه مانه ی خواره وهن:

- کاتهکانی نانخواردن.
- کاتهکانی نووستن و له خه وههستان.
- دابهشکردنی ئیش و کارهکانی مال به سه ر مندا لهکاندا.
- کاتهکانی سه عیکردن و نووسینه وه ی ئه رکهکانی ماله وه.
- سه یرکردنی ته له فیزیۆن و بهرنامه هه مه په رهنکهکان^۱.
- کۆبوونه وه ی هه فتانه یان مانگانه که ته واوی نه دامانی خیزانی
تیدا کۆده بنه وه بۆ پیکخستنه وه ی کارهکانیان.

۱- به کارهینانی ئینتهرنیئت و فه یسبووک. (وه رگیی)

• گهشت و سهیران بۆ هاوینه هوار و شاری یارییه کان.

• به سه رکردنه وهی که سوکار و خرمان.

پێککه وتنی دایک و باوک له سه ر نه و خالانه ی نامار ه مان پێدان بۆ سهروه ری یاسا له ناو خیزاندا پیویسته ، گهر سه رنجیک له خیزان لیکترازاو و له بهریه کهه لوه شاوه کان بدهین، ده بینین که به مه ندوه رنه گرتنی یاسای نیو خیزان له لایه ن دایک و باوک وه و پێکنه که وتنیان له سه ر خاله سه ره کییه کانی نه و یاسایه ، بوونه ته موکاری له ده ستدانی گیانی هه ره وه زی و، ته شه نه سه ندنی بیسه روبه ری تییدا.

۹- زمان هیما ی پیشکه وتنه:

زۆربه ی خه لکی بیئاگان له کاریگه رییه گه وره کانی زمان له سه ر هزر و ههسته کان، نه وه ی ئیمه لی تیگه یشتووین نه وه یه که زمان موکاریکه بۆ گوزارشتکردن له بیروبۆچوون و هزر و ههسته کانمان، که بیگومان هه رواشه .. به لام نه وه ی پیویسته ناگاداری بین نه وه یه که له کاتی بیرکردنه وه و تیپاماندا بیر له وشه و پستانه بکهینه وه که دهریان ده برپین؛ چونکه نه و قسانه ی ده یانکهین، په نگدانه وه ی بیرکردنه وه کانمان، که دوا جاریش ده بیه خوو تیاماندا.

نه وه تا خوای گه وره ناگادارمان ده کاته وه که کهسانیک هه ن سه کانمان تو مار ده که ن، تا وه کو دواتر له سه ر یان لیپرسینه وه مان

له گه لدا بکریټ، وهك ده فهرمویت: ﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ ق : ۱۸. واته: (ئاده مزاد قسه یی چیه نایکا نیلا فریشته یه کی چاودیری که ری ئاماده بو نووسینی له لاوه یه هه رچی به ده ما بی هه مووی لای خوی ده نووسیټ).

پیغه مبه ری خواش (دروودی خوای له سه ر بیټ) ئاگاداری کردووینه ته وه له وه ی که دور نییه قسه یه ک بیټه مایه ی خوشبه ختی یان به دبه ختی مروټ، وهك ده فهرمویت: ((إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ - تعالى - مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ، يَكْتُبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَاهُ، إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ، يَكْتُبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا سَخَطَهُ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَاهُ)).

واته: ((وا ده بیټ پیاویک وته یه ک ده لیټ: ده بیټ به هو ی په زامه ندی خودای گه وره، خه یالی لای نه وه نه بووه که نه وته یه بگاته نه و پایه باشه ی که ده یگاتی، جا خوا ی گه وره به هو ی نه و ته یه وه په زامه ندی خوی بو ده نووسیټ و ئیتر لی ئا په نجیټ تا نه و پوژده ی ده گاته وه به دیداری خودا، هه روه ها وا ده بیټ پیاویک وشه یه ک له ده می ده رده چیټ ده بیټ به هو ی په نجان ندی خودا، خه یالی لای نه وه نه بووه که نه و وشه یه بگاته نه و پایه خراپه ک ده یگاتی، جا خودای گه وره به هو ی نه و وشه یه وه نا په زایی خوی بو

دەنوسىت و ئىتر لىي پازى نابىت تا ئو پۆژەي دەچىتەو
بەردەستى خودا)).

نامەوئىت لىرەدا لەو زىاتر چەند دەقىكى دىكەي تايىبەت بە
پاراستنى زمان و، دەرپرېنى جوانتان بۆ بهيئەو، چونكە بەپاستى
زۆر زۆر.

مروڤ تا نەكەوئىتە قسە ناناسرىت، ھەربۆيە ئو شىۋازى
قسە كەردنەي كە ئەندامانى خىزان پەپرەوى دەكەن گوزارشت لە
دىندارى و پرەوشتبەرزى و ھۆشيارى و ئاستى پۆشنېرى و
تىگەيشتىيان دەكات و، چەندىن خالى سەرەكىمان ھەن كە ھۆكارىكن
بۆ بەرەوپېشېردنى زمان و دەرپرېنى خىزان، بە كورتى ئاماژە بە
گرنگىرىيان دەكەم:

- پاستېژى و دوركەوتنەو لە درۆ و دەلەسە و گەورەكەردنى
شتەكان.
- خۆدورگرتن لە قسەي پاشملە و بوختانكردن و ناو و ناتۆرە
لەيەكتەرنان.
- زۆر پىۋىست نەكات پەنا بۆ سويندخواردن مەبە.
- دوركەوتنەو لە و جۆرە سوعبەت و گالتهكەردنەي كە قسەي
نابەجى و ناشىرىنەييان لەخۆ گرتووە.
- وازمەنەن لە قسەي سووك و زمانپىسى.

- به کارهینانی لیکچوواندنی به جی و فشه نه کردن له کاتی قسه کردندا.
- هیچ مندالیک یان مروفتیک به ناژه له مه چوینه و، هیچ سیفه تیکی ناژه لانه شی به سهردا مه ده.
- دورکه وتنه وه له نه فرینکردن و جنیودان و قسه پیوتن.
- که مدوویی تاوه کو مروفت نه بیته که سیکی چه نه باز.
- له کاتی دوان و گفتوگودا زور نرای خیر بو به رانبه ره که مان بکهین: خوا بتپاریزیت، له په نای خوادابیت، خوا ته مه ندریزت بکات.
- به جوانترین شیوه و به و ناوانه ی که خویان پییان خوشه خه لکی بدوینین و، نازناوی زانستی و پیشه بیان به کاربهینین، وه کو: (نه ندازیار)، (دکتور)، (ماموستا).
- به کارهینانی نه و دهسته واژانه ی که ریژ و پیژانینیان پیوه دیاره، وه کو: (به ریژت)، (جه نابت)، (به یارمه تیت).
- به کارهینانی نه و وشانه ی که خاکیبوون و خوبه که مزانییان پیوه دیاره: (بیوره)، (سوپاست ده که م)، (نازانم چۆن سوپاستان بکه م).
- وردبوونه وه له وته و قسه کانت و، بیرکردنه وه له کاریگه ریان به سهر دل و دهروونی دوینراوه وه بهر له ده ربهرینیان.

• په له نه کردن له قسه کردندا و، دهنگبه رزنه کردنه وه و،
هاوارنه کردن.

• پشتر استکردنه وهی نه وه وال و قسانه ی که ده یان بیستین، بهر
له وهی پشتیان پی بیه ستریت و، بگوازیڼه وه بو که سانی دی.

• به خودانه نازین و خو هه لنه کیښان و، زور به کارنه هیڼانی وشه ی
(من) و، (پای تایبته و که سیم) و، (پیم وایه) و، (به بوچوون و
لیکدانه وهی خوم).

• دوربکه وهره وه له به کار هیڼانی وشه ی زریق و باق و، بایه خ به
ناوه پوکی چه مک و وشه کان بده.

• خویندنه وهی فهره هه نگه کان بو ئاشنا بوون به واتای وشه کان له
شوینه جیاوازه کاندای.

• مندا لان درهنگ وهخت فیږی زمان ده بن، پیو یسته دایک و
باوکه کان له و ماوه یه دا پشوود ریژین و بیزار نه بن له ریڼماییکردن و
راستکردنه وهی هه له کانیا ن.

• دهیان به ها و ره و شتی دیکه هه ن که ده شیت قسه و باسیان
له باره وه بکه یڼ، به لام له بهر نه وهی پیم خو شه نه م په یامه م له
کور تیدا بېر مه وه، لیږه دا ده ست هه لده گرین، خوای گه وره پشت و
په نای هه موو لایه ک بیت.

په یوه نډییه کانون

په یوه نډییه کانمان

سوننه ت و یاسای خوای گه وره له بوونه وهردا وای خواستووه که
همو شتیک یاسا و پړیسای تاییه تی ه بیټ و، تاییه تمه نډییه
خوونډییه کانیشی پیکه ښه ری ئه و یاسایه بن، هره ها سوننه ت و
یاسای خوای گه وره وایه که هر یه ک له به دیه ښه راوه کانی کاریگری
به دیه ښه راوه کانی تری به سه ره وه بیټ، ته نانه ت به ردیش؛ ته ماشا
ده که یت خور و ئاو و هوا و ئاگر کاری تیده که ن... مندا ل له میانی
په یوه نډیگر تنی له گه ل که سانی دی زور کارتیکراو ده بیټ؛ چونکه که
له دایک ده بیټ تاییه تمه نډییه کانی که موکووړن و، له پړی
هه ل سوکه و تکر دنی له گه ل دایک و باوک و خوشک و براکانی و... هوه
فیږی چه ندین ئاکار و په فتار ده بیټ، لیږه وه ده توانین بلین: سهنکی
همو شتیک به په یوه نډییه کانیه وه ده پیوړیټ، هه ربویه
په یوه نډییه کانی ناو خیزان پیوړیستی زوریان به له بهر چاوگرتن و
دربوونه وه و وریای هیه، بیگومان ته وای تاییه تمه ندی و لایه نه
باش و خراپه کانی مروږ له میانی هه ل سوکه وت و مامه له کردنی له گه ل

ده وروبهره كهيدا دهرده كهون، هر گورانكار ييه كيش به سهر مروفدا
بيټ، ياخود پاشه كشه بكات يان تووشى شكستىك بيټ كارىگه رى
ده بيټ به سهر نهو كه سانه شهوه كه ليوهى نزيكن.

تيكه لاوى زورى نيوان تاكه كانى خيزان و زورى كار و نه رى
هاوبه شه كانى نيوانيان؛ شهر و ئاژاوه و پيكدادان ده خه نه وه، به
تايبه تيش نه گهر هاتوو باوك و دايكه كه به چاويك سه يري منداله كانيان
ده كرد كه ههرزه و كالفامن و پيويستيان به پيئمايى و
ئاموزگار ييكردى زور بيټ... به لام منداله گهنج و ههرزه كاره كان وها
نارواننه خويان، به لكو هه ندى جار به پيچه وانه شهوه خويان به
تيگه يشتووتر و زانتر ده زانن له باوك و دايكيان، نه وهش
په يوه ندييه كانى نيو خيزان ده خاته دوخيكي هه ستياره وه و، واى
ليده كات كه پيويستى به چاوديريكردن و سه رپه رشتيكردى به رده وام
بيټ.

نه مانه ي خواره وه چهند خاليكي سه ره كين له و باره يه وه:
۱ - په يوه نديمان به ده وروبهره كه مانه وه به شيكه
له په يوه نديمان به به ديهيئه ره كه مانه وه:

خانه واده ي موسولمان په يوه ندى نيوان تاكه كانى به لقيك له و
په يوه ندييه ده زانيت كه به په روه ردگار وه وابه ستريان ده كات؛ واته:
هه لويستيان به رامبه ر به يه كترى له په زامه ندى خواى گوره و
پيئماييه كانى شه ريعة تى ئيسلامه وه وهرگرته وه، چونكه ژن به ر

له وهی هاوسه‌ری پیاو بیټ خوشکی میږده که یه تی له ئیسلامدا،
 باوکیش بهر له وهی باوک بیټ برایه له ئیسلامدا، دیاره هه موو
 موسولمانیکیش مافی به سهر برا موسولمانه که یه وه هه یه، هه روه ها
 چه ندین ره وشت و ئاکار هه ن که پیویسته له نیوان موسولماناندا به
 گشتی ره چاو بکریڼ، موسولمان هه ولی دلخوشکردنی برا
 موسولمانه که ی ده دات و، له کاتی ئاماده نه بوونیدا به رگری لیده کات
 و، داکوکی له مافه کانی ده کات و، سته م و خراپه کاری لی
 دوورده خاته وه و، له کاتی سه ختی و ناخوشییه کاندایه هانا یه وه
 ده چیت و، قسه ی خیری بو ده کات و، که که وته هه لیشه وه لی
 خوش ده بیټ... ته واوی ئه م شتانه ده بیټ له ژیا نی خیزانداریماندا
 باشر خویان بنوینن؛ چونکه باوک له برا زیاتره و، دایکیش له خوشک
 زیاتره، له پیغه مبه‌ری خواوه (دروودی خوا ی له سهر بیټ)
 گیردراوه ته وه که فهرمویه تی: ((ما تحاب اثنان فی الله - تعالی - إلا کان
 افضلهما اشد هما حباً لصاحبه))^۱ واته: ((هه ر کاتی که دوو کهس له بهر
 خوا یه کتریان خوشویست، باشرینیان ئه و که سه یانه که له وی تر
 زۆتر هاوړیکه ی خوش بویت)).

ئا ئه مه یه پیوه ر: ئه و که سه ی برا که ی زۆتر خوشبویت و،
 باشر بیټ بو ی و، مافی هاوړییه تی و برایه تی و خزمایه تی زیاتر بدات،
 باشره و، شایسته ی ئه وه شه خوا ی که وره پیزی زیاتری لیبنیت.

ئەم بىروباهەر و واتايە نابىت ھەر تەنھا لە چوارچىۋەى تيۆرىدا
 بىمىنىتەو، بەلكو دەبىت بەردەوام ئامادەگى خۆى ھەبىت تاوھەر
 پەيوەندى ناوخۆ و دەرەوھى خىزان ئاراستە بکات، ئەلبەت ئەمەش
 پىۋىستى بە ھىممەتبەرزى و ھەول و تىكۆشان ھەيە؛ چونكە كىشە ر
 گىروگرفتەكانى پۆژانە چەندىن واتاي بەرز و شكۆدارمان لە بىر
 دەبەنەو.

۲- چاوەروانى شتى زۆر لە يەكترى نەبين:

دايك و باوك ھەلەستەن بە پەروەردەکردنى مندالەكانيان،
 ئامانجىشان لەوھدا نازپىدان و سەرنجراكىشانى مندالەكان نىيە
 بەرەولای خۆيان، بەلكو ئامانجيان ئامادەکردنيانە بۆ ژيانىك و،
 راھىنانى دل و دەروونيانە بە جورىك كە بتوانن لەگەل
 سەردەمەكەياندا سەركەوتوانە ھەلەكەن، ئەمەش ديسان پىۋىست
 بەو دەكەت كە مندالەكانيان بە چەشنىك پەروەردە بکەن بتوانن
 پشت بە خۆيان ببەستن و، كەمتر پشت بە كەسانى دى ببەستن چ لە
 ناو خىزان و چ لە دەرەوھى خىزان؛ چونكە مندال كە دەبىنىت باوك و
 دايك و خوشك و براكانى زياد لە پىۋىست چاودىرىي دەكەن و ئاگايان
 لىيەتى و پىداووستىيەكانى بە زيادەوھ بۆ دابىن دەكەن، ئىدى فىرى
 ئەو نەبىت كە بەرپرسىارىتى لە ئەستۆ بگريىت و، ناشتوانىت وزە و
 توانا و لىھاتوويەكانى پەرە پىبدات، ھەرەھا سوود لە ئەزمونە

پېښوېسته کان وهرناگرېت، هه روه ها کاتيک نه د امانی خيزان چاوه پروانی
 هاوکاری و به ده مه وه چوونی يه کتری ده بن، ده بينيت که په خنه و
 گله بيان له يه کتری پوو له زياد بوون ده کات و، دليان له خويان
 داده ميښت، شياوی باسکردنه که پيغه مېهر (دروودی خواي له سهر
 بيت) جه ختی له سهر نه و مه به سته کرده وه له کاتی به يعهت و په يمان
 وهرگرتنی چهند هاوه ليکيدا، پيی ده فهرمون: ((وَلَا تَسْأَلُوا النَّاسَ
 شَيْئًا))^۱ واته: ((هيچ شتيک له کهس سوال مه کهن))، گيرپه روه
 ده ليت: (هه ندي له و ده سته يه م له وه ودوا ده دی، که دارده ست و
 قه مچيان له ده ست ده که و ته خواره وه، له کهس داوايان نه ده کرد که
 بيداته وه ده ستیان نه بادا نه وه يش بهر سوال بکه ویت، خويان
 داده نه وينه وه يان داده به زين و هه ليان ده گرته وه.))

(ثوبان) يش ده ليت پيغه مېهری خوا (دروودی خواي له سهر بيت)
 فهرموی: ((مَنْ تَكْفُلَ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَاتَّكْفَلَ لَهُ بِالْجَنَّةِ
 فَقُلْتُ: أَنَا، فَكَانَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا))^۲. واته: ((کی مه رجم له گهل
 ده کا که هيچ له خه لک داوا نه کات هه تا منيش به پشتي به خشش و
 (که ره م) ی خودا به ليتنی به هه شتی بده می؟ منيش وتم: من، ئيتر
 له وه ودوا (ثوبان) داواي شتی له کهس نه ده کرد هه تا مرد.))

۱- موسليم: ۱۰۴۳

۲- نه بو داوود: ۱۶۴۳

پشت به خۆ به ستن و چاوه پینه کردنی دهستی خه لکی
په وشتیکی جوانه و، چه سپاندنی له می شک و دل و دهروونی مندالاندا
ئەرك و بهرپرسیاریتی خیزانه.

پیویسته له سه ر دایک و باوکیش ئه رکی سه ر شانی منداله کانیا
به داخوازی زۆر و له پاده به ده ر قورس نه که ن؛ ناکریت ئه رکی زۆر به
منداله کان بسپی ریت، ئه گه ر وا بکه یت، ئیدی چۆن منداله کانت فی ر
پشت به خۆ به ستن ده بن و په نا بو دوور و نزیک نابهن.

شیوازه کانی فی رکردنی مندال که پشت به خوی ببه ستیت،
زۆرن:

● ئه گه ر که وت؛ هه لی مه سی نه ره وه و، رای به ی نه له سه ر ئه وه ی که
خوی هه ستی ته وه به مه رجیک تووشی پی کانی کی ئازارده ر
نه بوو بی ت.

● مندال رای به ی نه له سه ر ئه وه ی ژووره که ی پاک رایگری ت و شته
تی کدرا وه کانی ری ک بکاته وه و، هه ر کاتی کیش له ناخواردن
دواکه وت با خوی خواردنه که تی بکات.

● منداله که ت رای به ی نه له سه ر ئه وه ی چاوه ری ده ستخووشی
ده ستکه وته کانی له که س نه کات و، به ته مای هاندانی که سیش
نه بی ت له سه ر هه ر کاری ک که نیازی ئه نجامدانی هه بی ت.

● ئەگەر ماتوو مندال دووچارى كېشەيەك بوو، ئەوا ھەولبەدە
رايېھيئەت كە خۆى چارەسەرى بۆ بدۆزىتەو، ئەگەر
دەستەوستان ما، ئەوسا دەستى يارمەتى بۆ درىژبەكە.

● بەردەوام ھانى مندال بدە خۆى دەستپېشخەرى بىكات بۆ
راپەراندنى كارەكان و ئەنجامدانى ئەركەكانى، بى ئەوھى كەس
يارمەتى بدات.

● پېگەمەدە كورپان كچە گەرەكەت داخوانى زۆر بدات بەسەر
شانى خوشك و برا بچووكەكانىدا و، نەھيئەت كورپان ئەركى زۆر
بىپېرن بە خوشكەكانىان.

● مندال لەسەر ئەوھە رايېھيئە كە لە كاتى تەنگانەدا، يان كاتىك
پېويستى بە يارمەتییەكە، پەنا بۆ خوای گەرە بەریت و، داوای
يارمەتى و بەھاناوہچوونى لىبكات.

۳- دان بە ھەلە و كەموكورپيەكانماندا بنیين و

داوای لىبورديان لەسەر بکەين:

گومانى تىدا نىيە كە تىكەلاوى زۆرى نىوان ئەندامانى خىزان
پېشلىکردنى مافى يەكترى لىدەكەوئەو، لەم حالەتەشدا دووشت
پېويستە، يەكەمیان: ئەوھەيە كە ھەلەكار راشكاوانە دان بە ھەلەكەيدا
بنیت و، دووھميشيان: داوای لىبوردين لەو كەسە بىكات كە ھەلەكەى
بەرامبەر كردووە، لەمەشدا ھىچ جياوازيەك نىيە لە نىوان گەرە و
بچووكدا.

به يانييه كيان خيزانيك له خه وههستان، سهيريان كرد دهرگاي
 دهره وهی خانووه كه له سه ر پشته، بهو هويه شه وه باوكه كه نذر
 پهست و تووره بوو؛ چونكه نه وه مه ترسييه كي گهره له سه ر نه و
 خيزانه و كه لوپه له كاني ناو ماله كه دروست دهكات، خوي و
 هاوسه ره كه ي وا گومانيان برد كه فلانه كورپيان كه دره نگانتيكي شهر
 گه پراوه ته وه له پشت نه و كاره وه يه، بويه باوكي زور به توندي چاوي
 ليسوور كرده وه، به جوريك ليي تووره بوو و هه پره شه ي ليكرد خستيه
 گريانه وه، پاش نيوه پو دايكه بوي پوونبو وه وه كه كوره گهره كه
 دوايين كه س بووه گه پراوه ته وه بو ماله وه، كه واته هه ر نه و يش
 دهرگاكي له سه ر پشت به جي هيشتو وه، بويه دايكه داواي كرد له
 ميژده كه ي كه داواي ليبوردين له و كوره ي بكات كه چاوي لي سوور
 كرده وه، به لام نه و پره تي كرده وه؛ چونكه كاريكي شياو نييه و، نه و
 كوره پيشتر چه ندين جار بيري چووه دهرگاكي دابخات و، قه يدي
 چييه با نه وه ي پي كراوه سزايه ك بيت بو جاريك له و چه ند جاره،
 به لام كچه گهره كه نه و هه نگاوه ي پي جوان نه بوو و، وتي: باوكه
 براكه م به ناهق دلي بريندار كراوه و، نه و نه فامه و له وه تيئاگات كه
 له سه ر هه له ي مانگيك له وه پيش ليي تووره بوويت، ئيتر نه وه بوو
 باوكي به قسه ي كرد و، داواي ليبوردي له كوره كه ي كرد و، به ليئي
 پيدا بو جاريكي ديكه تا دنيا نه بيته وه له پووداويك هيچ هه لويسيكي
 وه رنه گرييت.

کاتیڤ به رانبهر به مندالّه کانمان دان به هه له یه کماندا ده نیین و،
داوای لیبوردنی له سهر ده کهین، ئه و له میشکیاندا گرنگی
به خۆداچوونه وه و، داوای لیخۆشبوون له و که سانه ی که هه له یان
به رانبهر ده کهن ده چینی، ئه مانه ش کاری که وره ن له ژیانماندا.

۴- بنچینه ی خیزان دوو هاوسهری پیکه وه گونجاون:

ئاشکرایه که چه شنی ئه و په یوه ندیه ی له نیوان ژن و میرددا هه یه
ره نگدانه وه ی ده بیّت له سهر دل و ده روون و بیرکردنه وه ی ته وای
ئه ندامانی ئه و خیزانه، ئه وه ش حاله تیکی سروشتیه، بیگومان دایک و
باوکی پیکه وه گونجاو و له یه ک تیگه یشتوو که شیکی ئارام و
شادی به خش ده سازین و، بینای خیزان توکمه و توند و تۆل ده کهن،
له راستیشدا: لیکتیگه یشتنی ژن و میرد و خۆشه ویستی نیوانیان
کاریگهری دوور و دریژ به سهر ژیانی مندالّه کانه وه جیده هیلیت، دیاره
له باوک و دایکیانه وه ئه و پیوه ر و داب و نه ریتانه یان بو ده مینیتته وه
که له ئاینده دا له گه ل هاوسهره کانیا ن دووباره ی بکه نه وه، ده بینیت
کچ به و تیروانینه ی که له دایکییه وه بو ی ماوه ته وه هه لسوکه وت
له گه ل میرده کهیدا ده کات و، چاوه ری هه مان ئه و هه لسوکه وته شه له
میرده که ی که باوکی نواندویه تی به رانبهر به دایکی، کورپیش به هه مان
شیوه، له بهر ئه وه ئه زموون؛ خه لکی به گشتی فیّری ئه وه کردوه که
به دوا داچوون بو هه لسوکه وتی ئه و دایکه بکه ن که نیازی خوازیینی

کچه که یانیان ههیه، ههروه ها پرسیار له باره ی خزمانی دایکه که ده کهن، واته خالوان و پووره کانی کچه خوازینی کراوه که، چون پییان وایه که کچ له سهر دایکی ده پواته وه.

که وابوو ده توانین بلّین: لیکتیگه یشتنی هه ردوو هاوسا گه وره ترین دیارییه که پیشکه شی مندال له کانیانی بکه ن، ئی تیگه یشتنه ش بهنده بهم چه مک و بنه مایانه ی لای خواره وه:

أ. نه و که سه ی که هاوسه رگیری ده کات - پیاو بیّت یان ئافره ت - بیه تی وه رگرتن و چیژلیوه رگرتن و، دابینکردنی پیداو یستییه تاییه تییه کانی، به سه ره تایه کی ساخته و چه واشه کاران ده سستیپیکردوه، چونکه له واتای قوولی ژیانی خیزانداره تیینه گه یشتوه، که خوی له بهر خودان و به خشیندا ده بینیته وه نه ک وه رگرتن.

ب. ریزگرتنی ئافره ت له لایه ن پیاوه وه و، ریزگرتنی پیاویش له لایه ن ئافره ته وه کلیلی لیکتیگه یشتنه، به لام ریزگرتن واتایه کی نابیت نه گهر بیتو خه می پیداو یستییه کانی که سی ریزلیگیراوی تیدا نه خوریت و په چاو نه کرین.

ج. ریزگرتن له هاوژینه که ت پیویسته په چاوی ریزگرتن له بیروبوچوون و تیگه یشتن و هه لویسته کانی تیدا به دیکر ابیت.

۱- له کورده واری خوشماندا باوه، ده لیت: (دایه ببینه و دیته بخوازه). وه رگیر.

جياوازی سروشتی ژن و میړد بنچینه یه و، پښه ننگدانه وهی ده بیټ
له سهر تیږوانینیان و نهو شتانه ی که به لای هر یه که یانه وه به
گرنگ ده زانرین.

په یوه ندی راس ته قینه ی نیوان ژن و میړد په یوه ندی یه کی پوخی و
هاوړپیه تییه، نه گهر په یوه ندی نیوانیان ته نها له سنوړی
په یوه ندی جه سته دا بوو، نهوا په یوه ندی یه کی وشك و سارد و سر
و سه رزاری و بهر ژه وه ندی خوازانه ی لیډه رده چیت.

و. ئا فره ت خواست و ئاره زوی هیه و پیداو یستی شی هیه و،
پیاویش به هه مان شیوه، جا با شترین ریگه نه وه یه که هه ولی
ده سته به رکړدنی پیداو یستی هه کان بدریت، به پیی توانا
ده ستوه ردان له خواست و ئاره زوه کان که م بکړیته وه، چونکه
خه لکی پییان خو شه که سیك هاوکاریان بکات له دابینکړدن و
ده سته به رکړدنی پیداو یستی هه کانیان، به لام هه ز نا که ن که س
ده ستوه ربداته ئاره زوه کانیان.

ز. کاتیك کی شه و نا کوکی ده که ویته نیوان ژن و میړد، نهوا پیوسته
له سهریان فیږی نه وه بین چو ن ته نگی پیه له ده چنن و له قالبی
ده دن و واده که ی که م ده که نه وه، نه گینا پوژانی شه و
ناژاوه یان له پوژانی به خته وه ری و دلخو شیان زیاتر ده بن، نه وه ش
شتیکه که س پیی خو ش نییه.

۵- لِيخْوَشَبوون چاوپۆشینه له كه موکورتیه کان:

لیبوردیهی و لیخۆشبوون واته: سازشکردن له سهر شتیك كه دل
ئاره زوی دهكات، هه ندی جاریش: سازشکردن له هه ندی مافیش
دهگریتهوه، هه روه ها به واتای چاوپۆشیکردن دیت له هه ندیک له
هه لانه ی که ئەندامیکی خیزانه که - گه وره بیّت یان بچووک - تییان
دهکهویت، ئامانج له لیخۆشبوونیش ئەوهیه که: په یوه ندییه کی تۆکه
و بیگهره له نیوان خانه واده که دا دروست بیّت و، یه کیّتی و ته بایی
تیدا پارێزراو بیّت، سه بارهت به هۆیه کانی لیخۆشبوونیش؛ یه که میان:
بریتیه له خۆپازاندنه وه به رهوشته کانی ئیسلام، بیگومان لیبوردیهی
و لیخۆشبوون جوریکه له چاکه کاری و کارناسانی و به خشندهی که
پیویسته له هه موو موسولمانیکدا رهنگبده نه وه، هۆی دووه میشیان:
لیخۆشبوون هه ق به هه قه، واته وهك چۆن پیمان خوشه که سیك له
هه له و که موکورتیه کانمان خوشبیّت و، سازش له سهر هه ندی له
مافه کانی بکات بۆمان، پیویسته ئیمهش ئاوهابین له گه ل خه لکید
وهك پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سهر بیّت) ده فهرمویت: ((لا
يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)).^۱ واته: ((کهستان به
ته واوی ئیمان و باوه ر ناهینیت هه تا هه رچی بۆ خوای پی خوشه بۆ
برای موسولمانیشی پی خوش نه بیّت)).

۱- بوخاری: ۱۳، موسلیم: ۴۵

دوایین ھۆکاریش بۆ لیخۆشبوون: تیگە یشتنی ھەلە و ناتەواومان
 بۆ بار و پەوشی یەکتەری و، مەبەستی سەرەکی لە ھەلسووکەوتی
 خەلکی دەورووبەرمان، واتە ھەرچەندە زۆریش پێکەوێت تێکەڵ بێن،
 مێشتا ھەر شتانێکی زۆر ھەن کە لەوانە یە بەھەلە لییان حالی ببین.
 ئەم منداڵە کە لە قوناغی سەرەتاییدا پۆژیکیان لەبەر بیتاقەتی
 داوای لە دایکی کرد پێگەی پێ بدات نەچیتەوێت بۆ قوتابخانە، بەلام
 دایکی پێگەی پێ نەدا؛ چونکە وای لێکدا یەوێ کە راست ناکات و،
 لەبەر ئامادەنەکردنی ئەرکەکانی نایەوێت بچیتەوێت بۆ قوتابخانە،
 ئەو بوو کۆرە کە زۆر بە بێزاری و نابەدلییە کەوێت چوو بۆ قوتابخانە،
 پاش دوو کاتژمێر لە قوتابخانەوێ پەییوەندی پێوە کرا و، داوای لێکرا
 سەردانی قوتابخانە بکات تا منداڵە کە یە بێتەوێت بۆ مائەوێ کە
 تووشی بوورانیوێ و لە ھۆشخۆچوون بوو. ئەوێش کچی کە بێ ئەوێ
 لە دەرگا بدات چووێ ژوورە کە یە دایک و باوکی یەوێ، بۆیە باوکی زۆر
 پەست و توورە بوو و، ھەر پەشە یە لێکرد و، خستی یە گریانەوێ، دواتر
 پوونبووێ کە کچە کە یە وای زانیوێ ژوورە کە کەسی تێدا نییە و، برا
 بچووکە کە یە پێی راگەیاندا بوو کە باوک و دایکی لە باخچە یە مائە کەن.
 لەو جۆرە ھەلوێستانە دا بە ھۆی ھەلە تیگە یشتنەوێ ھەلسووکەوتی
 خراپ دەنوێنین، بۆیە پێویستە لە سەرمان داوای لێبوردن بکەین و دان
 بەوێ دا بنێین کە بە ھۆی ھەلە تیگە یشتنێکەوێ ئەو ھەلسووکەوت و
 مامەلە یە پوویداوێ.

٦- دەست و دلمان فراوان بێت و خەمی نەبوونی و

قات و قری دامان نەگریت:

ئەمە خالێکی گرنگە بۆ پەییوەندییەکانی خێزان بە تاییبەتی و، بۆ
پەییوەندییە کۆمەڵایەتیەکانیش بە گشتی، دەبێت برەوامان وابێت کە
خوا کەس لە چاکە و پزق و پۆزی خۆی بێبەش ناکات. ئەقلیەتی
بەرچاوتەنگی و دەستتوقاوی چەندین گرفت و ناپەرەحەتی بۆ
خاوەنەکە ی بەدوای خۆیدا دەهێنێت.

دایک و باوک لەم بارەییەوه بەرپرسیاریەتی گەورە دەکەوێتە سەر
شانیان؛ چونکە بێ ئەوەی ئاگایان لە خۆیان بێت بیرۆکەی هەبوونی
کەسی براوە و دۆپا و، سەرکەوتوو و شکستخواردوو، پەسەند و
ناپەسەند لە مێشکی منداڵەکانیاندا دەچێنن، ئەمەش هەمووی لە
میانی چەندین وتە و کردەوه و بەراوردکردنیکی نەڕێنییەوه دەبێت،
وەکو: "براكەت لە تۆ گوێراپەلترە". "خوشکەكەت لە داهاتوودا
دەبێتە دکتۆرە، بەلام تۆ دەبیتە کریکاری کارخانەیەك. براكەت
ژوورەكە ی پاك و خاوێن پادەگریت، بەلام تۆ بیباکی و
گوێنادەیتی..."

لە پووی هەلسوکهوتیشەوه هەندی دایک و باوک هەن منداڵە
بچووکەکیان بۆ ماوەییەکی زۆر لە ژوورەكە ی خۆیان گل دەدەنەوه،
بەلام ئامادە نین جیگە ی برا گەورەكە ی بکەنەوه و پێشوازییەکی

لَبَّيْكَ، هه ندى باوكيش به هوى زالبوونى هاوسهري يه كه مى
 به سهريه وه پاره يه كى زور بو منداله كانى خرج دهكات، كه چى بو
 منداله كانى هاوسهري دووه مى وا نيه و زور كه ميان بو خرج دهكات؛
 نه مانه ش وا ده كه ن كه منداله كان هه ست به بى پاره يى و بى
 دهره تانى بكه ن و، له سه ر زور شت به ربه ره كانى له نيوانياندا دروست
 بييت و، كار بگاته نه وه ي هه ر يه كه له جى خوى بليت: يان من يان
 نه و!

با به رده وام له به رچاوى منداله كانمان نه وه بليت نه وه كه
 دهرگاكانى خير و چا كه زورن و، نه و دهره تانه ي ناديار و به رپوهن
 زور له و دهره تانه ي ديار و ئاشكران زياترن، ده با به يه ك چاو
 نه ماشاي هه مووان بكه ين و، به يه كسانى ئاميزى خوشه ويستيمان
 والا كه ين بو يان، به منداله كه ت بلى: "پارچه يه ك له و كي كه يان نه و
 شيرينييه ي به ده سته وه يه بده به خوشكه كه ت و، نه وسا منيش
 پارچه يه كى گه وره تر ده ده مه توش و نه و يش"، به كيژوله كه شت بلى:
 "وه ره ئيره لاي برا بچكولانه كه ت دابنيشه"، و، تويش ئاميزى
 خوشه ويستى و به زه يى و ميه ره بانى خوتيان بو والا بكه.

با هه ميشه نه م فه رمايشته ي خواي گه وره مان له ياد بييت:
 ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ
 وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ البقرة: ٢٦٨. واته: (شه يتان ده تانترسي نييت
 به هه زارى نه گه ر مالتان له ريگه ي خوادا صه رف بكه ن و، نه مرتان پى

دهكات كه به خيل بن و صه دهقه نه كه ن. خودايش وه عده ي عه فوي
 قيامه ت و ده وله مه ندي دنيا تان ده داتي. خودا نيعمه تي فراوانه و
 زانايه و ناگاي له و كه سه يه كه مالي له ريگه ي نه وا به خت كردوه و،
 نايه لّيت فه قير و هه ژار بكه ويّت. شه يتان دوزمنتانه و ريگاي گه دايتان
 پيشان ده دات و خو و كرده وه ي ناشيرينتاتان فير ده كات، به گويي
 مه كه ن با له خسته تان نه باو مال ويرانتان نه كات.) هه و ليش بده ين
 كه وا گياني گه شبيني له دل و ده روونياندا زيندوو بكه ينه وه.

۷- ريزله يه كترگرتن وا له مندالي هه ر خيزانيك دهكات نه رينيانه هه لويست به رانبه ر هه موو كه سيك وه ريگرن:

نه و په روه رده پاكه ي منداله كانماني له سه ر گوشده كه ين، هانيان
 ده دات ريز و پيزانينيان بو كه ساني ديكه هه بيّت و، هيواي
 خوشبه ختيان بو بخوازن و... نه لبت نه م واتا و مه به ستانه ش
 سه رها له په يوه ندي نيوان نه نداماني خيزانه كه وه له گه ل به كتری
 به رجه سته ده بيّت، بو نمونه كچ له مامه له ي دايكييه وه له گه ل باوكي
 و، ه ي باوكي له گه ل دايكي فيري ريزگرتن ده بيّت، مندالي بچووكيش
 له خوشك و برا گه وره كاننييه وه فيري ريزگرتن له گه وره و
 به زه بيهاتنه وه به بچووك ده بيّت، نه وه ي راستيش بيّت سروشتي
 مروفي نور به ريز نه وه يه كه ريز له كه ساني شايسته و ناشايسته ش
 بگريّت، چونكه گه وري نه و كه سه له ئاستيكدايه ريگره له وه ي

خەلك پۇلۇن بىكەت بۇ كەسى زۆر بەرپۇز، كەسى بەرپۇز، يان كەسى
نېمچە رېزدار، كەسىك كە شياۋى سووكايە تىپپىكرىن بىت، بىگومان
رېزگرتنى مۇقىش لە خەلكى لە چەند پۇويە كە وە يە وە:

۱. رېزگرتن لە خودى كە سەكە بە و پىيەى كە مۇفە، خۇاى گە وە
رېزى لە مۇفە نا، فرىشتە كانى ناچار بە كرنوشىردن كىر بۇ
باوكە ئادەم پاش ئە وەى پۇخى بە بەردا كىر، كە وابو گە وە و
بچوك لە ھەر بارىكدا بن پىويستە بايە خيان پىبىدرىت و رېزىان
لېبگىرىت و بە زەيمىمان پىياندا بىتە وە.

ب. رېزگرتن لە تايىبە تەندىيە كانى، پە و نىيە سىخوپى بە سەر وە
بەين و، دە بىت دەستو ەرنە دەينە كارە كانى، لە خۇمانە وە
نوسراو و كاغە زە كانى ھەلنە دەينە وە دەست نەكەين بە
گىرفانە كانى كراس و پۇشاكە كانىدا، مەگەر لە حالەتى زۆر
پىويست و ناچارى، ئە وسا دايك و باوك دەتوانن ئە و كارە بەن،
وەك ئە وەى گومانى زۆرت لىي ھە بىت، ياخود دۇنيابىت كە
مىدالە كەت بە ھۆى كىشە يە كە وە خەرىكە ژيانى دەكە وىتە
مەترسىيە وە.

ج. رېزگرتن لە پا و بۇچوون و بىژاردە و سەرنجە كانى، ئەلبەت
رېزگرتن و لە بەرچا و گرتنى ئە و شتانەش ئە وە ناگە يە نىت كە بە
لاى تۆ وە پە سەندىن، ھە موومان لە سەر ئە وە كۆكىن، بەلكو داننانە
بە بوونى دىد و تىپوانىن و بۇچوون و سەرنجى فرەلايەن بۇ ئە و

شتانه و، هه موو که سیکیش مافی ئه وهی هه یه ئه و لایه نه په سه ند
بکات که به دلایه تی، جا به و پییه ی تاکه کانی خیزان یه که یه کی
توندوتوولی کۆمه لایه تین، ئه رکی سه رشانی گه وره و بچوکیان
ناوبه ناو پینمایی یه کتری بکه ن.

د. فشار نه خستنه سه رکه سی به رانبه ر تا بوچوونی خو ی بلیت،
هه روه ها فشاری نه خریته سه ر تا کو پا و بوچوونی، یان ئاینزای،
یان بژارده ی بگوریت.

مروفا یه تی بو ماوه یه کی دووردیژ دهسته وهستان مال
مامه له کردنیدا له گه ل ئه و توندوتیژییه کۆمه لایه تییه ی که له ئه نجامی
پکابه ریکردن له سه ر سه رچاوه گه لیکی دیاریکراو و، پله و پایه و
ده سه لات پهیدا ده بیّت و، هه ولّی زۆری داوه که له پّی ناوبراو به:
(پّیکخستنه کۆمه لایه تییه کانه وه) تینه که ی دامرکینیتته وه و، جیاوازی
ته مه ن و زانست و دامه زراوی کرده بنچینه یه ک بو ئه وه، واته که سی
گه وره و به ته مه ن به بۆنه ی ته مه نه که یه وه پّیویسته له لایه ن
که مه ته مه ن و بچووکه کانه وه پّیزی لیبگیریت و، زانا و ئه زموونداریش له
لایه ن نه زانه وه و، که سی دامه زراو و چاکه خوازیش له لایه ن که سانی
ئاسایی و به ره و خواره وه، ئه م کلتور ره ش له دّیرزه مانه وه بۆمان
ماوه ته وه و، خوا ی گه وره ش فه رمویه تی: ﴿إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ
اتِّقَاكُمْ﴾ الحجرات: ۱۳. واته: (به پاستی به قه در و حورمه تترتان لای
خودا ئه وه تانه زۆتر له خوا بترسیّت و خو ی له گونا ه بپاریزیّت.)

پینگەمبەری خواش (دروودی خوای لی بیئت) دەفەر مویت: ((مَنْ لَمْ
يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا؛ فَلَيْسَ مِنَّا)). واتە: ((ئەو کەسە
بەزەیی بە بچووکماندا نە یەتەو و مافی گەرەمان نە زانیت، ئەو لە
ئێمە نییە)).^۱

بچووک پێژ و حورمەت لە گەرە دەگریت و پابەند دەبیّت بە
پێنمایەکانییەو، گەرەش بەزەیی بە بچووکدا دیتەو و، دلی بۆی
دەسووتیّت و، دەستی یارمەتی بۆ درێژ دەکات، کەسی دیندار و
خواناس و دامەزراویش جیگە ی پێژ و پێزانینی کەسانی ترە و، لە
لایەن خوشیەو خەمی هەمووان دەخوات و بەزەیی پیاواندا دیتەو
و، پێنوینیان دەکات و، دەستیان دەگریت بەرە و سەرفرازی،
پێزگرتنیکە پریەتی لە هاوسۆزی و خەمخواردن و سوودپێگە یاندن و
پێنوینیکردن.

۸- بەشداریکردن لە پەرسش و فیربووندا:

سوپاس بۆ خوا چەندین خانەوادی چاکەکار و چاکەخوایان
هەن و، چەندین خانەوادی خەمخۆر بە دین و دونیای خۆیانمان هەن،
بەلام مەخابن گرفتییکی تێدایە ئەویش ئەوێه کە گیانی تاکیهتی و
خۆپەسەندی لە کۆل تاکەکانی نەبووەتەو، باوک سەرقالی
کارەکانیەتی و، دایک سەرگەرمی ئیشوکارەکانیەتی و، منداڵەکانیش

۱- ئەبو داوود: ۴۹۴۳

هەر يەكەيان خەريکی کارێکە، يان لە ژوورەکە يەتی يان بە دیار
 تەلەفیزیۆنەوێ دانیشتووێ يان بە تەلەفۆن و مۆبایل سەرگەرمی
 قسەکردنە لەگەڵ ھاوڕێکانی. هەر بەراستی خەریکە مالاکانمان
 بەرەبەرە وەکو (ئوتیلەکان) يان لیدیت، بێگومان ئەوێش کاریگەری
 خراپی لەسەر پرۆسەی پەرورەکردن دەبێت؛ چونکە تێکەڵاویی
 ئەندامانی خێزان لەگەڵ یەکتەری سەرچاوەیەکی گرنگە بۆ پێگەيشتنی
 بچووکەکان و، بەهێزکردنی پەيوەندی نێوانیان... کەوابوو
 دەستەبەرکردن و ئەنجامدانی ئەو چالاکیانە ی کە تەواوی تاکەکانی
 خێزان لەگەڵ یەك کۆدەکاتەوێ کاریکی هێجگار گرنگە، لەو
 چالاکیانەش:

١. پارانەوێ و ستایشی خوای پەرورەدگار، لە ئێبن عەباسەوێ (خوا
 لە خوای و باوکیشی پازێ بێت) ھاتووێ، کە: ((ھەرکات
 ویستبێتی خەتمی قورئان بکات، ھاوسەر و منداڵەکانی
 کۆدەکردنەوێ و، پێکەوێ نزای خەتمیان دەخویند)).

٢. وتنەوێ ھەندێ لەو سروودانە ی کە پێن لە واتا و مەبەستی
 جوان و بەکەڵک.

٣. دەکریت ئەو تاکانە ی خێزان کە نوێژی بەکۆمەڵیان لەسەر نییە لە
 مالاوێ نوێژەکانیان بە کۆمەڵ ئەنجام بدەن، دەکریت تەواوی
 ئەندامانی خێزانیش بەکۆمەڵ شەونوێژ ئەنجام بدەن.

۴. بەشدارىكىردن لە خزمەتكردنى چەند لايەنىك يان چەند خانەوادەيەكى ھەزار و دەستكورت و، جىيە جىكىردنى چەند پېۋژەيەكى خىرخوازىي ھاوبەش.

۵. مندالە بچووكەكان لەسەر ئاخاوتن و قسەكردن رابھىنرىن و، ھەول بدرىت ھونەرى گفتوگوكرنىان فىر بكرىت و، بە پەرۋش و بايەخەو ھە گويىان لىبگىرىت.

۶. پاسپاردنى يەكىك لە مندالەكان بە كورتكردنەو ھى چىرۋكىك، ياخود پۆمانىك، يان پەرتووكىك و، كۆبوونەو ھى خىزانەكەى بۆ گويگرتن لەو پوختەيە و گفتوگوكردن لەسەرى.

۷. سەردانىكىردنى كىتەبخانەكان و پىشانگاكانى كىتەب و، ھەلباردن و كرىنى ئەو كىتەبەنەى كە بۆ خىزانەكە گونجاون.

۸. رىكخسىتنى يارىيەكى كۆمەلايەتى سادە و ساكارى ئاسوودەبەخش، ھەرتاكىكى خىزانەكە سەرىشك بكرىن لە بەشدارىكىردنىدا. ئەو جۆرەكار و چالاكىانە ھەستى تەبايى و يەكرىزى بۆ خىزانەكە دەگىرپىتەو ھى، خوشى و شادى دەخاتە دلەكانىانەو ھى، چەندىن سوود و قازانجى دىكەشى دەبىت بۆيان.

۹- بە دلىكى پاك رەخنە لە يەكترى دەگرىن:

خىزانى موسولمان دەربارەى پەوش و كاروبارە جىاوازەكانى خۇي پىويستى بە رەخنە لەخوگرتن و گفتوگوى ئازادە، ھەلەت

په خنه گرتنه که ش له و که لیږ و که موکورتیه یه که له ژيانی پوژانه ی
 خیزاندا په نگیداوه ته و و پیوستی به دوزینه وهی ریگه چاره و
 زه مینه سازیی هه یه، بیگومان هیچ خیزانیځ ناتوانیت بلیت: حاله باش
 و هیچ کیښه م نییه. په خنه ی نیو خیزان له باره ی په وشی گشتی
 خیزانه که و، له لایه ن تاکیکی نه و خیزانه له تاکیکی تری نه و خیزان
 ده گریټ، له م سوڼگه یه وه له سهر باوک و دایک پیوسته هانی
 منداله کانیاں بده ن تا سهرنجه کانیاں دهرباره ی په وشی خیزانه ی
 بخه نه پروو، تاوه کو هر تاکیکی نه و خیزانه هه ست بکات ده توانیت
 نه وه ی پی خۆشه بیلیت و، تاوه کو منداله بچوکه کانیش فیږی
 په خنه گرتنی بابه تیانه و هیمنانه بېن، چونکه نه وه ی راستی بیت
 خیزان له بڼه پرتدا سه نته ریکی راهینانه بو وهرگرتن و دهرخستنی
 لیها تووی و کارامه ییه جیاوازه کانی ژیان. نه مه مندالیکه له قوناغی
 سهره تاییدایه به دایکی ده لیت: سهر به هر ژوریکدا ده که م ده بینم
 گلپه کانی هه لکراون و سپلیته که شی ئیش ده کات، که چی که سیشی
 تیدا نییه، نه و کاره ش به فیږودانی کاره بایه، نه وه ش کچیکه له
 قوناغی ناوه ندی به باوکی ده لیت: که تو گه شت ده که یت، ئیمه بو
 نویژی به یانی ته مه لئی ده نویښ، زوربه یان هه لئاسن نه گه ر تو ه لیان
 نه سینیت، نه وه ش مندالیکه به دایکی ده لیت: ماوه یه که شه وان
 درهنگ ده نوین، نه مه ش بووه ته هو ی نه وه ی که هه ندی جار خوم و
 خوشک و براکانم له ناو پول و له کاتی وانه کانداه و بمانباته وه.

وهرگرتنی په خنه ی منداله کانتان به سنگی کی فراوانه وه و
پیشوازی لیکردنی؛ هانده ریکی باشه بویان تا له سهری به رده وام بن،
هرته نها پیشوازی لیکردنیش به س نییه، به لکو پیویسته گفتوگو
دهرباره ی په خنه و قسه کانیاں بکریّت و سوودیاں لیوه ربگریّت.

سه بارهت به په خنه گرتنی تاکیکی خیزانیش له تاکیکی دی،
نهمه یان پیویستی به وریاییه کی زور هیه، چونکه په یوه ندیه
خیزانییه کان له ئاستی بالادا کز و لاوازن و، په نگه به ئاراسته کردنی
رتیه کی په ق و بریندارکه ر له لایه ن پیاوه که وه دژ به هاوسه ره که ی
یان به پیچه وانه وه، یاخود له لایه ن خوشکه وه بو براکه ی و
به پیچه وانه وه نزیکه ی مانگیك دلّه کان له یه کتری بتورینیت، کاتیک
نهم جوړه قسانه ش ته شه نه ده سینن، بیگومان ناومیدی و په شبینی
رناته بایی پوو له ژیا نی ئه و خیزانه ده کات. که و ابو ئه گه ر یه کیك له
منداله کان شتیکی ناره وا و نه شیاوی به خوشکیك یا برایه کیه وه
به دیگر، ئه وا با بیر له شیوازی دهربرینی سهرنجه که ی خوی بکاته وه
و، مه ولّ بدات کات و دهربرینی گونجاوی بو ه لبرژیّت، په نگه وا
پیویست بکات پراویژیک به باوکی بکات له سهر ئه م بابه ته، له وانه شه وا
باش بیت باوک یان دایك ئه و منداله یان بدوینن.

جاری وایه سهرنج و تیبینییه که له سهر دایك یان باوکه، ئه وکات
وا باشه که سیکی گه وره (کوړ یان کچه گه وره که یاخود دایکه که
نهمه ر سهرنجه که له سهر باوکه که بوو) باسه که یان له گه ل بکاته وه، به

هەر حال، پێویسته پەخنه گره که وریای ئەو پە یوه ندییه بیټ که له
نیوان خۆی و که سی پەخنه لیگیراودا ههیه؛ چونکه ئەگەر پەخنه گر
گوی بهوه نه دات، ئەوا زیانی زیاتر ده بیټ له قازانج، هه لبت نمونه ی
زۆریشمان له بهر ده ستدان که ده ریده خه ن پەخنه ی پووخی نه ر سارد و
سپی زیاتری له نیوان ئەندامانی خێزاندا دروست کردووه و له یه کی
دابڕاندوون، بی ئەوه ی چاره سه ریکی ئەو گرفته کرابیټ.

تھرکھ کا نمان

ئەرکەکانمان

دۇنيا خانە و لانەى ھۆيەكان و پېرۇژەكان و ئەرکەكانە، ئىمەش
ناتوانىن ھىچ شىتېكى بەھادار بەدەست بخەين بەبى ھول و
ماندووبوون و پەنجكىشان، ديارە ئىمەش بەشىكىن لە كۆمەلگەيەك و،
بەشىكىن لە ميللەتېك، جا بەدېھاتنى خەون و ديدگا و بەھاكمانمان لە
ئىستادا پىويستيان بە ھۆشيارى ھەيە دەربارەى ئەو كار و ئەرکانەى
پىويستە رايانپەرېنېن، ئەو ھى راشتېش بىت گەر بىتو خىزانەكان لە
مىانى خواست و ئاواتەكانيانەو ھەلېسەنگىنېن، ئەوا بۆمان
دەردەكەوېت كە زۆربەيان ھىوا و ئاواتى گەرە و ئومىدبەخشان
ھەيە، بەلام ئەم ھەلېسەنگاندنە ورد و واقىعى نىيە، چونكە ژيانى
خىزانەكان و ژيانى خەلكى لە مىانى ھىوا و ئاواتخواستن و دروشمەو
گۆرانكارىيى بەسەردا نايەت، بەلكو لە مىانى دەستپېشخەرىيى كردارىيى
و پېرۇژەى بەرجەستەكراو ھەو گۆرانكارىيى بەسەردا دىت. خىزانى
موسولمان بەو پىيەى كە بە يەكەيەكى كۆمەلەيەتى تۆكمە و بەھىز
ناسراو، پىويستە لەسەرى بارودۆخى تايبەتى خۆى چاك بكات و

گورانکاری به سەر باری گشتیشدا بهیئت و، به گژگه ندهلی و
خرابه کاراندا بچیتوه، هه ولده دهم له خواره وه ئاماژه به چهند کار و
ئهرکیکی چاوه پروانکراو بو خیزانه کانمان بکه م:

۱- ئاماده کردنی منداله کان بو ژيانیکی شهره فمه ندانه:

هه رشتیک سهر ئیشه ی زور نه بوو، تیچوونیشی که مه و، هه ندی
جاریش به ئاسانی و بی خۆسه غله تکردن ده ست خه لکی ده که ویت، به
هه مان شیوه ش ئه گهر ئاسایی بیت به لامانه وه منداله کانمان هه ر
جۆره ژيانیکیان هه بیت و، له ئاینده شدا هه ر جۆره کاریکیان
ده ستبکه ویت و، پیگهی کۆمه لایه تیشیان له هه ر پله و ئاستیکدا بیت،
ئه و پێویست به وه ناکات خۆمانی بو سه غله ت بکه یین، چونکه
سه ر ئیشه ی نیه، ئه و ئامانجه به ده سته ینانی ئاسانه: خواردن و
خواردنه وه و پۆشاک و شوینی نیشته جیوونیان بو دابین بکه و له
یه کیك له قوتابخانه کانی گه ره که که تدا ناویان تۆمار بکه، ئیتر دوا ی
ته و او کردنی خویندنی بنه ره تی وازیان لیبه یینه چ شوین و بواریکیان
پێخۆشه هه لیبرژیرن، له گه ل که میك رینمایی و چاودیری پهره ده یی.
بو ئاگاداریشت ئاژه لیش خوی گه وره به چه شنیک دروستیکردوه که
ده توانیت ئه و چه شنه چاودیریکردن و سه ره پرشتیکردنه پیشکesh به
بیچووه کانی بکات هه تا گه وره ده بن و له سه ر پیی خویان ده وه ستن و
ده توانن پارێزگاری له خویان بکه ن و نان و ئاوی خویان په یدا

دهكهن، بهلام نهگه ر بمانه ویت پۆله كانمان كه سانیکي خواناس و
 چاکه کار و دامه زراویان لیده ر بچیت و، له ناو هاوچه شنه کانیاندا
 پیشهنگ بن و، خیزانی بهخته وهر و سه رکه وتوو پیکه وه بنین و،
 به شداری چاکسازیی کۆمه لگا کانیا بن، نهوا نه رکه و بهرپر سیاریتی
 سه رشانمان زۆر قورس ده بییت، ناشبییت بیزارییی پوومان تیپکات؛
 چونکه باوکان و دایکانمان له وه و پیش ره نجی زۆریان له گه ل کیشاوین،
 سبه یینیش پۆله كانمان له گه ل منداله کانیا ده یکیشن، نه وه سوننه ت و
 یاسای په روه ردگاره له په روه رده کردندا. پییم وایه ئاماده کردنی
 پۆله کان بۆ ژیا نیکی شه ره فمه ندانه پیویستی به جه ختکردنه وه له سه ر
 نه م مه به ست و مانایانه هه یه:

ا. باسی سروشتی ژیا نی دویایان بۆ بکه یین، که خانه ی
 تاقیکردنه وه یه، هه ربۆیه سته مکار و سته ملیکراو، ده ستر یژیکار و
 ده ستر یژیلایکراویشی تیدایه، هه روه ها باسی نه وه یان بۆ بکه یین که
 سروشتی نه م ژیا نه وایه که ببه خشین و وه ربگرین و، کار تیکه ر و
 کار تیکراو بین و، دلخۆش و خه مبار بین و، سه رکه وین و شکست
 به یین و...

پۆژیکیان باوکیك كه وته باسکردنی نه و پۆژه سه ختانه ی که به
 مندالی به ری کردوون، له و قسانه ی که کردنی بۆ منداله کانی: "باوکم
 که سیکی زۆر نه دار و ده سته کورت بوو و، پۆژانه کاری بۆ خه لکی
 ده کرد، زستانانیش مانگ و دوو مانگ به بی کار له مال داده نیشت،

ناچار بەو بۆنەيەو ە لە باتى سى ڤەم ڤوو ڤەم نانمان دەخوارد، جارى
 وابوو لە كراسىك زياتر هيچى ترم شك نە دەبرد، ەەر كاتيش
 بشۆردرايە، دەبوو لە مال نەيەمە ەەر و چاوەپى بكم تاوەكو وشك
 دەبيتەو، ەرزى زستان تەواو نە دەبوو باوكم كۆلىك قەرزى دەميناپە
 سەر خۆى، ھاوينايش لە كۆلەمەرگيدا دەڤايين تاوەكو باوكم بتوانيت
 ئەو پارەيەى كە لە زستاندا قەرزى كردوو ە بيداتەو... "ليڤەدا
 باوكە كە سەيرى كرد يەكيك لە كچەكانى لە تاودا چاوەكانى پىربوون
 لە فرمىسك، بەلام كۆرە گەورەكەى وتى: "بابە ئەى چۆن بەو حالەو
 توانيت بچيتە زانكۆو؟" باوكى وتى: "كۆپى خۆم تەنگانە تا سەر
 نيبە، خوا لە پاش تەنگانە و ناپەحەتى خۆشگوزەرانى دەمينايت و
 دەرووى خيڤر دەكاتەو، خانەوادەكەمان ەستان بە دابەشكردى
 ميراتى باوكى باپىرەم، پشكى باوكيشم لەو بەشە ميراتە زۆر باش
 بوو، باپىرەتان بەو پارەيە دوكانىكى ميوەفرۆشى كردەو، ئيتىر لەو
 پۆڤەو ڤيانمان تا دەهات پووى لە باشى دەكرد و، سوپاس بۆ خوا لە
 تەنگانە پزگارمان بوو". يەكيك لە منداڵەكان وتى: "باوكە چۆن
 بەرگەى ئەو ەموو تەنگانەيەتان گرت؟! " باوكى وتى: "خەلكانىكى
 نۆرى گەپەك و زۆرىكىش لە خزمانمان حال و گوزەرانيان ەك ئيمە
 بوو، بەدەمەوەچوون و سۆز و خەمخۆرى بۆ يەكتى، ئەو
 نە ھامەتيانەى لەسەر سووك كردبووين، ئەو ەش باسىكى دووردریژە و
 پيويستى بە دانىشتنىكى تايبەت ەيە".

ب. پئويسته دهرباره‌ی خوږه‌وشت و ئاكار و پرفتاره‌كاني
خه‌لكيش شتيك بؤ مندا له‌كانمان باس بكه‌ين و، بؤيان پوونبكه‌ينه‌وه
كه جياوازي نؤدي تاكه‌كه‌سييان تيڊايه و، به ده‌گمەن كه‌سيك
مه‌لده‌كه‌ويت بيركردنه‌وه و ئاره‌زوو و به‌رژه‌وه‌ندي و پيداويستيه‌كاني
له‌گه‌ل كه‌سيكي ديكه‌دا يه‌كبگر نه‌وه. گرنك له‌مه‌دا نه‌ويه
پوونكردنه‌وه‌كه بؤ مندا لانه و پئويست به‌وه ده‌كات به‌شيوه‌يه‌كي
ساده و ئاسانكار و به‌شيوه‌ي خوڤندنه‌وه و گيڤانه‌وه‌ي چيروك و
پووداو و به‌سهرهات بيٽ، تاوه‌كو ميڤكيان وه‌ريگر يٽ و، ده‌رفه‌تي
ئه‌وه‌شيان پيڤده‌ين پرسياره‌كانيان بكه‌ن و گفتوگو له‌باره‌ي
بابه‌ته‌كانه‌وه بكه‌ن.

باوكي ك دهرباره‌ي تيكه‌لاوي و پيكه‌وه‌بوون و مه‌مامه‌نگي
كۆمه‌لايه‌تي مندا له‌كاني ده‌دواند و، باسي ئه‌وه‌ي بؤ ده‌كردن كه
ده‌بيٽ مروڤ خه‌لكي به‌ باشي بناسيٽ و، هه‌ولبدات ئه‌وانيش به‌ باشي
بيناسن، له‌وسه‌روبه‌نده‌دا خاليكي گرنكي به‌ ميڤكدا هات باسي بكات
بؤيان، ئه‌ويش ئه‌ويه كه مروڤ هه‌رچيه‌كي له‌ده‌ستدا بيٽ بيكات،
هيشتا هه‌ر ناتوانيٽ ته‌واوي خه‌لك له‌ خو‌ي پازي بكات؛ چونكه
پئوه‌ره‌كاني مروڤ بؤ برياردان به‌سهر شته‌كاندا يه‌ك شت نين، به‌و
پييش بيٽ مروڤ نابيٽ له‌ وتن و له‌ كردني ئه‌و شته‌ پاشگه‌ز ببئيته‌وه
كه به‌لايه‌وه پاست و په‌وايه، به‌ مه‌رجي ك ئاگاي له‌وه بيٽ كه‌خه‌لكي
به‌مه‌له‌ ليٽي تيئه‌گه‌ن، بؤ پوونكردنه‌وه‌ي ئه‌و بابته‌ش چيروكيكي

كۆنى بۇ گىرانه وه: پۆڭيكيان پياويك خۆى و مندالە تەمەن دە
 سالانه كەى به سوارى گويدريژيكة وه پويان كرده گونده كانى نزيك
 دەروربه رى خويان، وهختيک چوونه يەكەم گونده وه باوكەك
 به سوارى گويدريژه كه وه بوو و، مندالە كەشى به پى دەپويشت،
 هەندى له دانىشتوانى گونده كه كه ئەوه يان بينى وتيان: ئەو پياوه
 چەند كەسيكى دلرەق و بيبەزەييه له ئاست ئەو مندالە بچووكەدا،
 دەبووايه لەگەل خۆى سوارى بگردايه، كه پويان كرده گونديكى
 ديكە، هەردووكيان به سوارى گويدريژه كه وه بوون، هەندى له
 دانىشتوانى گونده كه وتيان: ئەى لەو گويدريژه چەند داماو، بارى
 نۆرى ليئراوه، وا پيويسى دەكرد كه يەكيكيان سوار بووايه و ئەوى
 ديكەيان به پى پرۆشتايه، ئينجا پويان كرده گوندى سييم،
 ئەمجارەيان كورەكه سوار بووبوو و باوكەش به پى دەپويشت،
 ژمارەيهك له دانىشتوانى گونده كه وتيان: ئەو كورە پيز له باوكى
 ناگريت، ئاخر چۆن پويى ديت خۆى سوار بيت و باوكيشى به پى
 بپوات؟! بۆ چوارەم گونديان هەردووكيان به پى پويشتن و
 گويدريژه كەيان به دواى خوياندا كيش كرد، دانىشتوويهكى گونده كه
 وتى: ئەم دوو كەسە چەند گەوجن: ئاخر چۆن دەبيت گويدريژيكيان
 پى بيت و هيچ كاميكيان سوارى نەبن؟! ليئره دا باوكە به مندالە كانى
 وت: "ئەو پياوه چ شتيك ماوه نەيكرد بيت؟" گەرەكەيان وتى: "هەر
 ئەوه ماوه گويدريژه كه به سەر شانيانە وه - ئەگەر بتوانن - هەلبەگرن و

بکە ونە پى، ئەوسا تاوانى شىتېبۇونىشىيان دەدەنە پال، ئىتر
مەمويان بە جارىك دايانە قاقاي پىكەنن... باوكيان وتى: "پۆلەكانم
پوختەى باسەكە لەم پەندە كۆندە خۆى دەبىننەو: پەزامەندى
خەك ئامانجىكە ھەرگىز نايگەيتى."

ج. ئامادەكردن و راھىنانى مندال بۇ ژيان ئامادەسازىيەكە بۇ
ژيانى ئايندەيان، راستە ئايندە ناديارە وتەنھا خوا خۆى دەزانىت
چى تىدا پوودەدات، بەلام دەبىت ئەوھش بزانين كە ئايندە
لەدايكبووى ئەمپۆيە و، زۆربەى پوودا و گۆرانكارىيەكانى داماتور
پىشھاتى ئەمپۆن، پىشم وايە ئەوھى پىويست بكات لىرەدا تىشكى
زىاترى بخەينەسەر، ئەوھى كە لە ئايندەدا كۆمەلگە لىكترازانى زياتر
تېدەكەوئىت و، بەرژەوھەندىيە كەسىيەكان دەبنە يەككە لە كارە
لەپىشىنەكانى خەك، ئەوكات پىويست دەكات مەوڤ خۆى بۇ چەندىن
كىشە و سەختى ژيان ئامادە بكات، بى ئەوھى چاوەپىي يارمەتى و
بەماناوەچوونىكى ئەوتۆ بكات، لە ئايندەدا ھەموو شتىك بەبى باج
نابىت، بۆيە پىويستە لەسەر مەوڤ خۆى ئامادە بكات بۇ گەشت و
مالئاوايىكردن لە خزمان و خۆشەويستان؛ چونكە دەرەتەكان لە
گۆرانكارىيدان و، لە ولاتىكى ديارىكراودا بەجىگىرى نامىننەو، بۆيە
لە ئايندەدا دامەزراوى و دىندارى سەنگىكى يەكجار زۆرى دەبىت،
مەروھە دەرەتەكانى بلاوكردنەوھى ئاينى خوا و بانگەوازكردنىش
سەنگ و بەھايەكى زۆرى دەبىت. ھەمىشە ئەوھ گرنگ نىيە بزانين چ

شتيک له وانه يه پرووبدات، به لکو گرنګ نه وه يه که خومان ناماده بکه ين
بو مامه له کردن له گه لي و، هر نه مه شه که ده بيت خه مي مندال له کاني
له سهر بخوين.

د. کورپان و کچانمان - خوا يار بيت - له ناينده دا خيزان پيکه وه
ده نين و، مندال ده خه نه وه و بهرپرسياريه تي په روه رده بيان بو
دروسته بيت، جا ناماده کردنيان بو ته واوي نه و شتانه به شيکي
گرنګي نه رکه که مانه. نه وه شمان له ياد نه چيت که دايکان پولکي
مه زن ده گيږن له په روه رده کردن و ناماده کردني کچه کانيان تاوه کو
بينه دايکانيکي دل سوز، زور جاريش له و پوله ياندا سهرکه وتوو ده بن،
به لام سهرده م گورپانکاري به سهردا ديت و، پيوست به وه ده کات
پوله کانمان به شيو ه يه کي زور باش ناماده بکه ين. گرنګ نه وه يه کچان
و کورپانمان هوشياريان دهر باره ي سروشتي ژيان خيزانداري بو
دروست بيت و، بزنان که نه و ژيانه له سهر سازش کردن و سازان و
ليکتیگه يشتن و بهر خودان وه ستاوه، نه وه ک له سهر ده مه قالي و شهر
و نازاوه، هه روه ها بزنان که په يوه ندي نيوان هاوسه ران له سهر بنه ماي
جياوازي وه ستاوه، نه وه ک هاوتايي، به و واتايه ي که له سهر هه ر کام
له هاوسه ره کان پيوسته له سهر نه و بنه مايه مامه له له گه ل
هاوژينه که يدا بکات که که سایه تيه کي جياوازه، بشزانن که ميږد خرم
و که سوکاري هه يه و مافيان به سهر يه وه يه تي، ژنيش - ديسان - خرم و
که سوکاري هه يه و وه ک نه و مافيان به سهر يه وه هه يه، بويه پيوسته

هەريەك لە جيئي خۆيهوه هاوكارى هاوژينهكەى بيئت لە پييدانى ئەو
مافەى بەسەريەوهيهتى، هەروەها دەشتىت فلان و فيسار و ئەمانە و
ئەوانە دەستوەربدەنە پەيوەندى ژن و ميتردەوه، بۆيه پيويستە لەو
كاتانەدا بەهاوكارى هەردوو لايان پيگە نەدەن كەسانى تر ژيانيان لى
تال بكن.

٢. تيدەكوۆشين تاكو خيزانيكى سەركەوتوو مان ليمه لېكەوييت:

تاك بنچينهى خيزانى موسولمانە و، خيزانى موسولمانيش
بنچينهى كوۆمه لگەى موسولمانە، سەركەوتنى خيزانيش گەورەترە لە
سەركەوتنى تاك؛ چونكە زۆر خيزان مەن كەسانى سەركەوتوو و
بەناوبانگيان تيدا هەلگەوتوو، كە ئەمە شتيكى باشە، بەلام ئەوهى
گرنگە سەركەوتنى ئەو خيزانەيه بە هەموو مانايەك، واتە خيزانيكى
ئاسوودە و بەختەوهر بيئت، پەيوەندى نيوان تاكەكانى پتەو بيئت،
پۆلى لە ناو كوۆمه لگەدا ديار بيئت. كوۆمه لگەكەمان پيويستيهكى زۆرى
بە ژمارەيهكى زۆر تاك و خيزانى سەركەوتوو هەيه؛ چونكە بە دەست
چەندىن كيّشە و گيروگرفتەوه دەنالينييت و، شوين و پيگەى لە نيو
نەتەوهكانى دونيادا لە ئاستى شايستەى خويدا نيه، پيم خوشە لە
خوارەوه ئاماژە بە چەند خاليك بدەم دەربارەى مەبەستمان لە
سەركەوتنى خانەوادەى موسولمان:

۱. دەستگرتن بە پېنمايەكانى شەرىعەتى ئىسلام بەدل و بەگيان
- بە پشتیوانى خوا - دەبیته مایەى سەرکەوتن لە ژيانى ھەردور
دونیادا، بیهێننە پیش چاوی خۆتان ئەندامانى خیزانیك پابەندبن بە
کار و ئەركە شەرعییەكانەو، ھیچ کام لە تاکەكانى ئالوودەى
جگەرەکیشان و مادە ھۆشبەرەكان نەبیّت و، گەرە تییدا بەزەبى بە
بچووکدا بیتهو، بچووکیش تییدا پېزى گەرە بگریت و، شەوان زور
بنویت و، خیزانیكى ئاسوودە و ئارام بیّت و، خەمى کار و کاتەكانى
بخوات و، پېز لە یاسا و زانست بگریت.. دەبیّت حالى چۆن بیّت؟
بېگومان بەو تايبەتمەندیانەو لە سەر پېگەى راستە و، ھەنگار
بەرەو پېشکەوتن و سەرکەوتن دەنیّت؛ من بۆ خوشم بپوای تەواوم
بەو ھەیه کە ھەر کاریك گویپرایەلى خواى تییدا بیّت، پېشکەوتن و
سەرکەوتن بەدواى خۆیدا دەھینیت، ھەر ھەا ھەر کاریك سەرپېچی و
یاخیبوونی خواى پێوہ دیار بیّت، شکست و دۆران بەدواى خۆیدا
دەھینیت، ئەو ھەش تەرازوویەکە دەکریت ھەموو کارەكانى تری پى
بکیشین.

ب. ئیشوکارى بەردەوام و لەسەر خو و دەستکەوتى نەبپاوە و،
سەرسامبوون پى و، ھاندانى تاکەكان لەسەرى و پاداشتدانەوہیان
و... تەواوى ئەو شتانە نەرىتى خیزانى سەرکەوتوون. بۆیە ھەر
بەرەوپېشەوہچوونیک لە لایەن ھەر تاکیكى خیزانى موسولمانەوہ
بەدەست بیّت دەستکەوتیكى گەرەشە بۆ خیزانەکە، کەوابور

ویسته ته‌واوی ئەندامانی ئەو خیزانه دلخۆشی خۆیان بەو
ستکه‌وتانه دەربەڕن کە هەر تاکیکی ئەو خیزانه بە دەستیان
هێنیت، لای ئێمەش پوونه کە مڕۆڤ ئەگەرچی توانایەکی زۆریشی
هێت و سەرکەوتنی گەرەشی بە دەست هێنابیت و، برپای زۆریشی
خۆی هەبیت، هیشتا هەر پێویستی بە سوپاس و پێزانین هەبە،
ئێمەش نابیت کە متەرخەمی لەو شتەدا بکەین.

ج. چارەسەرکردنی ناکۆکییەکانی نێو خیزان بە بێ
هستیوێردانی دەرەکی: ئەمەش یەکێکی دیکیە لە ئەرکەکانی
خیزانی موسوڵمان و سەرکەوتوو. هەموو مالێک کێشە و ناکۆکی
ئێدایە، بەلام خیزانی سەرکەوتوو ئەو خیزانەیە کە بە کێشە و
سەرئێشە دروستکردن دۆست و هاوڕێیان هەراسان ناکات. ئەرکی
سەرشانی دایکان و باوکانه بە پلەی یەکەم بەم کارە هەستێ و
پاشنیش منداڵە گەرەکان، پێشم وایە بە هەندوێرگرتنی پووداوێکانی
ناو خیزان و بە دوا داچوونی بەردەوام بۆ گۆڕانکارییەکانی بەس بیت بۆ
بەدیھێنانی ئەو.

د. هەولێدان بۆ نیشته‌جێبوون لە ناوچەیەکی باشدا،
مەبەستیشمان لەو پۆزلیێدان و خۆجیاکردنەوێ، بەلکو
مەبەستمان ئەوێ مڕۆڤ لە شوێنێکی کاول و وێراندا نیشته‌جێ
نەبیت، بۆ نمونە ناوچە ناخاویڤ و ناتەندروست و بێ سەرپەرشتەکان
ژینگەیەکی نمونەیین بۆ بڵاوبوونەوێ تاوان و کاری بەدرەوشتی و

به کارهینانی ماده هۆشبه ره کان و هه موو جوړه نه خوشییه ک، هه ندی
 شوینیش دانیشتوانه که ی خویان به شتانیکی خراپه وه گرتووه،
 هه ندیکیشیان ساده ترین خزمه تگوزاریه کانیاں تیدا به دی ناکریت.
 جیی خۆیه تی لیږه دا ئاگامان له شتیکی دیکه بیټ، نه ویش بریتییه له
 بوونی قوتابخانه و خویندنگه و زانکوی به هیژ و سوودبه خش، دیاره
 قوتابخانه لاوازه کان کاریگه ریی خراپی له سهر میښک و خوږه وشت و
 ئاینده ی منداڵ ده بیټ و، که سایه تی له که دار ده کات؛ له دیر
 زه مانیشه وه تا نه مړو خیزانه خه مخوره کان منداڵه کانیاں به مه به سستی
 فیږبوون له گوند و شاروچکه کانه وه ده نیږن بو شاره گه وره کان،
 بیگومان نه مه ش کاریکی گه وره یه و جیگه ی ږیز و پیژانینه.

ه. تاوه کو خیزان سهرکه وتن به ده ست بهینیت، ده بیټ وره به رزی
 و کولنه دان و جدیه ت بکاته خه سله تیکی گشتی بو مامه له کردن
 له گه ل شته کان، خوی گه وره ش به لینی له به نی ئیسرائیلیه کان
 وه رگرت که به هیممه ت و وره یه کی به رزه وه په پره وی له ته ورات
 بکه ن، خوا گه وره ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ
 الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ البقرة: ۶۳.
 واته: (نه ی به نی ئیسرائیلیه کان یادی نه وه بکه نه وه که په یمانم لی
 وه رگرتن و به لیتان دامی که په پره ویی موسا بکه ن، نه وه بوو کیوی
 تووږم به سهر دا به رزکردنه وه تا په یمانه که تان قبول کرد و، پیم وتن:

ئەو كىتەب و پەيمانە توند وەربىگرن و بەو حوكمانە وان لەناويدا پەفتار بىكەن، بەلكو لە ئازارى پوڭى سزا بپاريزين).

جدييهت و خەمخوړى واتە گرنگيدان بە ھەموو شتەك و، وردبينيکردنى گەورە و بچووك، ئەو بەواوكيەكە بىستبوويه وە كە منداڵەكەى ھاوړيەتى كۆمەلەك گەنجى سەرەپو دەكات، بۆيە خەمساردى نەنواند و، لەگەل كورپەكەى دانىشت و، پيى وت: كورم ئەو كەسانە كيّن كە لە ھەفتەيەكدا دوو سى جار لەگەليان دەچيتەدەرەو؟ كورپە لە وەلامدا وتى: كورپانى گەرەكەكەمانن، ژمارەيەكيشيان ھاوړي قوتابخانەمن. پاشان باوكى پرسىارى لەبارەى ناو و خانەوادە و كەسوکارىانەو كرد، ھەولیدا بۆچوون و تيروانىنى خەلكيان لەسەر وەربگریت، وەختیك بۆى دەرکەوت خەلكانىكى ناوبانگ خراپن، راشكاوانە لەگەل منداڵەكەى قسەى لەسەر بابەتەكە كرد و، پيەكەوتن كە لە ماوہى سى ھەفتەدا كۆتايى بەوپەيوەنديە بەيّنيت.

ھەرۆھەا جدييهت بە واتاي ئەو ديت كە بە بايەخەوہ گوييىستى قسە و داواى منداڵەكان بيت و، ھەولبەديت لە كيّشە و گيروگرفتە جياوازەكانيان بگەيت؛ چونكە لەوانەيە منداڵ بەدەست چەندىن كيّشە و گيروگرفتەوہ بنالينيّت، بەلام لە تاوشەرم كەس شك نەبات دەرەدلى خوێ لا باس بكات، دەرسيّت لەگەل دايك و باوكيدا لەو بارەيەوہ قسە بكات، كەواتە لەسەر دايك و باوك پيويستە بزائن چ

شتيک بوو ته مایه ی نیکه رانی و بیزارکردنی منداله که یان، سهر باره ی
ئوه ش: ئه سته مه هیچ خیزانیک به خیزانیکی جدی و به ناگا و
خه مخور هه ژمار بکه ین، ئه گهر بیټو به های کاتی له لا وهك به های
پاره ی دهستی که سی پژد و چرووک نه بیټ. جدییته له قوستانه وه ی
کاتدا به واتای بیرکردنه وه دیت له و شیوازی کارکردنه ی که مروؤ له
میانه یدا له ماوه یه کی کورتدا ده توانیټ به ره مه میکی نۆد و زه به ند
به ره مه به ینییټ، هه روه ها به واتای که مکردنه وه ی کاته کانی نوستن و
کاته کانی سهرقالبوون به کاری لاوه کییه وه بۆ که مترین ئاست دیت،
یان به گویره ی پیویستی، هه روه ها جدییته و خه مخوری واته:
ریکخستنی کاره له پیشینه کان و، نه کوشتنی کات له شته پوچ و بی
ماناکاندا و، له ده ستنه دانی شته گرنگه کان.

ئوه خیزانه ی بایه خ به کات بدات، ئه ندامه کانی به گیانی تیم
هاوکاری یه کتری ده که ن له سوود وهرگرتن له کاته کانیا ن.

و. خیزانی سهرکه وتوو له م سهرده مه ماندا بریتییه له خیزانی
فیربوو و تیگه یشتوو، ئیمه ئه مروؤ پیویستمان به فیړکردنیکی نایاب
هه یه که به پیی پیوه ره جیهانییه کان دانی پییدا نرابیټ، نه وهك
به پیی پیوه ره خو جیییه کان.

له سهره تادا ئه وه ی پیویسته ئه وه یه که دایکان و باوکان ئه و
راستییه باش بزنان که سهرمایه ی نه وه ی نوی ئه و زانست و زانیارییه
پیشکه وتوو و، ئه و راهینانه باشه یه که هه یه تی، پاش ئه وه ش

پيويسته له سەريان كە پلان دابنن بۆ دابنكردن پاره پيويست
بۆي، بيگومان ئەمپۆ خویندن ناياب و ئاستبەرز خەرجي زۆر
دەويّت.

بۆيە لە سەر خيزان پيويسته هاوكاري پۆله كانيان بكن بۆ
گەشتكردن لە پیناو كاري فيرخوازي، بۆيە ئەوەش دەلیم، چونكه زۆر
خيزان هەن پيگە بە مندالە كانيان نادەن گەشت بكن بۆ دەرەوہی
ولات چ لەبەر ئەوہی بي ئەوان نايان كريت و، چ لەبەر خەمی
فەوتانيان بيّت. هەلبەت ترس لە فەوتانيان شتيكە لە جيی خویدايه و
تيی دەگەين، بەلام خو دەبيّت بە دواي گەشتيكي ئارامدا بگەريين بۆ
مندالە كانمان تاوہكو مەوداي تيگەيشتيان فراوانتر بيّت و، زانست و
زانباري نوئ و پيشكەوتوو لە سەرچاوہی باوہ پيكراوہوہ وەربگرن.
ز. لە تەك خویندن و فيربوون لە جيگەيەكي باشدا شتيكي ديکە
هەيە، ئەويش گەشەدانە بە توانا و بەهرەي پۆلەكان، ئەوەش پرسيكە
لەوپەري گرنگیدايه، بيگومان هەموو منداليك خالي بەهيز و
بەهرەداري لە شتيكدا هەر تيیدايه، جا كاتيک ئەو بەهرەيە دەدۆزينەوہ
و، گەشەي پي دەدەين و، هاني دەدەين لەسەري، ئەوا بەو كارەمان -
پشتيوان بە خوا - پيگاي سەرکەوتن و ناوداريتي بۆ خوش دەکەين و،
خزمەتيكي پيشكەش دەکەين كە هيچ خزمەتيكي تري پينەگات.
زۆر جار مندال لە تەمەني سياردە ساليڊا بەهرەيەكي دياريكراوي
تيڊا دەر دەکەويّت، يان حەز و خولياي بۆ بابەتيك يان پسپۆريەك

دەجولئیت، لەو کاتانەدا پێویست دەکات هانی بدەین و، پشتیوانیی
خۆمانی بۆ دەربەڕین. لێرەدا شتیکی گرنگ ھەیە نابێت لە یادمان
بچێت، ئەویش ئەوەیە کە بزانیی گرنگ جۆری ئەو پەسپۆرییە نییە کە
لاوە کە ئارەزووی دەکات، بەلکو ئەوەی گرنگ پێگە و شویینی ئەو
پەسپۆرییە لە داھاتوودا، بۆ نمونە کارگێڕیکی لێزان زۆر لە
پزیشکیکی ئاسایی باشترە و، میژوونووسیکی بەتواناش لە دە
ئەندازیاری ئاسایی باشترە... بەو شیوەیە.

ئەگەر خوای گەرە مندالێکی بەھرەمەندی بەخشییە خێزانیك،
ئەوا با دایك و باوكەكە پەرتووکیك یان دوان لەسەر شیوازەکانی
گەشەدان بە کەسانی بەھرەمەند بخویننەو، لەگەڵ
مامۆستاکانییدا ھەماھەنگی بکەن و، پێکەوێ گرنگی تایبەتی
پێبدەن، با باوکیشی ھەولبەدات دایینیشینییت لەگەڵ ئەو
مامۆستایانەی کە توانایەکی باشیان لەو خولیا و پەسپۆرییە ھەیە کە
لەودا دەرکەوتوو، چونکە ئەو ھێندە تر دلخۆشی دەکات و ھەڵی
دەنێت بۆ پیشەوە، جێی خۆیەتی لێرەدا ئاماژە بەو بەدەین کە
لەسەر دایکان و باوکان پێویستە بە پۆلی خۆیان و قوتابخانەکانیش
ھەڵبسن لە دۆزینەو و گەشەدان بە بەھرەکانی مندالەکانیان، چونکە
زۆر بە داخەوێ زۆربەیی قوتابخانەکانمان نەیاتوانیوە ئەو پۆلە بگێڕن!

۳- کاروباری خۆمان به باشترين شيوه راپه‌رئينين:

ئەركى گەرە و گرانمان لەم ژيانەدا گوێراپەلێى فەرمانەكانى خواى گەرە و، چاكەكردنە لەگەڵ خەلك و، بلاوكردنەوەى خێر و چاكەى لەسەر زەوى، جا بۆ ئەوەى بە تەواوى بەم كار و ئەركە مەزنانە مەستين سەرەتا پيويستمان بەوەى كاروبارى ژيانى خۆمان بە باشترين شيوه راپه‌رئينين. مرقۇ كاتىك برسيتى و ماندوويەتى زۆرى بۆ دەهينن، يان كاتىك قەرزدارە و خاوەن قەرزەكان لە كوڵى نابنەو، يان كاتىك دەستبەئەژتو لەبەردەم كيشە و گيروگرفتەكاندا رادەوەستيت، بيگومان ناتوانيت بە ئارامى و ئاسوودەى و دلسۆزى تەواو بۆ پەرەردگار ئەو كارانە ئەنجام بدات، هەرەها ناتوانيت بەشدارى لە چالاكىيە خێرخوازيە گشتىيەكانيشدا بكات، ناشتوانيت پەيوەندى خزمایەتى بەجى بهينيت و، چارەسەرى كيشەكانى خزم و دۆست و دراوسى و هاورپييانى بكات. خيزان كاتىك چارەسەرکردنى كيشە و گيروگرفتە ناوخۆيەكانى پيناكريت، خۆى دەبيته كيشەيەكى كۆمەلایەتى، ليرەو؛ ديينە سەر باسى يەكێك لە ئەركە گرنگەكانى پېرەوى ژيانى خيزانى موسولمان، كە بریتیيە لە: راپه‌راندنى كاروبارى ژيان و گوزەرانى ماددى خۆى بە تايبەتى، كە بەم شيوه‌يەى خوارەو دەبيت:

أ. پڤق و پۆزیی بهندهکان بهش بهش کراوه و براوهتهوه، نه مهش
مانای وانییه پال بدهنهوه و کار نه کهن، نه خیر به لکو ده بیست
کۆلنه دهن و بهردهوام له ههولای به دهستهینانی نهو بهش و پۆزییهی
خویاندا بن که خوا بۆی بریونهتهوه، بۆ نهو بهش ده بیست سووربین
له سه رکاسبی هه لال و، خۆمان به دور بگرین له و سه رچاوه
داراییانهی جیگهی گومان.

ب. ئیمه خۆمان و هه رچییه کیش که هه مانه مولکی خوای
گه ورهین، بۆیه پیویسته نهو شتانهی هه مانن به گویرهی یاسا و
شهریهتی خوا به کاریان بهینین، جا وهك چۆن که سمان بۆی نییه
دهستی خۆی بپریت و فری بدات، به هه مان شیوهش بۆی نییه پاره
به فیرو بدات و ته خشان و په خشان بکات، خوای گه وره ده ربارهی
نهو که سانهی پاره به فیرو ده دهن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾ الاسراء: ۲۷، واته:
(به راستی نهوانهی مالی خویان له شتی ناپیویستدا خه رج ده کهن
برای شهیتانهکان و شهیتانیش زۆر کافر و نافه رمان بهرداری خودای
خویهتی).

له راستیدا کاتیك له ده رگای ئاره زووهکان ده دهین و، باس له
تیرکردنی هه زهکان ده کهین و، شوین ههوا و ئاره زووهکانی
دهروونمان ده کهوین، نهوه بابزانین که نهفس و ئاره زووی مروو
تیربوونی نییه. نهو که سه راستی فهرمووه که وتوویهتی: چی

بەخشىسى سەر زەوى ھەيە بەشى دابىنکردنى پىداۋىستىيەكانى
ھارچى خەلكە دەكات، بەلام بەشى تىربوونى ئارەنۋەكانى تەنھا
كەسىك ناكات!

پىۋىستە داىك پۆلىكى كارا بىيىت لە پىگىردن لە بەفېرۋدانى
پارە و، دەستگرتن بە خەرجىيەو و، ھاندانى پىاۋ لەسەر
خەرجنەکردنى پارە بۆ شتانىك كە زيادەن و خىزانەكە پىۋىستى
پىيان نىيە.

ج. خىزانى موسولمان بە چاۋى بەندايەتى و نىكبۈنەو لە خوا
دەپوانىتە كار و كاسبى و دابىنکردنى بىژۋى ژيان، بىگومان ئەو
كاسبىيەش دەبىت ھەلال بىت و سنۈرەكانى خۋاى تىدا پارىژراۋ
بىت، واتە گزى و فرت و فىلى تىدا نەبىت و، وىژدانى خۋتى پى
ئاسۈرە بىكەيت، ھاۋكات دەبىت ورياي ئەو بىت كە كار و كاسبى
دۇنيا سەرقات نەكات و، ئەركە ئايىنىيەكانت بىر نەباتەو. كەوابو
ئەركى سەرشانى داىكان و باۋكانە مندالەكانيان لەسەر خۋشۈيستن و
پىزگرتن لە كات پەرۋەردە بىكەن و، بەجۆرىك بەتالىي و بىكارىيان
تىگەيەنن كە پەلەيەكى رەشە لە ژيانى مەۋقى موسولمان، بۆيە
پىۋىستە ھاۋكارىي مندالەكانيان بىكەن و ھانىيان بەن لە كاتى پشۋى
خۋىندىگە و زانكۆكاندا دەست بىكەن بە ئىشىك، تاۋەكو پارە
پاشەكەوت بىكەن، ھەرۋەھا فىرى پاپەپاندنى چەندىن كارى
بەسۈردىيان بىكەن.

شیاوی باسکردنه لیږده دا ئاماژه به فهرمووده شیرینه کی پیغه مبه (دروودی خوی له سهر بیټ) بدهین، که له باره ی بیکارییه وه فهرموویه تی: ((نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصُّحَّةُ وَالْفَرَاغُ)) واته: ((دور به هره ی گوره هه ن زور کهس به ره میان ناهینن و دهسته خه پړ و دهسته شکین بوون به هوی ئه و پشتگوی خستنه وه: یه که م تهن دروستی و له شساغی، که ده بیټ به نده ئه و هه له له ده ست خوی نه دات و خه ریکی کاری باشه بیټ، دووه م: ده سته تالیی، که ئه میش هه روه ها))^۱.

د. به خشین و چاکه کردن و سیله ی ره حم ده رگایه که له ده رگاگانی پزق و پوزی، بویه کاتیك ده که وینه ته نگانه وه، ئه و له خوا ده پارپینه وه به هانا مانه وه بیټ و، له میانی به خشین و هاوکاریکردنی هه ژارانه وه ده رووی خیرمان لیبکاته وه.

ه. هه ولبد هین پاشه که وتیکمان هه بیټ، گهر بیټو سه رنجیکی ئه و کیښانه بدهین که به هوی ده وله مه ندییه وه دروستده بن و، ئه و کیښانه شی به هوی هه ژارییه وه دروستده بن، ئه و بو مان پرونده بیټه وه کیښه کانی هه ژاری زور له کیښه کانی ده وله مه ندی زیاترن، له وانه: سوالکردن و ده ستپانکردنه وه له خه لکی و، ئیره یی بردن به و شتانه ی خوا پیی داوون و، خو به که مزانی و سه رشوړکردن و، به شدارینه کردن -

به موی که مده سستییه وه - له پرۆژه کانی خیرخوازی و به هاناوه چوونی
مه ژاران.

دهوله مه ند و هه ژار هه ردووکیان له بهردهم په حمه تی
تاقیکردنه وه دان، باشت رینیشیان نه وه یانه زۆرتر له خوا ده ترسیت و،
ئارامگرتنه له بهردهم نه و شته ی پیی تاقی ده کریته وه، بیگومان
نومه تی ئیسلامیش هه ژاری به سه ریدا زاله، جا نه گه ر بیه ویت دام و
دهزگای گه وره ی زانستی و پیشه سازی بنیات بنیت، نه وا پیویستی به
پاره ده بیت، پاره ش چون به ده ست دیت نه گه ر زۆربه ی خه لکی له
هه ژاریدا ژیان بگوزهرینیت؟

له پیناو نه وه ی داهات و ده رامه تمان گه شه پی بدهین، ده بیت
هه ولبدهین ئیش و کاره که مان په ره پی بدهین و، له کاتی پیویستدا
کاریکی تر بکهین و، هه ولبدهین داهینان بکهین تاوه کو پاره ی پی
به ده ست بخهین و، قه رز نه کهین بو کرینی شتی جوانکاری و
ناپیویست و، هه ولی پاشه که وتکردنی به شیکی داهات و مووچه که مان
بدهین بو کاتی ته نگانه تا ده ست بو خه لکی پان نه کهینه وه و، کار
بکهین بو ده ستگرتن به م یاسا ئالتوونییه وه: ((پیویست نه بوون و
وازهینانت له شتیکی ناپیویست باشته ره له وه ی که هه تبیت))، بو
نمونه نه گه ر میژ و کورسییه که مان به س بوو، ناچین دوو میژ و
کورسی بکرین، نه گه ر پیویستیشمان به پینج ژوور بوو ناچین
خانویه کی حه وت ژووری دروست بکهین.

و. ههولبدەين له برى بهرهمه هاوردهكان، بهرهمه نيشتمانى
و خۆمالىيهكان بهكاربهريـن ـ ئەگەرچيش كواليتيان نزم بىت ـ له
پىناو پەردان بهو بهرهمانه و، هيشتنهوهى سهرايمهى نيشتمان له
نيوخۆى ولاتدا، ههروهها گهشت و سهيرانهكانيشمان له ناوولاته
ئىسلاميهكاندا دههيلينهوه بۆ ههمان مهبهست.

ز. ههولدهدين كيشى لهشمان زياد نهكات و بهشيوهى
مامناوهند و ئاسايى بمينيتتهوه و، دژى قهلهوى بوهستينهوه و، به
پى پيوهره پزىشكويهكان خوراكمان ههلبژيرين و، ههركاكيكى
خيزانهكەش خۆى لهسەر ئەوه رابهينيت كه زۆر نهخوات، تا گهدهى
پر نهبيت.

ح. ههركاكيكى خيزان ئەو وهرزشهى لهبارە بۆى ئەنجامى بدات
و هاوكارى يهكتر بين لهو كارهدا.

گ. ئەگەر ههركاميكمان ئيشهكهى نهما؛ ئەوا با له مالهوه پالى
لینه داتهوه، بهلكو با په ره به زانيارى و كارامهيهكانى بدات، ياخود
كارىكى كاتى بكات تا ئەو كاتهى كارىكى گونجاوى بۆ ههلهدهكهويت.

ى. توخنى ماده هۆشبهر و چالاككه ره وهكان نهكهوين و، به گز
هه موو شيوهكانى ئالوده بووندا بچينهوه و، ههولبدەين ژيانىكى
ئاسوده و بهخته وه رانه بژين و، بهرهمه سروشتيهكان بهكاربهينين.
ك. په وشت و ئاكار و پهفتار و ههلسوكه وته جوانهكان
سه رچاوهيهكى گه وهى خوشبهختى و كامه رانين و، ده رگايه كيشه له

دهرگاگانی پښق و پۆزی و، په وشتبه رزی تای ته رانوی کرده وه کانمان
 له پۆزی دوايیدا سه نگین ده کات، له بهر نه وه به خوږه وشتی جوانی
 نیسلام په یوه ندی و په فتاره کانمان له گال خه لکیدا دهنه خشینین.
 نه مه نامارزه یه کی خیرا بوو بو نه و شتانه ی که ده توانین کاروبار و
 گوزهرانی ژيانی پوژانه مانیان پی پیکبخه یین، پیم باشه خیزانه
 به پیزه کان چه ند کتیبیک له و کتیبانه بخویننه وه که ورده کاری و
 زانیاری زیاتریان له و باره یه وه پیده دات.

۴- زیاد له پیوستیه کانی خیزانه کان:

کاتیك خیزانی موسولمان کاروباره کانی به شیوه یه کی باش
 پڼگه خات و، سه رکه وتوو ده بیټ له چاره سه رکردنی زوږبه ی کیشه و
 گبروگرفته کانی ژياندا، نه وسا ئیتر ده بینیت کات و توانا و پاره و هرز
 وزانستی زوری بو ده مینیتته وه که ده توانیت له به ره و پیشچوونی
 کومه لگ و، به رژه وه ندیی به نده کان و، چاره سه رکردنی چه ندین کیشه
 له رکیشانه ی موسولمانان به ده ستیه وه گیروده بوون به کاریان
 بهینیت.

پڼگه م پیبدن تا لیږه دا پاشکاوانه بوټان بدویم، نه وه ی راستی
 بیټ من هه سته ده که م خیزانه موسولمانه کان - جگه له وانه ی خودا
 به زهی پیاندا هاتووه ته وه - له م بابه ته به دوورن، واته هه سته
 به شداری چاکسازی و، به ره و پیشبردنی کومه لگه و هاوکاری بکردنیا

تا رادەيەك تىدا نەماو، لە كاتىڭدا نىيەتى موسولمان زۆربەى كات
نىيەتتىكى خىرۇمەند و مرقۇدۇستىيە، جارى لەسەر ئاستى پەرۋەردەى
خىزان و، ئاستى بزاوتى مەيدانى تا بلىى خراپە، بۆيە دەبينىت بەلاى
تەواوى خەلكىشەو قسەكردن لەو بارەيەو بوو تە شتىكى نامۇر
خەيالى و ناكارا! بىگومان ئەو ش دەگەپىتەو بۆ لاوازىسى
پەرۋەردەى كۆمەلايەتى لە ناو مالەكانماندا؛ چونكە لە پىرۇسى
پەرۋەردەكردنەكەماندا بەشئوئەيەكى بىسنور جەخت دەكەينەو
لەسەر بەرژەوئەندى مندالەكان و بەرژەوئەندى خىزانەكە، لەبەرئەو
دەبينىت ھەستى چاكەخوازى و ھاوكارى و بەھاناوچوون و
بەشدارىي كۆمەلايەتى بە زۆرىي تا بلىى لاوازە، لە كاتىڭدا كارى
ھەرەوئەزى بە گشت جۆرەكانىيەو سەرچاوەيەكە بۆ ئاسوودەيى دل
و دەروون و، ھاوكات ھۆكارىكىشە بۆ پاككردنەوئەى دەروون لە ژەنگ
و ژالى خۆپەرستى و بەرژەوئەندى تايبەتى بىسنور.

چەند شىۋازىكى كەلك وەرگرتن لەو شتانەى زياد لە
پىۋىستى خىزانن:

۱- كاركردنى بەردەوام بۆ خوشى و شادىي خستەنە نىۋدلى
خەلكىيەو.

باوەر موسولمان ھەلدەنىت بۆ دلخۆشبوون بە چاكەكردن لەگەل
خەلك و دابىنكردنى پىداووستىيەكانيان، ديارە ھەستكردنى مرقۇبە

ئارامى و دەربېرىنى ھاسۇزى و ھاوخەمى بۆى و، ئاسوودە كىردنى دىل
دەروونى و، گىرنگىدانى خەلگى بە خەم و ئاواتەكانى، ئەمانە و
چەندىنى تر نمونەى پىداوېستىيە سەرەككىيەكانى ئەون.

لە راستىشدا خۇاى گەورە دلى وەھا دروستى كىردوۋە كە بە
سادەترىن ھۆ ئاسوودە و كامەران دەبىت، دايكىك ھەبوۋ بە پۆلەكانى
دەوت: "ئەگەر بە دىدارى كەسانىك شاد بوون و، لە تواناتاندا بوۋ بىزە
وخەندە بخەنە سەر لىۋەكانىيان، ئەوا سى و دوۋى لى مەكەن"،
مەبەستەكەشى بە نمونەى زىندوۋ بۆ پوۋندە كىردنەۋە: ئەگەر
كەسىكتان چوۋە مزگەوتەۋە و كەسىكىش لە دوايەۋە بوۋ، ئەوا
دەرگاگە پىۋە مەدە تا ئەو كەسە دىتە ژوورەۋە، ئەگەر يەككىشتان
رىستى لە مال يان لە مزگەوت بىرواتە دەرەۋە و كەسىك لە لاي راست
بان لە لاي چەپيەۋە بوۋ، ئەوا با پىزى لىبىت و لە
چىرنەدەرەۋەكەدا پىش خۆى بخات، ئەگەر كەسىكىشتان بىنى گىرى
بەدەست كۆلىكەۋە خواردبوۋ يان سەرى لە چارەسەرى شتىك دەر
نەدەكرد، ئەوا بچن بە دەمىيەۋە و ھاوكارىى بكەن. بە راستى
دايككى خەمخۆرە و ھىواخوازىم دايكە بەپىزەكان چاۋ لە و ئافرەتە
بكەن!

دەگىرنەۋە عەبدوللای كوپى عومەر - خوالە ھەردووكيان پازى
بىت - دەچوۋە دەرەۋە بۆ بازار، بەلام نەك بۆ شت كىپىن، بەلكو بۆ
سەلامكىردن لە خەلك و، ھەوال پرسىنيان، سەرنج بدەن چۆن كاتى

زیادهی خوئی له پرسینه وه له خه می خه لک و دلخۆشکردنیا ندا به سهر ده بات.

۲- ئامۆژگاریکردنی موسولمانان به گه وره و بچوکه وه بواریکی باشه بۆ به گه پخستنی ئه و توانا و ده رفه ته زیادهی خیزان.

ئامۆژگاری و قسه ی خیر پینوینیکردنی خه لک و، کارناسانیکردن بۆیان و، فه رمان به چاکه و پیریکردن له خراپه ده گریته وه، چه ند خۆشه موسولمان هه ست به وه بکات که ته نها نییه له پووبه پووبوونه وه ی کیشه کاندا، به لکو که سیك هه یه هاو خه می بۆ ده ربیریت و هاوکاری بکات، هه ر له به ر گرنگی ئه م بابه ته ش بوو پیغه مبه ری خوا (دروودی خوا ی له سهر بیّت) به یعه تی له ژماره یه ک هاوه لی وه رده گرت له سهری، له نموونه ی ئه و به سه رهاته ی که له جو ره یی کورپی عه بدوللای به جه لییه وه گیراوه ته وه، ده لیّت: ((بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ)) واته: ((به لیّن و په یمانم دا به پیغه مبه ر (دروودی خوا ی له سهر بیّت) له سهر ئه وه که نوێژ بکه م و، زه کات بده م و ئامۆژگاری خیری هه موو موسولمانیکیش بکه م)).^۱

له گیرانه وه که ی ئه بی هوره یره شدا ها تو وه که پیغه مبه ری خوا (دروودی خوا ی له سهر بیّت) فه رموویه تی: ((حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِت: ... وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْ لَهُ...)). واته: ((به یاسای شه ر

۱- بوخاری: ۵۷، موسلیم: ۵۶

موسولمان شەش مافى تايىبەتى لەسەر موسولمان ھەيە:) يەكك
لەوانە فەرمووى: ((كاتىك داواى ئامۆزگارى لى كردىت ئامۆزگارى باشى
بە...)).^۱ مندالان زۆر جار لە كاروبارى سەيكردن و تاقىكردنە وە و
كپىنى پۆشاك و كەلوپەلى جوانىدا پرس و پايژ بە يەكترى دەكەن،
مەروەھا زۆر جار چەند ئاكار و پەفتارىكى نەشیاو و نابەجى لە
يەكترىدا بەدەكەن، ھەمىشە لەم جۆرە حالەتانەدا پىويستە قسەى
خىر بکرىت.

منداان ئەم جۆرە خووپەوشت و پەفتارانە لە ھەلسوگەوتى باوك
ردايكىانەو ھە فىردەبن، زۆربەى كاتەكانىش ئەو ھەى دەيلين
بەپىچەوانەو ھە دەشكىتەو ھە: ئەو كچىكە بە باوكى دەلئىت: "فلانە
ھارپىم بە پلەى يەكەم دەرچوو"، باوكىشى لە ھەلامدا پىى دەلئىت:
"دەرچوون يان نەبىت يان دەبىت ئاوما بىت". لەم جۆرە
ھەلوستانەدا كچەكە پەنا دەباتە بەر كەمكردنەو ھەى بەھەى
دەرچوونى ھارپىكەى، يان دەلئىت: "من نەبوومايە ئەو پلەيەى
بەدەست نەدەھىنا"، يان بە چاوى پىسەو ھە ماشاى ھارپىكەى
دەكات و، پەنگە گۆبەندىكىشى بۆ بنىتەو ھە... بۆيە پىويست بوو
باركەكە بلىت: "ماشەللای لىبىت! ئەى كە چاكە، سوپاس بۆ خوا
تۆش درىغىت نەكردو ھە و سەركەوتووت، ئىنشائەللا ھەردوكتان
دەبنە مايەى خىر و بەرەكەت بۆ گەلەكەتان.

^۱ - بوخارى: ۱۲۴۰، موسلىم: ۲۱۶۲، ۵

۳- ھەر خېزانىڭ - ئەگەر خەزىكىت - دەتوانىت بەشىك لە داھات
و موچەكەي پاشەكەوت بىكەت بۇ ھاوکارىكىردنى خېزانى تر، يان
كەفالىتكردىنى ھەتئويك، يان...

دەكرىت بەردەوام ۲٪ى خەرجىي خېزان پاشەكەوت بكرىت؛
چونكە برە پارەيەكى زۆر كەمە و، ھىچ كاريگەرييەك بۇ سەر بار و
گوزەرانى ھىچ خېزانىڭ دروست ناكات، ھىچ خېزانىڭ و نەزانىت كەوا
لە قەيراندايە و خەرجى بار و گوزەرانى ژيان زۆرى بۇ ھىناو، چونكە
چەندىن خېزانى دىكە ھەن بارگرانىيان زۆر لەوان زياترە، بەتايبەتیش
ئەو خېزانانەى دانىشتووى ولاتە داگىركراو و گەماپۇدراوۋەكانن و،
ئەوانەشى بەدەست شەرى ناوخۇ و قات و قىرى و نەھامەتییەو
دەنالىتن.

ھەندىك لە خېزانەكان لە مانگىڭدا خۇيان لە خەرجىي پۇژىك
دەگرنەو، تاوۋەكو پارەكەي پاشەكەوت بىكەن بۇ كەفالىتكردىنى
بىۋەژنىك يان بىباوكىك، ھەندىك لە مىندالانىش ۱۰٪ى خەرجىي
مانگانەيان پاشەكەوت دەكەن بۇ كرىنى چەند يارى و بووكەلەيەك و
پىشكەشى مىندالانى خېزانە ھەژارەكانىيان دەكەن، ھەندى خانەوادەش
ئەندامانىيان پىككەوتوون لەسەر كۆكردنەوۋەي پارە بۇ ھەلگەندىنى
بىرى ئا و لەو شوئنانەى بەدەست بى ئاوييەوۋە گرفتارن... شتانىكى
زۆر جوانمان لىرەو لەوئى بەرچا و دەكەون، بەلام بەداخەوۋە ئەو
خېزانانەى كە بەشدارىيان تىدا دەكەن زۆر سنووردان، بۇيە پىۋىستە

ھەرچىيە كمان لە دەست بىت بىگرىنە بەر بۆ ئەو ھى ئەم كەلتورە
 بگشتىن، پىم خۆشە لىرەدا ئاماژە بۆ شتىكى گىرگى بىكەم: ئەو ھى
 ئەم كەم كەم خىرخىزى و پىرە رەكە تانە مان سىپاسگوزارى
 خۆى گەورە ھى لە سەر ئەو ناز و نىعمە تانە ھى بە سەرماندا باراندوونى،
 لە گەل ئەو ھى زەكاتى لە شىساغى و بىو ھى ئەندامە كانى لاشە مانن
 ۋەك لەم فەرمودە ھى پىغەمبەرەدا (درودى خۆى لە سەر بىت)
 ھاتو ھى كە دە فەرمويت: ((على كل مسلم صدقة: قال: أرايت إن لم
 يجِدْ؟ قال: يَعمَلُ بِيَدَيْهِ، فَيَنفَعُ نَفْسَهُ، وَيَتَصَدَّقُ، قال: أرايت إن لم
 يَسْتَطِعْ؟ قال: يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ، أرايت إن لم يَسْتَطِعْ؟ قال:
 يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ أَوِ الْخَيْرِ، أرايت إن لم يَفْعَلْ؟ قال: يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا
 صَدَقَةٌ)).^۱ واتە: ((ھەموو موسولمانىك لە سەر یتى خىرىك بىكات، پىاو ىك
 وتى: ئەى پىغەمبەرى خوا! ئەى ئەگەر نە بىو چۆن؟ فەرموى: با
 قولى لى ھەلما لى و ئىش بىكات و ھەم خۆى بە خىو بىكات و ھەم
 خىرىش بىكات، وتیان: ئەى ئەگەر ئەمەى بۆ نە كرا؟ فەرموى:
 یارىدەى لىقە و ماو ىكى داماو بدات، وتیان: ئەى ئەگەر ئەمەشى بۆ
 نەلوا چى بىكات؟ فەرموى: با پرەفتارى جوان بىت و كارى باش بىت و
 پىگەى باش بە خەك بلى و واز لە خراپە بەینىت، ئەمەش دە بىت بە
 گەورە ترين خىر و خىرات بۆ)).

۱- بوخارى: ۱۴۴۵، موسلىم: ۱۰۰۸

بانگه شه یه کی پوون و ناشکرایه بۆ به شداریکردن له هه موو کاره
چاکه کاندای بیگومان خوای گه ورهش به باشتترین شیوه پاداشتی
خاوه نه کانی ده داته وه.

ئه مه بوو پیم خوشبوو ده رباره ی رپره و و ئاراسته ی خیزان
پیشکەشی ئیوه ی خوینه ری به ریزی بکه م، هه ولما به پیی توانا
دریژه ی پینه ده م، داواکارم له خوای گه وره ئه م کاره م لی وه ربگریت
و، دایکان و باوکانی ش سوودی لیوه ربگرن.

دوا په یامیشمان سوپاس و ستایشی په روه ردگاری جیهانیانه

چەند تېشىك

۱. ئومىدى چاكە و چاكخوۋى بۇ خۇمان و تەۋاى موسولمانان
بخوازين.
۲. خەسلەتتىكى رەفتارى جوان ئەۋەيە كە كاريگەرىي ھۆيەكان و
دەرەنجامەكان لەبەرچاۋ دەگرىت.
۳. دايكى ھۆشيار سوورە لەسەر ئەۋەي بەر لە نووستن چىرۆكىكى
چىژبەخش بۇ مندالەكانى بگىرپتەۋە يان بخوينتەۋە.
۴. گرنگە ئەۋەمان لەبەر چاۋ بىت كە پارە و پوولمان ھى خوابە و،
نابىت لە كارى نابەجى و ناشەرعىدا خەرجى بگەين.
۵. كار و كاسبى و بازىرگانى ھەلال و ياساى و پىگەپىدراۋ، لەو
كارانەن كە سازشيان لەسەر ناكرىت.

۶. پيکارىكى باشە خىزان بەشېك لە دامات و مووچەكەي بۇ كاتى تەنگانە پاشەكەوت بکات.
۷. ترۆپكى ھۆشيارى لەو ەدايە جياوازی نيوان پەوشى ئىستا و ئەو ەي بۆي دەكۆشین لەلامان پوون بىت.
۸. خويندەو ەي ژياننامەي ناودار و كەلەپياوان بۇ مندالەكانمان، دلگەرمى لە ناخياندا بەرپا دەكات.
۹. گەر بەتوندى بەرەنگارى بەدپەفتارىي نەبينەو ە، ئەوا بەرەبەرە پەفتار و خووپەوشتە جوانەكانيشمان لەكىس دەچن.
۱۰. ئەو خىزانە دەولەمەندەي لە خوا ناپارېتەو ە، وەك ئەو كۆشكە وایە كە لە دەرەو ە پووناكە و لە ناویشەو ە تاريكە.
۱۱. لانی كەمى شارەزايى و وەرگرتنى زانيارى، ئەو ەيە كە لە ماو ەي مانگىكدا كتيبيك بخوينتەو ە.
۱۲. ئەو كەسانەي لە پووى مالى دونياو ە خۆيان زۆر بە كەسانى ديكە بەراورد دەكەن، ەستى ماددى بەسەرياندا زالە.
۱۳. چاكەكردن دەرگايەكى بەرفراوانى بەدەستەينانى خىر و پاداشتى كەورەيە و، ھۆكارىكيشە بۇ پاككردنەو ەي دەرروون و پزگاركردى لە گيانى خۆويستى و خۆپەرستى.
۱۴. خۆشويستنى مندالەكانمان نەكەينە پيگر لەبەردەم گەپان و گەشتكرديان بۇ دەرەو ەي ولات بە مەبەستى بەدەستەينانى

زانست و زانیاری و پروانامه‌ی به‌رز، چونکه سەردەمە‌که‌مان
سەردەمی مەروڤی گە‌پۆ‌که.

۱۵. هە‌میشە لە‌یادمان بێ‌ت کە پۆ‌ڤی دوا‌یی خانە و لانە‌ی ژیا‌نی
پاستە‌قینە‌یە، تا نە‌که‌وینە داوی ماددە و چیژ و خواستە‌کانی
جە‌ستە.

۱۶. تە‌ن‌ها خێ‌زانی بە‌هێ‌ز و دڵ‌سۆ‌ز دە‌توانی‌ت پێ‌دا‌چوونە‌وه بە
کاروبارە‌کانیدا بکات و، بە‌شی‌وه‌یە‌کی بە‌ردە‌وام گۆ‌پانکاری
بە‌سەر بار و پە‌وشی ژیا‌نیدا بە‌ی‌نی‌ت.

۱۷. کاتی‌ک پیاو مندالە‌کانی بو‌ فری‌ودانی هاوسەرە‌که‌ی
بە‌کار دە‌هێ‌نی‌ت، ئە‌وا بە‌و کارە‌ی تووشی بە‌د‌پ‌ه‌فتارییان دە‌کات.

۱۸. پە‌وشتی جوان و، پە‌فتاری بە‌رز و، فی‌رکردنی باش لە‌ گ‌رنگ‌ترین
پایە‌کانی سەر‌که‌وتن.

۱۹. سو‌ودو‌ەرگرتن لە‌ کات یە‌کی‌که لە‌ گ‌رنگ‌ترین هە‌نگاو و
تی‌گە‌یشتنە‌کانی مە‌روڤی موسو‌لمان.

۲۰. ناتوانین بە‌شدارییە‌کی کارا بکە‌ین لە‌ خزمە‌تکردنی کۆ‌مه‌لگە‌دا
هە‌تا بر‌وامان بە‌وه نە‌بی‌ت کە بە‌رژە‌وه‌ندی خێ‌زانه‌که‌مان هیچی لە
بە‌رژە‌وه‌ندی کۆ‌مه‌لگە‌که‌مان کە‌م‌تر نی‌یه.

۲۱. خێ‌زانی موسو‌لمان شو‌ینکە‌وتنی پە‌ها و کو‌یرانە‌ی کۆ‌مه‌لگە
پە‌تدە‌کاتە‌وه، چونکە دە‌زان‌یت کە زۆ‌رینە‌ی خە‌لکی بە‌گشتی
بە‌ئا‌گا و تی‌گە‌یشتوونین.

۲۲. گۆپانکاری له ژياندا بکه، تاوه کو نه که ویتە داوی بیزارییە وە.
۲۳. بیزاربوون له ژیان، دوژمنی سەرەکی خوشبەختییە.
۲۴. پەلەنە کردن له قسە کردندا و، دەنگبەرزە کردنە وە و،
هاوارنە کردن له کاتی وتویژکردندا پیویستە.
۲۵. له قوولایی جیاوازی نیوان تاک و کۆمەلگە وە، نوێبوونە وە له
گشت بوارەکانی ژیاندا هەلە قوڵیت.
۲۶. جیاوازی نیوان تاکەکانی خیزان لە سەر هەندی شت، خالیکی
ئەریینیە، بە و مەرجە جیاوازییە که سەرەکیشت بۆ ناکۆکی و
لیکداپران.
۲۷. بە دەمە وە بوونی یەکتەری شتیکی جوانە، بە مەرجیک سنووری
تایبەتمەندییەکانی یەکتەری نە بە زینین.
۲۸. ئەگەر هاتوو کەسی پەرەردە کار کاریگەری و خوشەویستی
خۆی لای منداڵەکان لە دەستدا، ئەوا بە دلنیاپیە وە هیچ سوودی
له فشار و زۆرلیکردن نابینیت.
۲۹. جیهانیانە بیر بکەرە وە و، خۆجیانیە هەلسوکەوت بکه.
۳۰. هەرچی دەستکەوت و زیانەکانی ئەم دونیایەن بچوک و کاتین.
۳۱. هەمیشە ئەو گێروگرفت و کیشانە ی له ناوخۆی خیزاندا
پووبە پوومان دەبنە وە زۆرتەن لەوانە ی که له دەرە وە ی خیزانە که
پووبە پوومان دەبنە وە.

۳۲. له نیشانه کانی شکومه ندی هر گهل و نه ته وه یهك،
دریژبوونه وهی واده ی مندایی پۆله کانیه تی.

۳۳. هیوا و ئاواته کانی موسولمان زۆر و نه برپاوهن، به لام که
ده ستپیده کات و ههنگاو یان بۆ ده نیت، نه وسا تیده کات تا چه ند
توانای به دیهینانی هه یه.

۳۴. پێگه مه ده هیهچ نه ندامیکی خیزانه که ت لاپه ره نه خوازاوه کانی
رپاردوی هه لبداته وه.

۳۵. زۆربه ی زۆری نه وه لانه ی مروڤه تییان ده که ویت، به هوی نیه تی
خراپه وه نییه، به لکو به هوی که مشاره زاییه وه یه.

۳۶. کاتیك ناکۆکی ده که ویتته نیوانمانه وه، با هه وله کانمان بۆ
چاره سه رکردنی نه وه جیاوازی و ناکۆکیه له به رژه وه ندی
هاوسهنگی و میانه ره ویدا بیت.

۳۷. به هیمنی و بی خۆه لکیشان ئیشوکاره کانت بکه و، دور بکه وه
له و که سانه ی زۆر به ئیشوکاره کانی خویاندا ده نازن.

۳۸. ئیمه ته نها به شیکی راستیه کان ده بینین، داهاتووش نادیاره،
له بهر نه وه پیویستمان به متمانه و برپا بوون و پشتبه ستن و
په ناگرتن به خوای گه وره هه یه.

۳۹. دوو شت هه ن نابیت لییان بیزار بین: سوپاسگوزاری نه وه که سه ی
چاکه ی له گه لدا کردوین و، ده ستخۆشیکردن و نرخاندنی نه وه
ههنگاوانه ی به نیه تی خیر و چاکه خوازی ده نرین.

۴۰. سازکردنی که شیکی ئارام و ئاسووده بۆ خیزان کاریکی زۆر پیویسته، ئەگەر وا نه کهین، بیزاری و وه پاسبون بال به سهر خیزانه که ماندا ده کیشیت.
۴۱. ئەو که سهی دهست به بیروباوهر و به هاکانیه وه ده گریت و، خه می ریز و که رامه تی خوی ده خوات، پهنگه ماوهیه ک چه ند شتیك له دهستبدات، به لام هه تا هه تاهه براوهیه.
۴۲. پیویسته له سهر خیزانی موسولمان ئەو پاستیه بزانیته که ژیا نی پاسته قینه ژیا نی پۆژی دوا ییه.
۴۳. نازپی دانی زۆری مندال، هوکاریکه بۆ ئەوهی زۆتر خوی هه لکی شیت و زیاتر به خویدا بنازیته.
۴۴. مندال که چاوی به گریانی باوکی ده که ویت ترس و توقاندن و بی متمانه یی پوی تیده کات.
۴۵. دهستیکی به لاری داچوونی مندال به زۆری ده که پیته وه بۆ هاوپییه تیکردنی له گه ل مندالیکی به دره وشت و به لاری داچوو.
۴۶. زیاده پویکردن له ئامۆزگاریکردنی مندالان، سهنگ و کاریگه ری پڕۆسه که له دل و دهروونیاندا که م ده کاته وه.
۴۷. زۆترین خوشبه ختی و ئاسووده یی ئیمه به نده به خزمه تکردنی زیاتری خه لکه وه.

۴۸. جیئی خوئیە تی نهیئییەکانی خیزان بیاریزین، بهمه رجیک نه گاته
ئاستی نه وهی توندگیر بین و هه موو شتیکی ناو خیزانه که مان به
نهینی بزانی.

۴۹. نه گهر ههنگاو نه نیین بو پیشه وه و هه ولی سهرکه وتن نه دهین،
مانای وایه هیشتا هه به ته واوه تی له دینداریی راسته قینه
نه که یشتووین.

۵۰. تا زیاتر شاره زابین، دل و دهروونمان بو وه رگرتنی ره خه
فراوانتر ده بیئت.

۵۱. لومه کردنی خه لکی ئاسانه، به لام بیسووده، نه وهی زور گرنه
بیئت نه وهیه چاره سهر بو کیشه کان بدوزینه وه.

۵۲. مروڤ تا نه دویت، نانا سرت.

۵۳. له سیفه تهکانی مروڤی ره و شتبه رز و خه مخور نه وهیه له پاشمه
نزا بو خوشک و برایان و دوستانی بکات.

۵۴. پهنگه مروڤ نه توانیت بهرده وام به دهه خه لکه وه بیئت، به لام خو
ده توانیت له به سهر کردنه وه کانیدا هاوسوژی و هاو خه میی خو
ده ربپریت بویان.

۵۵. به راورد کردنی زوری خوشک و براکان به یه کتری، ده بیته مایه
له خوباییبوونی به شیکیان و، دلشکان و بیتمانیهی به شیکی
تریان.

۵۶. کەسى گەشبین دەلّیت: ئەوە كىلگەيەكى گول و گولزارە و،
كەمىك درك و دالى تىدا بەدیده كرىت.

۵۷. كەسى رەشبینیش دەلّیت: ئەوە كىلگەيەكى درك و دالە و،
كەمىك گول و گولزارى تىدا بەدیده كرىت.

۵۸. لوتكەى سەرگەوتنى دايك لە پەرورەردە كردندا ئەوەيە كە وەك
هاورپيەكى خوشەويست و ليكدانە براو مامەلە لە گەل كچە كەيدا
بكات.

۵۹. پىكە وەژيان و بە دەمە وەبوونى يەكترى ئەندامانى خىزان
بنچينەى خىزانى بەختە وەرە.

۶۰. ئەگەر تىچووى خويندن و فيربوون و زانينت بەلاوہ زۆرە، ئەوا
نەزانى تاقي بکەرەوہ.

۶۱. ناتوانين سەرکردايەتى خەلگى بکەين، تا لە پىداويستىيەکانيان
نەگەين.

۶۲. رېنمايى و گفتوگوکانى خىزان هېچ سوودىکيان نابىت، ئەگەر
تەواوى تاکەکانى خىزان پىيان ئاسوودە نەبن.

۶۳. ئەگەر لە سەر ئىشەى پرۆسەى پەرورەردە بىزار بوويت، ئەوا
بزانە ئەو ئەركەى لە سەر شانى تۆيە بەرامبەر بە مندالە کانت،
پىشتەر ئەركى سەر شانى دايك و باوكت بووہ بەرامبەر بە تۆ.

٦٤. هېچ شتيك وهك داواي ليټوردنكردن ناتوانيټ دهري بخات تا چ
پادهيهك تواناي دهستپيشخهريكردن و متمانهبهخوبونمان
تيدياه.

٦٥. ناتوانين چارهسهری كيښهكانمان بكهين، گهر بيټوئو بهليټانه
نه بهينهسهر كه داومانن.

٦٦. هېچ هاوسه رگيرييهك سه رناگريټ، نه گهر پيشوهخت پيمان
وانه بيټ كه نه و پرؤسه يه دوو پؤحي ناويټه به يه كتری كردوه.

٦٧. له جيهاندا نه مړو شوړشيكي گه وره به رپا بووه بو پازيكردي
مه وهس و ئاره زووه كان، نه گهر چيش باجه كه ي ئاين و
چاكه خوازي بيټ، بويه پيوسته به ورياييه وه مامه له بكهين.

٦٨. به رده وام دهرفه تي كار باشر له بهر ده ستدا هله ده كه ويټ.

٦٩. رپگه خوشكردن بو مندال تا ئازادانه پرسياره كاني بكات، ههستي
نه وه ي له لا كه لاله ده كات كه وا له خيزانيكدايه رپز له بوچوون و
تابه تمه ندييه كاني ده گريټ.

٧٠. له هه ر خيزانيكدا، گهر تاكه كان كاروباره كاني خويان و
خيزانه كه شيان له بهر چاو بگرن، نه وا بزانه نه و خيزانه يه كگرتوو و
به خته وه ره.

٧١. پيوسته پياو هاوسه ره كه ي به لاوه گرنگتر بيټ له منداله كاني و،
نه و گرنگيپيدانه له هه لسو كه وته كانيدا ره نگبداته وه.

۷۲. پیاو و ئافره تی مه رد، ئه و كه سه یه كه له كاتی زیانیگه یاندندا
خه لكیكى زۆر داخ و حه سره تی بۆ ده خۆن.

۷۳. كاتیك راستگۆیانه مامه له له گه ل خۆماندا ده كه یین، واته خه ریکین
له سه ر پێگه ی راست مه نگاو مه لده گرین.

۷۴. ته له فزیۆن و ئینته رنیّت و فه یسبووك شادییه كۆمه لایه تییه كانی
تیكداوین، وا بپروات فراوانبوونی هۆیه كانی خوشگوزه رانی
شیرازه ی خیزانه كانمان تیكدهدات، ئه مه ش پیویستی به
مه لویسته له سه ر كردنه .

۷۵. بیر و ویژدانی مندال گه شه ناكات، ئه گه ر بیّتو تا رادده یه ك
سه ربه ستیی بۆ فه راهه م نه هیّنیت و، ده رفه تی ئه وه ی بۆ
نه ره خسیّنیت كه به دلّی خۆی ئه وه ی پێی خوشه ئه نجامی بدات.
۷۶. گه ر یه كبگرین وه كو جوتیار و باخه وانه كانمان لیّدیت، ئه ها ئه وان
كاتیك پێكه وه كاریك ده كه ن ده سته كتیكى هیّنده مه زن
به ده سته هیّنین كه كه س به ته نها ناتوانیّت به ده ستی به یّنیّت.

۷۷. له نیشانه كانی خیزانه به خته وه ر و سه ركه وتوه كان
كه مكدنه وه ی هه ر یه ك له سكا لاكاریی و کیپرکیكردن و
په خنه گرتن و به راوردكارییه .

۷۸. ژیان فیّری كردوین په یامداری و پا به ندبوون به بیروباوه ره وه،
هه ستی به رپرسیاریتیّت له لا دروسته كات.

۷۹. با مندال له سهر پيشبيني كاردانه وه كانى نيمه بو رهفتاره كانى رابهينين، تاوه كو ههست به گرنكى دهسهلات و ليپرسينه وه له ژيانيدا بكات.

۸۰. ئهركى نيمه به رامبه ر به منداله كانمان له بهرپرسياريتيه وه دهستپيدهكات، پاشان به رينمايى و ئاراسته كردندا تيده پهريت و دواتر به سهرنج و تيبينى كوتايى پيديت، دواتر پيوسته هيدى هيدى له دهستوهردان له ژيانى منداله كانمان پاشه كشه بكهين.

۸۱. هه رشتيك له سنوورى خوى تپه پى كرد، دهبيت هشتيكى زيانبه خش.. به هه مان شيوه ئه گه ر زياد له پيوست به شان و بالى مندالدا هه لبد هين وه كو ئه و كه سه مان ليديت كه هه رهيج ستايش و دهستخوشييه كى نه كرد بيت.

۸۲. چاوپوشيكردن له هه له ي بچووكى منداله كانمان، رهنگه تووشى هه له و تاوانى گه وره يان بكات.

۸۳. شيوازي گفتوگو كردن له پهروه رده كردنى مندالاندا، دهبيت ه مايه ي به هيز كردنى هه ستى بره وابه خو بوون و ريز له يه كتر گرتن.

۸۴. هه ره هه ول و هه نكاويكى خير و چا كه كاريى شياوى دهستخوشيلى كردنه، به بى گويدانه ده ره نجامه كان.

۸۵. نيمه له مه يدانى جه نكيكى به هيزى نيوان چا كه و خراپه داين، بيگومان سهر كه وتنيش پيوستى به بيدارييه كى به رده وام هه يه.

۸۶. زۆربەى زۆرى كېشە و گىروگرفته كانى نەتەو و خىزان و تاكه كان
ناوخۆيىن و، پەيوەندىيان بە ھەلە و كەموكورتى خۆيان و
خەلگىيەو ھەيە.

۸۷. پىزلەخۆگرتن شتىك نىيە كە بدرىت، بەلكو لە ميانى كار و پەنجى
خەمخۆرانە و بەردەوامەو بە دەستدیت.

۸۸. كېشەى زۆرىنەى خەلگى لەگەل ئەو شتانەدايە كە دەكرىن،
نەو ەك ئەو شتانەى كردنيان ئەستەمە، واتە لەگەل ئەو شتانەدايە
كە ئاسانن، نەو ەك ئەو شتانەى سەختن.

۸۹. مەرۆق چەند زياتر ھەست بە بەرپرسىيارىتى بكات، ئەو ەندە زياتر
نزىك دەبىتتەو لە كاملبوون و پىگەىشتووى.

پڙست

پيشه کی	۳
دیدگامان	۷
به ها کانمان	۴۱
په یوه نډیه کانمان	۸۷
ټه رکه کانمان	۱۱۳
چهند تیشیک	۱۴۵

مسار الأسرة

مبادئ لتوجيه الأسرة

ئەمروۆ لەسەر ئاستی خیزان و پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان سەرمان لیشیواوە و، نازانین چۆن چۆنی مامەلە لەگەڵ لیشاوی ئەو کەلتوور و فەرھەنگە بیانانەدا بکەین کە لە ھەموو لایەکەو بەسەرماندا باریون، بەو شەو نەو سەتاو کار گەیشتوووە ئەوێ کە دابەشبوونی کۆمەلایەتی لیبکەوئیتەو، زۆریک لەو داب و نەريتانی کە جیگە ی ریز و لەبەرچاوگرتن بوون تیروانیی جیاوازیان تیبکەوئیت.

ئەم پەرتووکی تەرخانکراوە بۆ قسەکردن لەسەر چەند بنەما و چەمکیک کە نەخشەریگای خیزانی موسوڵمانان بۆ دەکێشن و بە چەندی دیدا و پەشت و پەفتار و ھەلسووکەوتی جوان ئاشنای دەکەن، بەرچاوری مەرووف دەربارە ئاراستە و رپرھوی ژیانی یەکیکە لە ھەرەگرنکترین خالەکانی دامەزراوی و بەختەویری ژیانی خیزانداری، ھەر و ھا گرنگی تایبەتی ھەبە لە دەستیشانکردنی ئەو شیواز و ریزگایانی کە لەسەر دایک و باوکەکان پێویستە بیگرنەبەر لە پەروەردەکردنی منداڵەکانیاندا.

